

SALA
DE
LECTURA

România literară

SĂPTĂMINAL
AL
UNIUNII SCRITORILOR

26

Joi 27 iunie 1991
(Anul XXIV)

„CONTEMPORANUL” — dublă aniversare

Inocență originară

— O INOCENȚĂ și un entuziasm al pionieratului au caracterizat începutul propagării doctrinei marxiste în România. Cu pasiunea lor naivă pentru știință, socialiștii din secolul trecut aveau aerul unor boieri luminați și cam excentrici, care își invită musafirii să privească printr-un telescop adus din străinătate. Dacă răsfoim colecția primei serii a revistei **Contemporanul** (apărute la Iași între 1 iulie 1881 — 31 mai 1891), dintre paginile îngălbenite de vreme se desprind, asemenea unor flori presate, numeroase intenții bune. Nimic nu prevestește ideologia sumbră — combinație de infern și de kitsch — din a doua jumătate a secolului douăzeci. Nici nu ne vine să credem că avem în față publicația unor simpatizanți ai clasicii doctrinei comuniste.

Flagrant necomunistă este opera de persuasiune pe care o fac în paginile revistei **Contemporanul** de atunci Ion Nădejde, V. G. Morțun, Șofa Nădejde și, bineînțeles, Constantin Dobrogeanu-Gherea, enciclopedistul grupului. Ideologia comunistă, așa cum o cunoaștem, nu încearcă să convingă, ci își impune tezele, nu argumentează, ci enunță, pe un ton sentențios. Socialiștii de la Iași, de acum un secol, sînt mari avocați ai cauzei lor. Ei se adresează unui public cărui îi recunosc dreptul de a avea alte opinii și se străduiesc să-l convertească. Fr. Engels însuși, după ce Ion Nădejde traduce și publică (în nr. 17 din 1884) **Originea familiei, a proprietății private și a statului**; se simte dator să mulțumească, printr-o scrisoare, redacției pentru receptivitatea manifestată față de noua doctrină. Nu ni-l putem închipui pe Nicolae Ceaușescu trimițându-i o scrisoare de mulțumire lui Dumitru Bălăeț pentru faptul de a-i fi preluat ideile în cursurile sale de la Academia „Ștefan Gheorghiu”.

Flagrant necomunistă este, de asemenea, pasiunea sinceră pentru știință. Cu tot amatorismul lor, socialiștii de la **Contemporanul** se situează în avangarda preocupărilor științifice ale vremii. Ei discută și popularizează cu predilecție ideile lui Haeckel și ale lui Darwin, evoluționismul în general, care demistifică reprezentarea curentă despre originea ființei umane. Orice achiziție științifică nouă — în fizică, în astronomie, în sociologie — este primită cu interes. Va mai trece mult timp pînă cînd genetica și informatica vor fi considerate științe burgheze, reacționare. În ultima sa fază, ideologia comunistă a ajuns, de altfel, în întregime o mistică, alergică la atitudinea fundamental dubitativă a științei.

Sînt și alte caracteristici ale începutului care ne fac să tresărim. Redactorii de la **Contemporanul** combăteau cu ardoare, la sfîrșitul secolului trecut, „plagiaturul, indiferent în ce domeniu s-ar fi manifestat, în activitatea universitară, în știință, sau în literatură. Pe atunci părea de neconceput ca un autor să scrie un roman luînd pasaje întregi, nemodificate, din alți autori, mai cunoscuți decît el. Ce vremuri!

Contemporanul are locul lui (la umbra **Convorbirilor** în floare) în istoria culturii noastre. Nu poate fi contestată integral nici seria nouă a revistei, lansată la 20 septembrie 1946. În perioada cît a fost girat de G. Ivașcu (1957—1971), **Contemporanul** era, după opinia multora, cea mai bună revistă a țării, promovînd spiritul critic, popularizînd știința, deschizînd o perspectivă spre cultura altor țări și, mai ales, rămî-nînd un etalon al ținutei publicistice. Constantin Mitea (1971—1980), succesorul lui G. Ivașcu, s-a străduit să facă revista cît mai stearsă și plictisitoare, iar opera începută de el a fost dusă la bun sfîrșit de Dumitru Radu Popescu (1982—1989).

Sub conducerea lui Nicolae Breban, **Contemporanul** de azi reeditează ceva din diletantismul publicației de acum o sută de ani. Inocența și entuziasmul pionieratului îi sînt din nou proprii. Este un moment în care nu se pot face pronosticuri în legătură cu evoluția sa. Totul este (încă) posibil.

Alex. Ștefănescu

În curînd va avea loc a doua premieră a Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra” semnată de reputatul regizor Liviu Ciulei. L-am rugat să binevoiască a ne expune motivele pentru care s-a oprit la cele două piese montate pe această scenă:

„Cînd am hotărît cu directorul teatrului Ion Caramitru să montez în această stagiune *Visul* unei nopți de vară de Shakespeare și *Deșteptarea* primăverii de Frank Wedekind motivele care m-au determinat să le aleg au fost diferite. Trăsătura lor de unire a format-o publicul pentru care lucrăm. Cu *Visul* unei nopți de vară vroiam să împărtășesc spectatorilor o citire contemporană a textului shakespeareian, o analiză posibilă astăzi, reliefînd valorile

etern-umane ale teatrului cu lumina experiențelor pe care deceniul acesta ne-o îngăduie.

În alegerea *Deșteptării primăverii* a precumpănit, pe lângă respectul pe care-l am pentru acest text, scris acum 100 de ani, și care a însemnat o nouă cotitură a dramaturgiei, valoarea educativă a problemelor pentru care se lupta Wedekind, probleme încă acute în societatea noastră. Am considerat atunci cînd piesa a fost interzisă, în 1975 — cînd am tradus-o — că li se fura publicului, tineretului, o confruntare cu întrebări însemnate de viață, de comportare, de educație”.

Ilustrăm acest număr cu imagini de la repetițiile bucureștene ale regizorului Liviu Ciulei. (Fotografii de Mihai Cucu).

DINTR-UN COMUNICAT RECENT, DIFUZAT PRIN ROMPRES, AFLĂM CĂ FRONTUL SALVĂRII NAȚIONALE CONDAMNĂ TENDINȚA DE RE-INVIERE A EXTREMISMULUI, cu alte cuvinte, promovarea de către unele publicații a unor „teze sau lozinci cu caracter naționalist-șovin”. Cu acest prilej, se afirmă neliniștea formațiunii de guvernământ față de reapariția unor manifestări „pe care le credem închise în trecut și care, din punct de vedere al ireversibilității, „Este de neînțeles — se precizează în comunicat — încredințarea de a atenția prin atitudinea națională la șansa de a se deschide revoluția”. Această șansă ar fi, după opinia autorilor, construirea democrației în România și ea poate fi compromisă de acele forțe care „își propun restaurarea unor realități depășite în întreaga lume civilizată”. Nu putem să nu fim de acord cu această luare de poziție. Mi-aș permite să fac totuși câteva observații, care, putând să pară formale, vor conduce la aspecte de fond. E de remarcat înainte de orice limba de lemn a comunicatului. Școala de concepții ideologice din care provin mulți dintre liderii Frontului și-a pus pe ecuație inefabilă la stăvilul ideologiei lor. Limba de lemn este un mod de exprimare codificat, sibilinic și la rigoare osificat, a cărui particularitate este minima transparență. În limba de lemn nu se vorbește deschis, liber, ci pe ocolite și învăluit. Limba de lemn nu permite radicalitatea. Și este instrumentul ideal prin care unei ideologii i se răpește eficacitatea, silind-o să se transforme într-un corp de dogme, incapabile și să explice fenomenele reale, și să le prevadă: la urma urmelor, să le prevină. Comunicatul Frontului se referă, în general, la „îndemnul la ură națională, rasială, de clasă, religioasă” și, o singură dată, în trecere, în chip ceva mai precis, la „concepții șovine, antisemite sau de tip fascist”, totul așezat sub aceeași vagă umbrelă a extremismului, care ar fi impropriu „atât spiritului autentic românesc, cât și concepției democratice”. Lăsând la o parte faptul că valorizarea de la urmă a spiritului românesc „autentic” poate trece ea însăși, în ochii unui străin, ca discriminatorie, trebuie relevate mai multe lucruri.

CEL DINTĂI ESTE VĂDITA DIFICULTATE ÎN CARE AUTORII COMUNICATULUI SE GĂSESC CIND E VORBA SĂ SPUNĂ LUCRURILOR PE NUME. Dacă nu ești un cititor conștiințos al presei și dacă n-ai absolvit fosta Academie „Ștefan Gheorghiu”, n-ai cum să identifice, sub aceste formuleări stereotipe, manifestările reale care au îngrijorat pe liderii Frontului. „O serie de publicații” care „în ultima vreme” întrețin o atmosferă extremistă, înțată tipice exprimări ocolite și ineficace (era să zic

comuniste) născind întrebarea firească: de ce se folosesc autorii să le dea numele, să precizeze perioada în care ele au publicat textele și, mai ales, să dezvăluie conținutul concret al acestor texte? În al doilea rând, ar fi fost necesar să se spună care sînt, în opinia Frontului, acele forțe care doresc restaurarea, printr-o concepție condamnată de istorie, a unor structuri de tip totalitar. Nu e destul ca pericolul lor să ne fie vînturat prin fața ochilor ca un soi de spriețoare. E necesar ca ele să fie identificate precis. Extremismul, apoi, este unul de dreapta ori unul de stînga. În concepția ideologilor Frontului? Din comunicat rezultă că el e mai degrabă de dreapta, făcîndu-se mențiune la fascism, dar nu și la comunism (sîm disputa terminologică din Parlament pe această temă?). La comunism există doar o singură și subtilă aluzie, în pasajul referitor la ura de clasă, la al treilea rând, ce înseamnă că extremismul apare unei istorii pe care „o dorim definitiv anușă”? Să fie vorba de scurta dictatură comunistă de la începutul anilor '40 sau de amândouă? Nu e suficientă sugestia, trebuie vorbit limpede, fiindcă numai așa se poate înțelege fenomenul în discuție și numai așa devinim capabili să le analizăm în profunzime. Partea proastă cu limba de lemn este că ea nu poate decât să lăse să se înțeleagă anumite lucruri.

VOI ÎNCERCA SĂ SMULG VALUL CARE, ÎN COMUNICATUL F.S.N., ACOPERĂ PROBLEMELE ADEVĂRATE ȘI AMINA O DISCUTIE ABSOLUT NECESARĂ. Nu e nici un secret că, după revoluție, au lăsat la iveală concepții șovine și că ele au primit, în general, o replică foarte slabă din partea oficialității. Comunicatul F.S.N. încearcă, în fond, să ne convingă că formațiunea de guvernământ e sensibilă la escaladarea acestor fenomene. Din păcate, reușește să ne convingă mai degrabă că se teme să vorbească de discuție temeinică preferînd un gest în stare să o pună la adăpost de acuzația eventuală de complicitate și nimic mai mult. Șovinismul a început prin a fi antisemitar și a continuat printr-un antisemitism

dezlățuit. Campionii luptei contra „pericolului” maghiar sînt **Vatra Românească** și revista **România Mare**. Inutil a reaminti amănuntele campaniilor succesive. Antisemitismul a fost înaintea în paginile revistei **Europa** și a trecut apoi în paginile **România Mare** unde, sub pînă dlui Radu Theodoru, am putut citi, în numărul din 21 iunie, un veritabil rechizitoriu făcut actualii puteri pentru eroarea (în ochii autorului) de a se fi lăsat infestată de evrei. Dacă pomenitul comunicat al F.S.N. se vrea un răspuns (cum bănuiesc) la articolul dlui Theodoru, atunci e cazul să spun că el e departe de a fi satisfăcător. Nu pur și simplu fiindcă nu menționează numele acestui român care i-a găzduit articolul: dar pentru că pare să acrediteze ideea că manifestări precum aceasta sînt, totuși, marginale și că puterea actuală nu are nici un amestec, ba chiar, încă, le condamnă. Însă există anumite dovezi contrare, care arată că anumite cercuri ale puterii susțin moral și material antisemitismul de la **Europa** și **România Mare**. Să le pomenesc? Dnii Eugen Barbu și Vasile Tudor nu mai fac demachi nici un secret în privința stărilor raporturi pe care le au cu Ministerul de Interne și cu S.R.I. O parte din informațiile publicate de ei, și menite a discreditat personalitățile din opoziție, dar și de la putere, provin direct din surse oficiale, de la S.R.I. indesebi, fapt care a determinat interpelări parlamentare și a silit pe liderul F.S.N. din Cămeră să ceară siglarea arhivelor fostei securități. Dl. Barbu a fost prezent, alături de ministrul de Interne, la o manifestare publică oarecare organizată de ministrul respectiv. Ministrul, la rîndul său, a oferit o diplomă revistei **Europa**. Purtătorul de cuvînt al S.R.I. și-a declarat într-un interviu opinii favorabile despre cele două publicații, aceasta după ce guvernul emisese un comunicat în care condamna poziția antisemită adoptată de **Europa**. Iar primul ministru a declarat unei ziariste daneze că pe el existența șovinismului nu-l deranjează. Nu poate fi întregire greșită de către dl. Kristiansen: că Roman a spus și într-un in-

terviu din țară că nu vede pericolul **României Mari**. O dovadă a romanticei ne-o oferă trecerea foarte mare pe care o are în cercurile puterii actuale dl. Iosif Constantin Drăgan. Recunoscut, pe bază de probe, drept legionar și colaboraționist, de către un tribunal milanез, dl. Drăgan a fost primit de președintele Iliescu (e drept, la început de tot, cînd e foarte probabil ca dl. Iliescu să nu fi fost la curent cu situația oaspetelui său), și a stat de-a dreapta fostului Ministru al Apărării în prezidiul unei festivități de inaugurare în învățămîntul militar superior; a obținut mină liberă în a finanța publicații în țară (toate, ultranaționaliste și antisemite) alcătuiind un veritabil concern, și chiar un post privat de televiziune la Iași; a fost ales președinte de onoare (sic!) al **Vetrei Românești**; iar, acum un an, T.V.R. a făcut mare reclamă unor cărți ale d-sale cu ocazia lansării lor la Iași, cărți în care se afirmă între altele că „vizunea lui Hitler a fost reală, atît în problema evreilor, cît și în a aliaților” (**Antonescu, Mareșalul României**); răsboaiele de reîntregire, Mărturisii și documente condonate și îngrijite de I.C. Drăgan, vol. 1, p. 341). Organul oficial al F.S.N. i-a publicat (24 mai 1990) dlui Drăgan un articol pe prima pagină. Ceea ce răposatul **Scinteie** n-a îndrăznit niciodată. Toate acestea sînt prea bătătoare la ochi pentru a ne mulțumi cu un comunicat precum acela recent al F.S.N.

LIPSA DE FERMITATE A PUTERII FATĂ DE ANUMITE MANIFESTĂRI ȘOVINE ȘI SIMPATIA EI PENTRU ANTI-SEMITI NOTORII precum I.C. Drăgan sau C.V. Tudor ridică și o întrebare mai generală. În timpul lui Ceaușescu, deși ideologia comunistă condamna în principiu șovinismul, se ajunsesse, cum se știe, la un național-socialism sui-generis și la antisemitism oficial abia mascat. După revoluție, F.S.N. condamnă (în numele democrației, de data aceasta) șovinismul, dar conexiuni precum acestea semnalate mai sus îndică o ciudată complicitate practică. Nu se poate să nu legăm timiditatea atitudinilor adoptate de F.S.N. și de oficialitate, în general, în problema antisemitismului, de faptul că

puterea nu pare să aibă, în acest moment, capacitatea ori interesul de a dezvălui adevărul întreg. Cine oare a legat-o la gură? Dacă ne uităm la publicitatea care înțeapă antisemitismul și la cercurile oficiale care au innodat relații cu ele, observăm fără greutate elementul comun: e vorba de factorul din fosta verbitate care, după revoluție, fie s-au acuat pe lângă reviste ca **Europa** și **România Mare** (furnizînd informații și sfaturi), fie au fost reactivați în M.I. și în S.R.I., dovedindu-se și ele „utile” în continuare. Acești oameni, care și-au făcut cariera sub Ceaușescu, majoritatea după desprinderea securității românești de sub controlul K.G.B., în anii '60-'70, sînt animați de un naționalism deseori primar și au școala antisemită ceaușistă. În aceeași zonă trebuie căutați stimulatorii antimaghiarismului din **Vatra Românească**. Ei sînt și cei mai atașați ideii restaurării structurilor anterioare, la care face aluzie comunicatul F.S.N. fiindcă au dorit să scape de un Ceaușescu devenit abuziv și delirant, dar nu și de un sistem în care să-și poată dovedi la maximum eficacitatea. L-au lăsat pe tiran să cadă, cum se spune, dar caută să controleze în continuare evoluția situației, fiindcă o adevărată democrație i-ar condamna la dispariție. Scopurile lor sînt destabilizarea (a se vedea 13-15 iunie '90 și antecedentele) și învîlbirea unor categorii sociale, etnice și religioase (a se vedea antimaghiarismul, antisemitismul, conflictele dintre ortodocși și uniți etc.). Metoda cea mai bună s-a dovedit, în toate cazurile, dezinformarea, toată cîmna, cultivarea urii reciproce. Nu întimplător, **România Mare** este publicația cea mai calomnioasă din cite apar după revoluție la noi, organ ideal al unui ideal serviciu de intoxicare publică: și, nu întimplător, sloganele ei sînt șovine. Comunicatul F.S.N. menționează că „tentativa de exploatare a dificultăților economice și sociale” prin care trece țara în scopul promovării șovinismului „poate ridica serioase semne de întrebare cu privire la soarta democrației în România”. Foarte tot. Ar trebui să adăugăm că tot antisemitismul și în general concepțiile șovine sînt cele care ne țin la poartă din spate a Europei. O poartă, deocamdată închisă. Dacă guvernămîntul actuali, dacă F.S.N. doresc cu adevărat democrație internă și acces în casa europeană, atunci comunicate precum acela de care a fost vorba nu ajută la nimic. Ele trespesc, cel mult, bănuiala de demagogie. E nevoie de schimbarea limbii de lemn cu una normală și, mai ales, de denunțarea practică a tuturor pactelor scrise ori nescrise dintre oficialitate și cercurile extremiste.

N. M.

Din partea Biroului de Presă al Ministerului Justiției

OBLIGAȚIA DE A ȘTI
 ÎN EDIȚIA din 6 iunie a.c., în cadrul rubricii „Ochiul magic” a *României literare* se reproșează ministrului justiției că „și-a pus în decembrie trecut semnătura pe un document care afirma necesitatea deschiderii unui mare proces al comunismului românesc”, că nu s-a realizat între timp nimic în această privință și că „un ministru cu această învință și persoane ale fi demisionat, dacă ar fi constat că, după șase luni, nu și-a putut onora semnătura...”.
 În legătură cu aprecierile de mai sus sînt necesare următoarele precizări:

Declarația semnată de ministrul justiției în decembrie 1990 — dată în numele Primului Ministru — nu se referea la un proces al comunismului (acesta fiind titlul dat declarației de către unele ziare), ci la necesitatea descoperirii și trimiterii în judecată a două categorii de persoane: una, formată din cei care, în timpul dictaturii, prin abuzuri și alte fapte ilegale au auzat puterea și sînt noștri și dezastrul economic, politic, social și cultural al țării și a doua, formată din cei care au încercat să înăbușe în singe revoluția din decembrie 1989.
 Constatarea că aceste declarații nu a fost urmată de măsurile practice scontate și, în același timp, așteptate de opinia publică, este întemeiată. Nu însă și acuzațiunile adresate ministrului — sau Ministerului — justiției.

Atribuindu-se global procuraturii și justiției „menirea firească de a cerceta și pedepsi ilegalitățile, abuzurile și toate actele antisociale”, în comentariul menționat nu se operează și distincția, necesară, între competențele ce le revin. Pentru că, deși convergența aceluiași scop, atribuțiile procuraturii și ale instanțelor judecătorești sînt diferite și exclusive, nici una neputîndu-se substitui celeilalte.
 Dacă, în ceea ce privește competența instanței de a judeca și de a hotărî, nu sînt în general neînțelegeri, în problema investiții acestea cu soluționarea unui proces există frecvent impresia că instanța s-ar putea autosesiza, punînd pe rol, din proprie inițiativă, un dosar penal sau că aceasta s-ar putea face din dispoziția ministrului sau a Ministerului Justiției. Or, este necesar să se știe că și în această privință există dispoziții legale ferme și univoce conferind numai procuraturii și unor poliției dreptul de a dispune trimiterea în judecată.
 Nu este imputabil așadar instanțelor judecătorești faptul că și astăzi, ca și în decembrie trecut, „cei noștri de dezastru economic, politic, social și cultural al țării... se află încă printre noi, anonimi, nepăsători și în afara oricărei răspunderi”, iar dosarele trimise tribunalelor s-au întemeiat în principal pe ceea ce inculpații au săvîrșit „într-o singură zi sau într-un ceas prin participarea la o ședință...”. Tot astfel, constatarea că vinovații nu au fost descoperiți și trimiși în judecată pentru tot raul ce l-au făcut poporului român nu este reproșabilă nici ministrului și nici Ministerului Justiției.
 După actuala (încă) lege de organizare, procuratura are obligația de a „veghea ca orice infracțiune să fie descoperită și cercetată și să fie tras la răspundere” —

fără a se prevedea însă și consecințele îndeplinirii acestei obligații. Procuratura are încă regimul unei entități separate, neincluse și nesuspectate în cadrul unei uneia dintre cele trei puteri. Dacă noua Lege de organizare judecătorească va fi votată și Ministerul Public va funcționa, așa cum se preconizează, pe lângă instanța judecătorească și sub autoritatea ministrului justiției, atunci, într-adevăr, ministrul procuraturii și-a îndeplinit pentru ca procurorul să-și îndeplinească menirea; ministrului justiției va da socoteală Guvernului pentru activitatea Ministerului Public, iar Guvernul va răspunde în fața Parlamentului și de modul în care se respectă legea în urmărirea și trimiterea în judecată a tuturor celor vinovați de încălcarea ei. Pînă la adoptarea noii legi, această ultimă soluție nu poate fi însă luată în considerare.
 Față de cele de mai sus, există temei să apreciem că nerealizarea obiectivelor cuprinse în declarația ministrului justiției din 27 decembrie 1990 nu pune în discuție problema demnității proprii a ministrului, cum crede comentatorul din *România literară*; comentariul scoate însă în evidență necunoașterea rolului și a modului de funcționare ale unor organe ale statului, ceea ce nu este permis să ignore un comentator politic.
 Nota redacției. Dacă lucrurile stau așa cum le prezintă Biroul de Presă al Ministerului Justiției, vina adevărată a ministrului justiției nu este aceea de a nu-și fi oferit semnătura pusă pe un act public, ci una mai gravă decît ne-am închipuit noi: și anume aceea de a fi semnat un act referitor la probleme care nu intrau în competența profesională a d-sale și a ministrului pe care-l conduce.

Scriitorii și Basarabia

M ÎSCAREA de unificare și reîntregire națională a poeziei lumii este ireversibilă. S-a reunit Germania, se va reuni Coreea și toate celelalte poezii ciopârțite de ghilotina istoriei. Mai devreme sau mai târziu, acest lucru se va întâmpla și cu România. În timp ce marile conglomerate de state menținute cu forța se vor fărâmița firesc, în timp ce federațiile artificiale se vor dezagrega, colțuri retezate de stele vor reveni iarăși la fierbinte la nucleu inițial. Sînt legi care guvernează deplasările marilor mase continentale, există o legitate a tectonicii istorice globale căreia nu ne putem sustrage. A început un proces istoric de largi perspective și România cu înțelegerea sa românită planetară trebuie să fie conștientă de aceasta, mai ales prin marile sale valori.

La întrebarea: de ce scriitorii români nu sînt în fruntea multimei din stradă care se solidarizează cu Basarabia în tentativa sa eroică de independență și suveranitate? — sînt posibile mai multe răspunsuri. În primul rînd, scriitorul român se teme să mai iasă în față. De cite ori a ieșit, după 23 august 1944, s-a compromis. De cite ori a crezut în ceva a fost mințit. După 45 de ani de falsă față de comunistă, de aurită glorie a minciunii, scriitorul actual se teme, are o retenere, ezită: cine știe ce-o mai fi și în spatele acestui lucru! A învățat, în tot acest timp, că toate au un dedesubt murdar, că nu trebuie să se lase în seama bunului său simț și a primului său impuls sentimental curat. Toate simțurile și instinctele i-au fost deturnate, înșelate, falsificate. Acum se teme și de umbra lui, își suspinăază pînă și propria mamă. Vrea să aile mai înții dedesubturile. Prefetele cărților erau cumpărate de putere, abia în postfețe cititorul mai putea afla ceva autentic să-l intereseze cu adevărat. Iată de ce scriitorul român se teme pur și simplu să mai iasă în față. Nu vrea să se mai compromită.

Aproape o jumătate de secol, primele pagini ale ziarelor, primele rînduri ale oricăror manifestări de masă au fost sechestrate de puterea dictatorială. Iar cum vocația oficială au avut-o cei acum compromiși, scriitorii români nu mai doresc să joace roluri oficiale. Au o adevărată repulsie față de oficialitate. Vor să fie persoane particulare, oameni de rînd. Cum ani de zile exista o veritabilă vinătoare a editurilor după colaboratori la antologiile omagiale, scriitorul român e un ins despre care puterea nu trebuie să știe că e scriitor, el lucrează în particular, uneori pe ascuns, în timpul liber, e bolnav din cînd în cînd, pleacă la țară, nu mai are inspirație. Ieșirea în fruntea unei multimi i-ar conferi un nou statut de oficialitate pentru care are, deocamdată, o adevărată repulsie.

În altă ordine de idei, a existat un anume tip de text literar repede acaparat de putere. Și atunci, pentru a scăpa și a se salva, scriitorul român, mai ales cel tînăr, a inventat un tip de text avangardist la ale cărui coduri nu avea acces puterea și pe care nu-l putea deturna în folosul ei pentru că acest text avea alte mecanisme de funcționare. În timp ce scriitorii din Basarabia și-au salvat textul de bun simț punîndu-l în slujba unui interes major, legitimitatea limbii române, tricolorul furat, litera latină, marile idei naționale de independență și suveranitate, comuna patrie română, revigorînd astfel retorica uzată a acestui text cu trup istoric nou, o parte din scriitorii români au compromis acest tip de discurs direct punîndu-l în slujba puterii dictatoriale. Din repulsie față de discursul public adresat multimei, compromis definitiv prin spectacole tip „Cîntarea României”, creatorul român — în special cel tînăr — a ajuns la inginerie textuală: un bijutier singular lucrînd la unicitatea mesajului său adresat pe verticală marelui cîmp universal de istoricitate și nicidecum unei orizontale, ocazionale mase de auditori. Este un alt motiv puternic pentru care scriitorul român se va întoarce cu greu la discursul direct, folosit în continuare,

cu aceeași nerușinare de cei compromiși total.

Pe deasupra, ca și cum n-ar fi fost de ajuns toate acestea, zona idealurilor naționale (problema Transilvaniei, a Basarabiei și celorlalte teritorii ocupate, a românilor din Balcani etc.) a fost acaparată după evenimentele din Decembrie de oportuniștii cei mai murdari, de mercenarii publici ai dictaturii, atît de compromiși încît au sărit imediat pe marile probleme naționale ca pe ultima șansă a lor de a mă; scoate capul: își închpuie că dacă și-au convertit printr-o monstruoasă metamorfoză vocația de unelte absolute ale oricărei puteri, în aparența de muncenici devotați ai marilor idealuri, vor supraviețui la lumină, în continuare, păstrîndu-și — desigur — privilegiile, vtile, mașinile, relația cu străinătatea etc. Din această repulsie profundă față de mîrșăvia evidentă scriitorul român de valoare se ține, deocamdată, departe de aceste teme sfinte, dintr-un instinct firesc, din teama de-a nu fi situat în aceeași categorie cu cei care maculează încă o dată altarele.

D AR DACĂ există o mie de motive ca scriitorul actual să nu iasă în stradă în fruntea unei multimi, asemenea pașoptiștilor noștri există tot atîtea motive ca el să-și regăsească autentică vocație de ferment al istoriei, de focar al marilor idealuri naționale actuale. Luptătorii curajoși ai Basarabiei contemporane, cei care au smuls de sub cizma celui mai mare imperiu al lumii drapelul tricolor, litera latină și spiritul român al limbii de stat sînt tocmai scriitorii.

Cel puțin din instinctul firesc de solidaritate cu jertfa și curajul lor, scriitorii noștri de azi, în primul rînd cei curați și necompromiși, ar trebui să răspundă ieșind la rîndul lor în stradă, organizînd și însuflețind mitinguri, focalizînd mulțimea și dăruindu-i din surplusul energetic al creației viitoare necesarul reper de lumină în ceața istorică și în haosul zilei.

Cred că scriitorii noștri, în special cei tineri, nu trebuie să se multumească ciupind de ici, colo, prin rubricile de „revista revistelor”, din colosalul șezut al celor care strivesc ideea de Românie întreagă folosind-o ca pe un fuca pentru apocalipticele lor dejecții organice. Generația tînără de scriitori români, pe care aceiași mercenarii ai propriilor poște au încercat, pe vremea domniei absolutismului securist, s-o sugrume din fașă, nu poate rămîne spectatorul pasiv al zilnicelor lor barbarii ci trebuie să-și exerseze luptătorii la fel de puternici în bine pe cît sînt de puternici în rău actualii slujbași ai cancerului ceaușist. Scriitorii tineri trebuie să iasă din cochilia propriilor texte experimentale, să iasă în stradă, în mijlocul multimilor despiritualizate de pe bulevarde, din piețe, să înlocuiască cu propria valoare în ascensiune falșii guru ai nostalgiei ceaușiste. Să spiritualizeze cu o credință nouă în valoare și viitor moral nevoia uriașă de repere a acestor tot mai mari mulțimi de oameni în căutarea unor noi, cinstite, preacurate stele călăuzitoare.

Sîntem foarte aproape de trecerea într-un mileniu nou — un interval care a fost cutremurat întotdeauna în istorie de mari convulsii. Sîntem cu siguranță la sfîrșitul lumii, al paradigmei unei lumi, și la intrarea într-o nouă paradigmă istorică și umană. S-ar putea ca pentru cîțiva ani buni de acum înainte, în această învălmășeală de sfîrșit de istorie veche și izbucnire de nouă istoricitate, să nu mai fie destul pentru scriitor să-și scrie doar textele sale de litere (bios — graphein: a-ți scrie viața) ci să facă din propriul său trup și destin o literă vie din carne și sînge în textul atît de lacom de viață al limbii noi pe care o va vorbi viitorul.

În astfel de momente, recurente în istorie, nimic nu luminează mai departe decît trupul unui poet sîngerînd în pagina străzii, sub litera strivitoare a timpului său.

Ion Zubașcu

Romulus BUCUR

Triptic revoluționar

liberté

nu ești primul:
Jan Palach

& preoți buddhiști vietnamezi

(trebuie să acționez

trebuie să acționez

trebuie să acționez)

cuvintele invirtindu-se în țeastă

ca un ciine în jurul propriei cozi

căutînd CUVÎNTUL pînă cînd

țeastă devine glob de cristal

(DIE GEDANKEN SIND FREI)

— și ce au făcut mă rog dincolo

de spectaculosul gestului

a retorică a trupului

atunci cînd cealaltă retorică

se sufocă lumea s-a săturat

de profeți & martiri

(vai cum poți spune așa ceva

atunci de ce mai scrii

aștepti soarta ziarelor citite

mai bine să ardă hirtia cu

numele tău adunat pe ea)

aștept. (noi muncim nu gîndim)

aștept. (ARBEIT MACHT FREI)

égalité

„bate palma jean-jacques”

„aferim dinicule —

buvons cum zicetzi voi

la asta aldamache”

„Egalitatea naturală sau morală

este deci fondată pe constituția

naturii umane...”

„Lasă te rog textele musiu

nu mă-nveți dumneata pe mine

știi ce ia și gustă mai bine

mititeii și vinișorul cel ghiurghiuliu”

„Măi băiete ia vino-ncoa!

știi tu cîntecul ăla cu zanfanu?”

„Da boierule, săru-mina

da-i dezacordat pianu

și-n afară de asta se cîntă

peste o lună”

„Nu-i nimic. Chelner, țal! Plecăm împreună.

Birjar!”

„Aici, să trăiți! Unde vă duc? La bulivar

la televiziune sau la polițiune?”

„mai bine la Universitate la statuă”

„Aoleo, vezi că se cam luă

după noi o ceată cu pari și ciomege

i-auzi-i ce zic fire-ai ai dracu’

de bișnițari de drogași și de hoți”

„Dă-i bice calului că acu-i acu

Uf, am scăpatără vezi domle

DACĂ VREI CU ADEVĂRAT, POȚI!”

fraternité

cite-un pic... pic... pic

s-ar putea vorbi

de nisipul clepsidrei

și cum devine el timp

— nu despre asta vorbim

s-ar putea vorbi

despre apa ce impietrește

în stalactite și staigmita

— nu despre asta vorbim

s-ar putea vorbi

de lacrimile

unei mame ingenunchiate

— nu despre asta vorbim

s-ar putea vorbi

de stropii de ceară

de-abia întăriți

— nu despre asta vorbim

s-ar putea vorbi despre toate acestea laolaltă

— nu despre asta vorbim

...unul cite unul pășim

pe trambulina de la marginea

unui uriaș flacon de perfuzie

care se scurge

cite-un pic... pic... pic...

Jocul măștilor

timpului, s-a transformat pentru opera poetului într-un adevărat pat al lui Procust. În fond, acesta era efectul iluziei că George Coșbuc ar fi fost autorul unei opere aflate în perfectă armonie cu esența uniană dominantă a timpului său sau, poate, o consecință a marii accesibilități a autorului în rîndul cititorilor într-o perioadă în care epigonismul eminescian și simbolismul necristalizat încă fie plictiseau, fie oboseau. George Coșbuc devenise însă „poetul țărănimii”. Or, ineditul versurilor sale trebuie căutat tocmai dincolo de această prejudecată transferată din literatură și criticii post-gheorghești. Desigur, afirmația că poezia lui Coșbuc reprezintă oarecum ecoul unei structuri mentale transpuse în plan artistic dintr-o tradiție folclorică nu poate fi eludată ca totuși, dar, de la nivelul prozodic la cel tematic, ni se dezvăluie la o lectură atentă toate elementele unei estetici surprinzătoare prin nouitatea ei pentru acea epocă. De pildă, poemelor cu structură dialogală, spațiu în care se actualizează deopotrivă tragedia și comicul, le-a fost atribuit un rol social doar pe jumătate adevărat de vreme ce două perspective, una interioră, a poetului și oricare alta din exterior par a intra în rezonanță numai în planul elementelor de conținut ale universului poetic, ceea ce nu mai este valabil și pentru nivelul tehnicii folosite. Etajate în mitic sau în basmul cu suport feeric ori legendar, redistribuind teme și motive antice, medievale, naționale în epicul parabolic venind fie și în descendența romantismului minor, transpunând apoi în descriptivul aparent terestru al pastelurilor spiriții care contemplă eternitatea ciclurilor cosmice și dispind în idile toate nuanțele sublime ale instinctului erotic, versurile lui George Coșbuc nu dezvăluie aproape deloc interesul acestuia pentru real, ci, la limită, intenția de a-l recrea pe cale artificială. Inclinată pentru o anumită tehnică a versificației individualizează poetul atât de romantic, de sufletul lor idealizant, cât și de clasic, care l-ar fi limitat la un ton rece și succint. Coșbuc preferă dintr-o dată motivația estetică a trubadurului medieval care asimilase la rîndul său experiența homerică, neștiind că va însăși cu farmecul inefabil al muzicalității sale o mare parte a structurii liricii moderne.

Să ne reamintim pentru o clipă jocurile eului liric al poemelor coșbuciene, un demiurg al mobilității care începe prin a se dezvălui, al cărui unic scop este acela al auto-reprezentării într-un spațiu fictiv: „Ascult cum își freacă cîntul / Pădurea, pîrîul și vîntul; / E cerul al meu și pămîntul, / Și cînt ca și ele și eu”; acesta intră apoi într-un con de umbră, de parcă ar fi tentat să se închidă în sine, așa cum se întimplă în baladele cu substrat mitologic: „Ca ieri cuvîntul din vecin / S-a dus ca astăzi prin străini, / Lăsînd pe toți, din cît afund / O mie de crăimi ascund / Toți craii mul-

tului rotund / De veste plini” sau într-un pastel: „Ca un glas domol de clopot / Sună codrii mari de brad; / Ritmic valurile cad, / Cum se zbate-n dulce ropot / Apa-n vad”; în fine, poemul îl absoarbe complet, ca în idilele erotice, dispariția sa întinzîndu-ne o capcană prin care ceea ce este act ludic sporește senzația de adevăr, de viață autentică, prin chiar „formele” sau „figurile” pe care le reproduce: „Eu mi-am făcut un cîntec / Stînd singură-n iatac — / Eu mi-am făcut un cîntec, / Și n-aș fi vrut să-l fac. / Dar fusul e de vină / Că se-nvîrtea mereu. / Și ce-mi cînta nainte / Cîntam pe urmă eu”.

CALINESCU a intuit primul, fulgurant, caracterul deosebit al acestor versuri. Din nefericire, criticul nu și-a explicitat afirmațiile făcute în *Istoria literaturii*, ce include, totuși, cel mai incitant comentariu al liricii coșbuciene. Pe de altă parte, cei care au acceptat confuzia între domeniul referențial al universului poetic și tehnica utilizată de poet, nesensibilizînd, de fapt, relația dintre opțiunea estetică a poetului și produsul acesteia, au continuat să adauge noi sintagme celor mai vechi, dar la fel de insuficiente în substanța lor: „lirism obiectiv”, „poeme spectacol”, „lirism cu caracter dramatic”. Simpla lor apariție marca însă inevitabil necesitatea reconsiderării poeziei lui Coșbuc plecînd de la recunoașterea structurii ambivalente a lirismului creatorului, ceea ce a impus permanenta rafinare a terminologiei folosită în același timp cu filtrarea și multiplicarea perspectivelor de abordare a poemelor.

Cred că un posibil punct de plecare pentru dobîndirea argumentelor necesare reinterpretării în întregime a operei poetului, în egală măsură, sursă a unei noi modalități de apropiere a sensurilor lirismului coșbucian, este de găsit în acceptarea ipotezei existenței unei discontinuități în planul imaginărilor poetului. Cîteva lucruri se cer a fi lămurite în acest moment, apelînd, de pildă, la poemele erotice. Aici, nota majoră a versurilor este obținută prin transferul unui hiatus din planul acutului liric într-o dualitate a lumii inventate. Imagini analogice, subordonate aceleiași gândiri figurative, condensînd aceleași gesturi și cuvinte, alcătuiesc un puzzle în interiorul căruia, între doi poli, pendulează mereu alte măști dispuse în jurul unui nucleu, al unui punct de convergență al tuturor proiecțiilor și motivelor poetice. Mai ales în poemele invocate, acest nucleu, substituit al eului liric, pare a fi dispăzut ca totuși, cînd, de fapt, el potențiază o serie a travestițiilor. Mă gîndesc la monologul fetei din *La oglindă* („Azi am să-ncreștez în grindă — / Jos din cui, acum, oglindă! / Mama-i dusă-n sat! / Cu dorul / Azi e singur pușorul, / Și-am închis ușa la tindă / Cu zăvorul”), la protagoniste dialogului din *Dușmancele* („Stă-n drum de vorbă cu vecine / Și bate-n puști: — Să mor

imi vine / Auzi tu! / Să se prindă ea / Cu mine! / Știi, ieri, la moară ce spunea? / Că-s proastă foc și gură rea!”), la așa-zisele „personaje” din *Cîntecul fusului* sau din *Numai una!* („La vorbă-n drum, trei ceasuri trec — / Ea pleacă, eu mă fac că plec; / Dar stau acolo și-o petrec / Cu ochii cît e zărea”). Aparența rupturii, a separării de eul liric al poemelor devine aici certitudine, așa încît ne putem întreba dacă nu cumva, la suprafață, poetul a dispărut cu desăvîrșire din textele sale. Este evident că nu mă interesează aici semnificațiile generice care pot fi decoperite rînd pe rînd în imaginile luate separat, ci doar faptul că sub fiecare se ascunde o lume contradictorie în sine, de vreme ce sîntem tentați să o analizăm ca aparținînd fie numai domeniului liric, fie numai „poeziei ca teatru”. În dezlegarea enigmei, edificator este interesul lui Coșbuc pentru un gen de poezie ale cărei surse de inspirație coboară prin Evul Mediu către antichitate. Refuzînd premeditat modelele poetice ale vremii sale, Coșbuc ne creează senzația unui unic spectacol conceput într-o infinită serie de secvențe diferite. Inventarul unui mare număr de poeme, incluzînd și cele mai importante balade pe care chiar Calinescu le simțea numai aparent epice, considerîndu-le, desigur, elocvente pentru sfera lirismului „reprezentabil”, oferă mai degrabă imaginea unei „poezii de cultură”. Încin să cred că nu există în literatura română o altă operă construită pe acest tipar sau pe altul asemănător în care să descoperim gestul liric astfel învăluit și totuși dezvăluindu-se mereu ca într-un joc cu altul. De aici provine potențialitatea „personajelor” care populează acest „spectacol intelectual” demn de literatura lui Marivaux. De bună seamă, astfel privite, versurile lui Coșbuc au un oarecare aspect teatral, pentru că ele demistifică ceea ce este ascuns, travestit, dar fără a se dispensa definitiv de masca travestirii. Iată de ce poetul a ales frecvent dialogul, un excelent suport al spiralei lirismului său, care permite trecerea progresivă de la perceperea fenomenală la aceea a absolutului, de la certitudinea sensibilă la metafizică. Poezii romantice, egocentrice prin excelență, ne obișnuiseră cu o altă modalitate lirică implicînd, în primul rînd, adevăratele cuvîntelor la gîndire și, în al doilea rînd, formularea prin limbaj poetic a interiorității. Ceea ce trecea în exterior era eul universal. Pentru el, utilizarea măștii nu era de găsit decît, eventual, pe cercul extrem al lumii imaginate. Revenind la Coșbuc, în poezia sa, relația dintre poet și univers presupune o inversare a situațiilor, schimbarea rolurilor: totul începe printr-un joc al măștilor, poetul fiind cel care mimează spectacolul noii lumi. Cum condiția esențială a creatorului rămîne neschimbată, calitatea de prim ordin a noii relații trebuie să rămîină tot „re-cunoașterea”.

În contemplarea naturii, în pasteluri

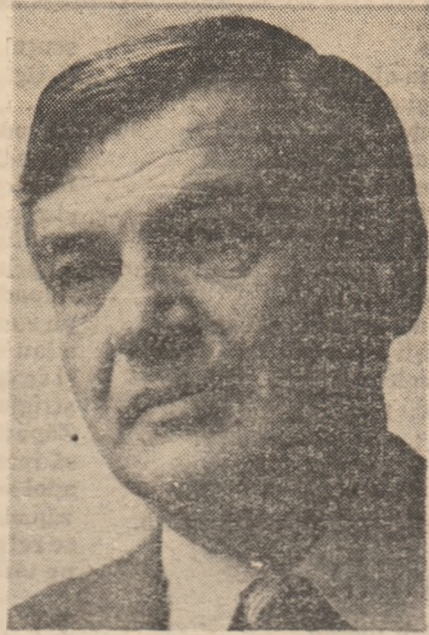
LLITERATURĂ critică inexpressivă, de la început monotonă, care și-a dovedit o surprinzătoare lipsă de receptivitate față de opera lui George Coșbuc, depășită fiind oricum de noutatea versurilor poetului (cel puțin sub aspectul tehnicii folosite de autor), a subminat un destin poetic peste care s-a așezat apoi mult prea repede umbra uitării. Nu încapă îndoială, comentariile la adresa poeziei lui Coșbuc includ prea multe locuri comune sau propun viziuni sinonime de interpretare a modelului său poetic. Supărător, jocul acesta steril nu a reușit să polarizeze atenția cititorului către acele coordonate ale imaginărilor coșbucian care ar fi trebuit să beneficieze de cu totul alte strategii de revelare a specificului său. Cele cîteva tentative făcute pentru a schimba imaginea poetului ne-au oferit în cele din urmă ipostaze imprecise, eșuînd poate și din comoditatea de a nu fi căutat nuanțele dominante ale unei conștiințe artistice care a impus în istoria poeziei noastre un lirism de o mare originalitate. Pentru anularea senzației că, în general vorbind, demersul critic nu a parcurs nefodată pînă la capăt drumul spre intimitatea operei coșbuciene, este necesară mai întîi reconsiderarea opțiunii estetice a poetului, redimensionarea raporturilor existente între esența artei sale și realitatea evocată obsesiv ca factor strict determinant. De aici plecînd, tocmai pentru a putea pune în lumină statutul aparte al lirismului coșbucian, se va impune de la sine luarea în discuție a unei noi poetici pe care creatorul în parte o inventează, în parte o redescoperă, convocînd și ecouri din alte spații literare.

Lăsînd deoparte impecabila judecată critică maioresciană asupra baladelor, seria ambiguităților a deschis-o Gherea, spirit asociativ dar stingherit evident de limitele culturale ale epocii sale. Autor al unei interpretări unilaterale, criticul a lansat cu dezinvoltură o formulă care, cu scurgerea

Logos și contemplație

CARTEA lui Petru Creția, **Norii**, scrisă de-a lungul mai multor decenii și pe care am avut șansa s-o descopăr și s-o citesc într-o cazarmă inconjurată cu un gard de beton, o cazarmă în care singurul gest de nobilitate și libertate era acela de a-ți arunca în ficare zi, de mii de ori, privirea spre cer rugându-te, implorînd, blestemînd.

„**NORII** sint alexandrinism”. Cum să înțeleg această mărturisire? **Norii** sint jurnalul intim al ultimului augur al Romei. Delir și impostură. În clipa în care nu mai susții o legătură mistică, semnificativă cu cerul, în clipa în care mesajele lui tainice devin simple arabescuri de nori, simple mărci estetice, atunci poți să-ți lepezi veșmintele sacre, să părăsești altarul și jertfele și să începi să te joci. Cultura, în genere, este alexandrinism. Un nor zămislit de exhalatiile cine știe cărei boli lăuntrice sau cine știe cărei neputințe de a ne fi nouă înșine piatră de temelie.

Nu numai că m-am molipsit de stilul din **Norii**, dar i-am preluat intruziv și viziunea. Dacă te uții cu insistență la cer și cerul începe să se uite la tine. Asta ar fi putut s-o spună cindva Zarathustra.

NORII sint pentru augur pietre de temelie. Metaforele și comparațiile în legătură cu țaria cerului (formulă deja pleonastică) abundă. Spre exemplu: „Cer jos, opac și sumbru, ca o roacă de greșie mîncată de vînt”, pg. 37, sau: „statul perfect distincte ale informului și ale incertului”, pg. 44, sau: „o parte din visele noastre sint tăiate din marmura sau din bazaltul eternilor nori”. Această abundență năucitoare ține de infirmitatea ocultă a autorului. Căci, vai, același om cunoaște în amănunt bolile și nărvurile desințelor din multe și fabuloase limbi. Dar asta mi se pare esențial: acești specialiști ai logosului, acești doctori (în sensul etimologic), care vindecă și invie cuvinte moarte demult, sfîrșesc prin a înțelege semnificația și balsamul tăcerii. „Tăcerea, ca treime, este una în mai multe însă după așezare: este tăcerea dinainte și tăcerea după (căci sint tăceri în care rumoarea se sfîrșește, altele în care stă să ia ființă), este tăcerea ocrotită de alătura de zarvă sau aceea, puternică, care subzintă înlăuntrul ei, este tăcerea dintre sunetele lumii și aceea care stă în locul lor (în întregime sau în parte) și mai este, pură între toate, doar Idce, aceea-n care și fața de care n-are cum să fie cu nimica mai îngustă decît însăși lumea”. Din perspectiva tăcerii acesteia „cu nimica mai îngustă decît lumea”, spusele noastre sint alexandrinism.

Să ne întoarcem la ceea ce este necuvîntător, la relația nemijlocită în care implicarea dintre subiect și obiect este biunivocă. Cuvintele explică, profanează, atrag după ele timpul, ca instrument sau interlocutor. Căci nimeni nu vorbește singur. Monologul este desfășurare în timp sau conversație cu timpul. Ce aduce miraculos această carte este gestul contemplației pseudo-augurale.

Petru Creția revalorizează, la dimensiunea etimologică, verbul a contempla.

Verbul acesta este un derivat de la „templum”, care desemna porțiunea de pe bolta cerească în care se puteau citi semnele divine. Con-templația era meseria augurului. Ce înseamnă, deci, în esență, a contempla. Înseamnă a citi și înțelege hieroglifele cerului. Înseamnă, în formulă filosofică, a lega prin determinatii individualul de general.

Dar cartea aceasta ne învață, prin câteva pagini ale ei, și ce poate fi o falsă con-templație. Există, inserat în primul capitol, un „Jurnal meteorologic din 1952”, în care citim propoziții de felul: „II 17. Primăvara prematură. Un cer intens și pur, aerul răcoros și umed, liniștit” sau: „III 4. Mereu întuneric. A plouat mult astăzi. Noaptea, lună plină în fierberea cețurilor” ș.a.m.d. Aceasta este des-cifrare explicită a întâmplărilor cerești. Este descriere fără sens, adică în afara oricăror determinatii. Semnele de pe cer nu mai sint ale zeului, ci ale cerului însuși. Con-templația cu regulile ei augurale devine joacă estetică, exercițiu de mimare a fulgerului, a vîntului sau a ploii. Faptul că privitul de data aceasta este o simplă joacă estetică, ni-l dovedesc și mărturisirile de genul: „N-am privit bine cerul” (III 10 și 11) ori pur și simplu (III 14—24) „N-am privit cerul”. Este un ton copilăresc, este o încăpăținare disimulată și o tresărare de ciudă în această afirmație. Căci se simte o vină. Această omisiune, simplă omisiune, poate avea consecințe asupra bunului mers al lucrurilor. Dacă temelia tuturor lucrurilor se află în cer și dacă, prin contemplație, această temelie se vedește perpetuu, întreruperea, diversunea privirii spre alt-

lumi: „De cerul străveziu, adinc și dur, gheață pură ca un cristal gros cu ape tot mai întunecate, se izbește rumoarea harnică și pătimașă a pămîntului, murmurul apelor, vîntul vîntului, glasurile faunei și-ale cetăților și toate, răsfrînte, parcă se întorc într-un ecou mai pur și mai amar, cum sint imaginile din oglinzi”, pg. 92.

„Tunc autem (videmus) fac'e ad faciem”. Este ultima sentință a augurului-profet. Apocalipsa nu va avea loc decît atunci cînd norii se vor retrage brusc de pe fața cerului și a privitorului deopotrivă. Atunci privirea își va pierde rostul, iar cultura va fi orbită de logos. Adică de o imensă, apofatică tăcere.

Iată un mănunchi de afirmații aparent contradictorii. Căci se spune la pg. 153: „Homo sum caelestium nihil a me alienum puto”, parafrază la Terentius. Iar două pagini mai încolo: „cerul este o infinită sferă (preluare a unui gînd pascalian) de infernale nașteri și pieiri, o spaimă de care ne feresc simțurile prea slabe, relativa noastră lipire de pămînt și marea incapacitate de a traduce în limbajul gingașei noastre alcătuirii lucrurile netrăsite și de netrăit ce se petrec acolo”. Prima confesiune este contrabalansată de una aproape infantilă, dar sugestivă cu altă mai mult prin demonismul ei mimat: „Universul este străinul și spaima, Epifania deznădăjduirii, nelegiuit legiuitor și pantocrator, sieși, nouă tată”. Este proiectarea în logos apofatic a numinosului, categoric existențială a lui R. Otto. Cerul este contemplat ca obiect al terorii și fascinației deopotrivă. Este Străinul, tot ce poate fi mai străin de omenească. Dar și chemare ademenitoare a „logosului

...SĂ FIE oare un bine sau un rău al cărții faptul că dă atît de bine măsura celui care scrie despre ea? Și încă într-o diversitate căreia nu i se vede capătul. Cartea pare mai mult o oglindă, poate în dosul ei nu e nimic. N-am privit cerul cu îndrjire, ci cu un suflet vulnerat, iar despre estetismul meu, evident, se mai poate vorbi, acum, tîrziu cînd mă simt mai întreg și mai curat. Da, cerul (Cerul?) nu mi-a întors privirea. Scrie și în carte, la 136—137 și la 271. Dar niciodată n-am trîșat, iar cartea, dacă te-a omogit o clipă că ar putea da mai mult decît are, este treaba ta. N-am năzuit să pun în ea concepte sau credințe, iar dacă m-am răsfatat în vorbe de prea multe ori e numai pentru că eram prea tînor, o boală care nu mi-a trecut încă de tot. Iar prin unele vorbe trece cite ceva din sufletul lumii, pierzindu-se și regăsindu-se mereu ca într-o sîrbătoare pestriță. Lui Cioran i-a plăcut în carte izul presocratic, ceea ce e o prostaioară, dar mai ales l'amertume. Mie imi mai place în ea mai ales bucuria și faptul că, deși pare atît de deschisă, este ermetic închisă într-un gest irepetabil și zadarnic.

PETRU CRETIA
9.12.1990

ceva duce la alterarea legăturii cu temeiul, cu sacrul.

Căci a contempla înseamnă a-ți uita frica. A-ți uita memoria cu toate complexele ei de inferioritate.

AM TINUT să subliniez două din ipostazele contemplatorului. Una în întimitatea jocului cultural (prima treaptă a căderii din sacralitate) și a doua — în extremitatea lui. Una acoperind aria semantică a lui ludus, cealaltă — a lui jocus. Într-un fel, **Norii** sint o gravă mărturie despre unicul sens al privirii. Ochiul cerului stă ascuns sub pleoapa impenetrabilă a norilor. **Norii** sint acel **speculum** de care vorbește Sf. Pavel în Corinteni I, 13, 11—12: „Videmus nunc per speculum in aenigmatē”. **Norii** reflectă doar ceea ce se află sub ei, doar ceea ce se află în spatele contemplatorului. Nu și esența de dincolo de ei. Căci această esență de dincolo de ei este taina reflectată în ochiul contemplatorului însuși, care devine, astfel, pentru cerul opac, un **speculum**. Ceea ce se zărește în ochiul contemplatorului este tocmai enigma nedeslușită.

Norii sint văzuți, deci, ca oglindă a ceea ce se află în spatele nostru, dar ca pleoapă căzută peste ochiul celeilalte

mut”. Căci, în fond, orice numire bruschează liniștea și buna așezare a lucrurilor. Orice numire este împotriva și ascundere. Limbajul este otrava „gingașei noastre alcătuirii”. Otravă care, îndreptată spre tatăl, „legiuitor nelegiuit”, ni se întoarce împotriva. A-ți numi tatăl înseamnă a-l nega prin determinanță. Chiar numindu-l Tată. Este prima încercare de transgresare a limitei, nepermisă. Numirea, ca atare, generează spaima de ne-firesc. Iar a doua numire, numirea gestului, de data aceasta, vine de la sine, ca justificare. Încercările acesteia dorizorii de a transgresa limita cerului (de a sparge zidul de nori) în citeva rinduri sfîrșesc într-un abur de lamentație.

Prin anii '60, un filosof român medita în pușcărie la o carte de rugăciuni pentru proprii călăi. În aceeași vreme, Petru Creția privea cerul cu îndrjire, cu acra îndrjire donquijotescă, de care numai un orb ar fi fost în stare. Și poate din cauza acestei nemăsurate îndrjiri, cerul nu i-a mai reintors privirea.

Cristian Bădiliță

decembrie 1990

sau atunci cînd reinventează, ca în tablourile lui Breugel, indeletniciri sau ritualuri rurale, Coșbuc nu este nici exclusiv descriptiv, ca Alecsandri, dar nici absolut terestru, didactic și monografic pentru că i-ar lipsi instrumentele care să facă să intre în rezonanță spectacolul cosmic. Cînd citim într-un poem: „Priveam fără de țintă-n sus — / Într-o sălbatică splendoare / Vedeam Ceahlăul la apus, / Departe-n zări albastre dus”, apoi, în altul, „Dintr-un timp și vîntul tace; / Satul doar-me ca-n mormînt — / Totu-i plin de duhul sfînt: / Liniște-n văzduh și pace / Pe pămînt”, simțim că George Coșbuc își pune măștile de acum obișnuite, desigur, specifice sau adaptate momentului transfigurat. La fel procedează autorul într-un pastel („Prin vîșini vîntul în grădină / Cătuind culcuș mai bate-abia / Din aripi, și-n curînd s-alină, / Iar roșul mac închide floarea, / Din ochi clipește-ncet cicoarea. / Și-adoarme-apoi și ea”) sau în oricare alt text ale la întâmplare, dar în care influența modelului liric este coplesitoare: „Prin vulturi vîntul viu via, / Vrun print mai tînor cînd trecea” sau „În goana roibului un sol / Cu friu-n dinți și-n capul gol, / Răsare, crește-n zări venînd, / Și zările de-abia-l cuprînd”, pentru balade; „Cu tropote roibii de spaimă pe mal / Rup frînle-n zburcîm și saltă; / Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă / Și cade-n mocirlă, un val după val, / Iar fulgerul Sinan, izbînd de pe cal, / Se-nehînă prin baltă”, pentru poemele istorice; „Ieși-vor din negru pămînt / În zale de-argint cavalerii, / Puternici ca grindina verii, / Și roibii cu nările-n vînt”, pentru poemele mitice. Și exemplele ar putea continua oferînd nu simple detalii lipsite de suportul oricărei interiorități, ci intensitatea lirismului pe care nu eram obișnuți să o percepem de la primele versuri ale poemului.

CUM AMINTEAM, în cazul romanticilor, contradicțiile exteriorizării în imagine poetică erau reunite într-o singură proiecție lirică. Poemele lui Coșbuc, pentru a rămîne fidel ipotezei de la care am plecat, oferă analizei cel puțin două perspective. Recunoașterea de care vorbeam nu este posibilă decît pentru durata unui singur „joc”. În rest, se reinstaurează hiatusul dintre mască și purtătorul ei, ca și cum poetul și-ar fi structurat opera pe scenariul unui conflict între două entități generice distincte, un Eu corespunzînd, să zicem, lirismului personal, și un El identificat în fapt cu o mască sau alta. Cu siguranță, o analiză cantitativă va putea stabili cu exactitate existența echilibrului sau a dezechilibrului cit privește repartiția rolurilor ce susțin partitura poemelor. La prima vedere, rolul măștilor este predominant. În concluzie, concentricitatea lumii imaginate spațial de romantici era guvernată de un eu liric care, prin proiecții simple, își afirma existența și asigura substanța universului creat. La Coșbuc, această simplitate lipsește. Poezia lui se naște din imagini care dau consistență într-un singur plan unui cerc din centrul căruia autorul însuși lipsește. Rămîne doar intenția apropierei permanente de acest punct, niciodată atins pentru a putea fi contemplat în întregime. Se conturează însă astfel un alt registru de exteriorizare a sensibilității, se experimentează altă viziune lirică asupra lumii. Jocul măștilor coșbuciene ne dă senzația că poezia e construită pe un substrat epico-liric. Cînd s-a insistat prea mult pe raportul poeziei cu realul, plătînd „personajele” în descendența acestuia din urmă, desfășurîndu-se cercul măștilor, a fost pus în lumină epicul. Cînd însă deslușim calitatea forței ce susține de fapt întreaga poezie a lui George Coșbuc și guvernează fascinanța geneză a artei măștilor, apariția și permutarea lor, aflăm atunci echivalentul liric al imaginilor ce conturează cercul pe care unii, parcă prea devreme, s-au grăbit să-l desfășoare.

Atît de original și de autentic în spiritul său, lirismul lui George Coșbuc iese întotdeauna în plină lumină, scăpînd parcă de sub semnul hazardului formelor prin care este figurat. Și pentru că nu poate fi în nici un chip încorsetat cu obiectivitate, el se cere doar degustat după puțința fiecăruia.

George Ioniță

Gabriela MELINESCU

Vîntul

Vîntule, tu cine ești, vîntule ?
De unde vii
și încotro te duci ?
Te aud, te văd
cînd apleci copacii.
Știu că în noaptea asta
cineva o să fie răpit...

Ești ciudat precum apa
cînd vrei să mă porți pe căile tale prea-limpezi
și să deschizi călărețului pribeg
mormintul acvatic.
Știu că treptat
vei răpi
tot ceea ce iubesc.

De-atîtea ori m-ai îmbrățișat,
port pe față urmele tale de foc
în brațele tale am fost fericită
ca o prințesă jucîndu-se pe pajiști verzi
cu prietenele
pe care apoi le-a răpit Crivățul, rege al
vintoaselor.

Știu că încet-încet
ai să răpești
tot ceea ce eu iubesc.

Patrie de țărîină

Nici una din multele mele zile
nu luminează ca ieri
ziua cînd mi-am luat rămas bun de la mama
la colțul străzii Novac.
Pînă să dispară lumina orașului
ea s-a întors și mi-a făcut semn cu mina,
între noi treceau șuvoi mașini, oameni
necunoscuți

și un cortegiu funerar
în drum spre apa uitării...
Aveam atîta noroc să plec
din patria imposibilă.
Mama era așa de tristă
să mă piardă pentru totdeauna...

Nu ne-am mai văzut niciodată, mama după zece
ani a murit.
I-au ars trupul, ca se odihnește acum într-o
urnă
în țara unde s-a născut, unde a fost iubită,
neînțeleasă

și răstignită pe crucea ei casnică.
Nu-i adevărat cu sufletul își ia zborul
atunci cînd trupul se stinge.
Sufletul mamei e și acum în focul
ce arde neîncetat cu flăcări cerești
în casa veche unde intruchipările
avilor noștri de tinerețe încă mai dăinuie .
Copacii în care mă cățaram, păsările ce cîntau
pentru mine
pentru sinuciderea tatei, pentru frumusețea
surorii mele.

Risete, lacrimi și glasuri :
totul s-a amestecat în pulberea neagră
care întotdeauna se numește patrie.

Împărăția zăpezii

Decodată pămîntul a început să se limpezească
zăpada cade mai ușoară.
Din Suedia, de la nord la sud
se astern pretutîndeni zăpada și tăcerea
iar în singurarea crește
precum nisipul singurătății în deșert.

Zăpada vine din constelația fără de hotar
la prieteni, la părinți
cătreci rămași fără speranță,
zăpada cade pe munții murdari, pe străzi
ea vrea să ascundă necurăția oamenilor.

Și cînd ninge cînd ninge
oamenii se tem de pieirea obștească.
Dar tu care știi că nu mai există nimic
de pierdut în această viață,
tu alegi drumul zăpezii alb
și visezi aventurieri neînfricați
în drum spre împărăția zăpezii
drumul pînă la capăt, unde frigul mușcă
asemenea focului

și dincolo de zăpadă vezi tot zăpadă
și dincolo de gheață se așterne tot gheață...
În zadar sperii să întilnești Moartea Albă
să te odihnești la picioarele ei o clipă.
Nu-ți ies în cale decît urși polari
— pînă să-i ucizi tu
ei te sfișie ca pe o roză
și pe zăpadă îți risipesc singele.
Soarta aventurierului astfel e propria ta soartă.

Mama și copilul

Artiști din vechime pictau mereu
o mamă cu copilul în brațe
sau mama singură și copilul pe cruce.
Astăzi copiii sînt liberi în vreme ce
mama stă pe cruce.
Fiindcă mama e gata de sacrificiu.
Eu nu-mi amintesc cînd am rănit-o pe mama
și nici nu i-am înțeles vreodată
oboseala ori grija.
Copilul nu dăruiește nimic, cere totul.

Cînd o supăram pe mama
doar ce-i sărutăm mina
și ea mă ierta — pentru ca imediat
să o întristez din nou.
Cu nesecatul ei izvor de iubire
ea pentru mine a fost asemenea zeiței
ce dăruia totul
și ierta totul
astfel că treptat îi puteam
devora făptura.

Steaua Polară

Stea Polară, tu, cea albastră sau albă,
din întunecata livadă a ta cerească
mai trimite-mi o dată o scînteie
și luminează-mi inima cu lumină sau foc
Rai sau Iad
de acolo din labirintul nopților.

Azi, precum o regină a povestitorilor
trebuie să rătăcesc printre litere
și să aduc pe lume o nouă poveste
precum o mamă
spre a bucura chipul stăpînului meu pretențios.

O, Stea Polară,
arzi rece ca gheața,
singură ești
precum muntele.
Nimeni nu-ți poate atinge sufletul
poate că tu ești țara cea nouă unde
acum locuiesc poeziile vechi de cînd lumea.

La fel ca Scherazada azi mă tem
că stăpînul cu paloșul în mină
îmi cere o poveste nemaiauzită
pe care nu-i ființă omenească să o poată povesti...
Azi mă tem ca el să nu mă părăsească
și să uite celelalte o mie de povești
care i-au adus somnul noapte de noapte
iar fără această din urmă poveste nemaiauzită
el află îndată cine sînt.

Zăpada mieilor

Azi m-am trezit devreme,
ce miracol : ninge iar
peste florile dintii
iarna vrea să revină
pretutîndeni se arată

scutul și sabia
cîștigătoare în lupta cu primăvara.

Zăpada s-a așternut alb pe țărîină,
ogîndă ce nu ogîndește nimic.
Dar în miezul zilei soarele arde
și zăpada piere încet
și ultima zăpadă e moale și blindă
ca prima blăniță a mieilor.
Zăpada cu minunatele semne
pe care țărîncile din vechea mea țară
o iau în palme
și se spală pe față
strigînd : Zăpada mieilor ne face frumoase !
Zăpada aceea curată are puțința
să întinerească obrazul țărîncilor
apoi se face cu totul și cu totul nevăzută,
zăpada mieilor piere curînd din minte
se refugiază numai
pe virful munților și în amintire.

Zi de naștere

Azi implinesc patruzeci de ani.
Fiica unui sinucigaș și a unei vestale.
Cînd m-am născut Moartea m-a ținut în brațe
o zîină mi-a dăruit ogînda
altă zîină mi-a dăruit pana...
În tinerețe m-a sedus bărbatul
viața mea a fost distrusă
dar n-am încetat niciodată
să visez la puritate.

În amintirea mamei

La început o credeam nemuritoare
și invulnerabilă ca o zeiță.
Dincolo de ochii și cuvintele ei se afla numai
o mare dragoste pe care mi-o oferea gratuit
o iubire cu totul alta decît aceea pe care durerea
o umple

Mamă, fără să știu am călcat pe inima ta.
Acum în zadar încerc să te întorc
în ograda noastră unde veșnic implineai
umilitoarele tale munci de femeie.
În zadar am încercat azi să-ți sărut mina
să-ți dau iertarea pe care ți-o datorez
și în lumina amurgului roșie
să-ți citesc povestea fiului risipitor...
Visez de-atîtea ori strada copilăriei
livada noastră unde toate cresc după glasul tău
și pămîntul negru ride printre caișii albi
și-atîta mă bucur să văd
culoarea verde-blind a veșmintului tău.

Iubitul meu spunea

Iubitul meu spunea
că bărbatul și femeia trebuie să fie
ca o pereche de trapeziști
care se aruncă laolaltă în spațiu
și captivează publicul
cu incredibile acrobații
fără plasă la trapez.
Fiecare din ei știe
că într-o zi ușa secretă
se va deschide
în hăul întunecat.
Cineva fără chip
ii va aștepta pe amîndoi
și eu prin cîntarea lui am văzut : eram noi doi
ca două toarte
ale unei amfore pline cu miere,
am văzut cum eram împreună
ca o ființă întregă
acel fluviu străvechi cu nisipul de aur
care se petrece prin noi.

Traducere din suedeză de
Ioana Ieronim
Cristian Iscrulescu

Inflația stilistică

IN intervenția precedentă¹ am enumerat câteva pleonasmе de care **mass-media** de astăzi (ab)uzează. Deși o vom îmbogăți în cele ce urmează, lista e departe de a fi completă, din nefericire. Să facem — dacă (mai) putem, desigur! haz de necaz, în continuare.

Pentru început, fără comentarii, un pleonasm înrudit cu discutatul „cea mai desăvârșită”:

Atit de perfect(ă):
«(de fapt, „copia după natură” este **atit de perfectă**, încit însuși cuvintul „mimesis” devine... eufemistic)» („România literară”, nr. 39/28 sept. 1989, p. 7) sau: „Aceste relații funcționau **atit de perfect**, încit păreau cu toții ieșiți din același ou” („Contrapunct”, nr. 10/8 martie, 1991, p. 2).

A aprecia (foarte) pozitiv:
«(...) președintele George Bush a **apreciat** ca „foarte pozitiv” rezultatele întrevederilor avute, la Moscova, cu oficialitățile sovietice de secretarul de stat James Baker» („Adevărul”, nr. 40/10 feb. 1990 p. 6).

Construcția „a aprecia pozitiv”, frecventă și în vorbirea unor persoane deținând funcții importante în stat, este pleonastică deoarece verbul de origine latinească „appretio”, integrat limbii române prin filiera franceză („apprecier”), este simțit de majoritatea vorbitorilor ca incluzând și lexemul **preț** (lat. „pretium”), care, oricât de mic, nu poate avea pe o abscisă imaginară decit valori pozitive. Dealtfel, DEX înregistrează chiar: 1. A determina prețul, valoarea unui bun; a evalua. Secundar, sensul „a prețui pe cineva ceva pentru calitățile avute” aduce un plus de lumină: nu există prețuire veritabilă decit într-un singur sens, cel pozitiv, sintagma „calități negative” nefiind atestată (deocamdată) în limba română literară. Eroarea credem că e facilitată și de o sinonimie parțială: „a aprecia” = a considera.

Cit despre „foarte pozitiv”, ghilimelele nu scuză! Nu sintem obligați să preluăm cu scrupulozitate gănuoasă greșelile de limbă — fie ele chiar venite de peste ocean! —, fiindcă e limpede că „pozitiv” nu are grade de comparație, ci doar un antonim: „negativ”. Pentru amatorii de noi limbaje „de lemn” (personal le-am numit undeva „de plastic”), ar fi recomandabilă formula: „accentuat pozitiv/cu precădere negativ etc.”. În ce-l privește pe autorul rindurilor următoare nici senza citatului nu rezistă: „Un rol **foarte pozitiv**, fie și indirect, a jucat **Antologia rușinii**, inițiată de Virgil Ierunca” („22”, nr. 50/28 dec. 1990, p. 9).

Cei mai celebri:
„Vladimir Bukovski este unul dintre **cei mai celebri** disidenți ruși” („22”, nr. 1/11 ian. 1991 p. 15).

E simptomatic acest pleonasm pentru fenomenul devalorizării adjectivării la care asistăm în zilele noastre. Până și

celebritățile, pare că ne spune în subsidiar autorul aserțiunii citate, se confruntă actualmente cu inflația! Ușurința (frijind demagogia) care stă la baza aplicării cotidiene a calificativului „celebru” (lat. „celeber”, fr. „célèbre”) feluritelor persoane, ne va duce în curând la acea „cuime a culmilor” (preiau aci o stupizie orală, destul de frecventă pe un ton firesc din păcate, și la unii vorbitori intelectuali) de la care vom pași, probabil, direct în infinit!

Cel mai sublim:
„Ceea ce ne-au oferit, însă, în acea după amiază de luni parlamentul în parte a doua a lucrărilor a fost de departe **cel mai sublim spectacol** vizionat vreodată” („România liberă”, nr. 14 336 30/27 dec. 1990, p. 2).

Mai rar întâlnit, e drept, acest superlativ pleonastic sperăm să fie, în continuare, „de departe”, cel mai puțin folosit, știut fiind că franțuzismul în cauză desemnează „cel mai înalt grad de frumusețe; desăvârșirea, măreția” etc.

Cele mai complete:
«Iată „boala” din pricina căreia a suferit atita și a murit tot pretimpuriu și Eminescu, — una dintre **cele mai complete** structuri de „revoluționar” din cite i s-a dat unui om...» („România liberă”, nr. 14 345 31/15 ian. 1991, p. 4).

Cu siguranță, Poetul cu simțul său rar al limbii e ultimul care ar fi meritat o atare definire pleonastică! De-ar fi trăit — ca să utilizăm ideea autorului articolului din care am decupat —, Eminescu ar fi ridicat dojenitor cel dintii verbul ca să arate că lat. „completus” întărit în românește prin filiera franceză („complet”) va să însemne „întreg, deplin; desăvârșit”... Desigur, adjective de felul celor enumerate admit construcții comparative; de exemplu: „aproape complet întreg/deplin” etc. și, posibil, la acestea s-o fi gândit criticul...

Cel mai elementar:
„Cind el nu aplică legile pe care le face, nu respectă adevărul **cel mai elementar**...” („România literară”, nr. 3/17 ian. 1991, p. 3).

Întâlnit adesea și în vorbire („cele mai elementare norme”, de pildă), superlativul este incorect, intrucit „elementar” (din lat. „elementarius”, fr. „élémentaire”) semnifică „de bază, esențial, fundamental, primitiv, primordial”. Evident cuvintul este un derivat al lui „element”, noțiune care, în chimie, înscamnă „partea cea mai mică a unei substanțe care nu mai poate fi descompusă în alte substanțe mai simple”.

O serie întreagă de...:
„Intervin, bineînțeles, o **serie întreagă** de distincții și nuanțe” și „(...) sustragerea de la o **serie întreagă** de „obligații” (...)» („România literară”, nr. 23/6 iunie 1991, p. 3).

Trecind peste acordul după înțeles din prima secvență, ni se pare limpede că în acest caz sintagma la care ne-am oprit — frecvent întrebuintată și ea, în scris și oral — este mai degrabă un grup de

cuvinte de umplură, decit un pleonasm. Totuși, observăm că noțiunea „serie” imprumutată din limbajul matematic înseamnă „înșiruire de cifre termeni succedindu-se potrivit unei legi”, DEX adăugând chiar: „succesiune **neîntreruptă** (subl. noastră) de lucruri, de lapte etc. de același fel, care formează un ansamblu...” Ni se pare deci de domeniul evidenței că un grup eterogen, întâmplător de fapte, fenomene, lucruri etc. nu pot constitui o serie, decit cu acordul expres al vorbitorilor. Condiția ca înșiruirea să fie completă întreagă este oricum obligatorie și implicită, precizarea „întreagă” apărind asadar ca superflua. (Grupul nici nu are un opus, spre exemplu „o serie incompletă/parțială etc.”, dovadă a procesului avansat de desemantizare la care a fost supus prin abuz). Că nu se produce nici-o nenorocire dacă se renunță la aceste cuvinte de umplură ori dacă se suprime adjectivarea „întreagă”, e de la sine înțeles. Dealtfel, însuși autorul articolului vizat fotosește intuitiv soluția noastră, scriind la un moment dat: „Cunoaștem o **serie** de astfel de cazuri”. Citiitorul înțelege, desigur, că „seria” și de această dată este „întreagă”, deși acest lucru nu s-a mai specificat!...

Cu acest ultim exemplu de pleonasm aflat la granița față de cuvintele de umplură — ticuri verbale care fac în continuare deliciul cititorilor operei lui I.L. Caragiale! —, încheiem seria fără a ambiționa, cum am spus, ca ea să fie **întreagă**... Vom scrie citeva rinduri mai departe despre o altă plagă a scrierii, rostirii actuale: tautologiile.

Apanaj al semidoctorilor, tautologiile nu necesită comentarii într-o revistă editată de „Uniunea scriitorilor”. Un singur exemplu fie-ne îngăduit: „**În primele mele** (sic) contacte cu reprezentanții Departamentului de Stat la Congres, avem impresia că **începem de la început**” („România liberă” nr. 14 231/18 aug. 1990, p. 1). Citind fraza mărturisim doar că am încercat un sentiment de jenă analog aceluia curent, din școala generală, unde elevii care dețin un inventar lexical redus scriu în compuneri: „Copiii joacă jocuri

interesante” sau „Ei **cintă cincece** frumose”...

Despre ceea ce ne e dat să auzim zilnic, la radio ori la televizor, ar trebui pagini și mai multe. Nu stăruim acum; totuși, **verba volant!** (din fericire pentru emitenții!). Dar cu gândul la receptori — mulți dintre ei avind cunoștințe precare de gramatică și de vocabular —, nu putem trece cu vederea pleonasmе ori cacofonii precum „**înterpunere între; cit mai universal; ar putea atinge tangențial; muzică la cote mai artistice decit...; apreciez pozitiv** discuțiile purtate cu...; e necesară, de asemenea o reutilare tehnică care să relanseze, economia națională; a-dică cota să fie redistribuită” etc. În privința cacofoniilor, reluind ideea subliniată cu altă ocazie², amintim că virgula e un paliativ, nu o soluție!

Din mijlocul acestor greșeli de limbă pe care le respirăm, le vedem zilnic prin/pe ființele noastre ca pe un clei urit mirositor, ne declaram alergia! Faptul că am oferit „ca cadou” (I.L. Caragiale **Cadoul**) această pletură de abateri grosolane de la normele limbii literare contemporane cititorilor rafinați ai „României literare” se vrea un preambul: cu îngăduința redacției, vom prezenta într-un articol viitor erori similare strecurate în manuale școlare și în unele texte clasice.

Deocamdată, drept încheiere, am aminti împreună cu Mircea Frânculescu adagiul străvechi: „nu poate fi orator decit un om corect (cinstit, virtuos)”³. În plus, extrapolind am scrie că atit oratoria cit și gazetăria de astăzi trebuie să se scuture grabnic de amatorism, fundamentindu-se pe **acumen** (calitate înnăscută referitoare la ascuțimea spiritului; subtilitate), pe **ratio** (cunoaștere teoretică temeinică) și pe **diligentia** (conștiinciozitate; pasiune căutare; rinvă).

² De la aliterare la cacofonie, în „Limba și literatura română” nr. 1 din 1958, p. 22.
³ Mircea Frânculescu, **Despre arta vorbirii** (I), în „Limba și literatura română” nr. 3 1990 p. 13.

Mihai Florea

Cuvintele în primejdie

NE-AM REFERIT, cu mai bine de un an în urmă, într-o revistă satirică, la pericolul șablonizării, al folosirii abuzive, ba chiar comertarea adevărului, a cuvintelor și expresiilor în sinistra „epocă de aur” (și comunistă în general). Cit de strident ne sună în ureche formule, uneori nevinovate, precum „sarcină”, „sedintă”, „multilateralitate”, „indicații”, „reacționar”, „să facem totul”, „geniu”, „tovarăși de idei”, „avem toate condițiile”, „mesajul literaturii”, „filon realist”, „literatură angajată”, „să traducem în viață”, „spirit progresist”, „savant de renume mondial”, „monolitism”, „om nou”, „dezvoltarea dinamică și echilibrată a economiei naționale”, „directive”, „opțiunile prezentului”, „democrație muncitorească”, „noua revoluție agrară”, „internationalism” (proletar sau socialist), „o nouă calitate”, „central vital al națiunii”, situația internațională este „gravă și complexă” etc. Concluzionam atunci că, dacă unele formulări sînt pe veci compromise, (asemenea lui „stimabile” și „onorabile” din limbajul satiric al lui Caragiale), dacă ne va fi cu neputință să mai rostim vreodată de pildă „Ne ridicăm pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație”, cerință asasinată, deși îndreptățită — la altele, spre pildă multilateralitate, geniu, sarcină și chiar tovarăș de idei, n-ar trebui să renunțăm, căci riscăm să golim pînă la urmă sacul de cuvinte și sintagme, să rămînem numai cu „da” și „nu”. Trebuie poate să le punem cițiva ani la carantină pe toate — precum Franța pe intelectualii valoroși, dar colaboraționiști — și apoi să reintroducem în limbajul „acceptabil” termenii din tezaurul firesc al limbii de care dictatura a abuzat.

Toate bune, dar ce ne facem că, în anul și jumătate scurs de la Revoluție, lexicul nostru e din nou în primejdie

să se distorsioneze, oamenii descoperind alte șabloane, folosind în exces, abuziv, unele cuvinte sau înlocuind termenul cel mai propriu cu un altul mai puțin potrivit. Anul 1990 a atenuat și el la limbă! Și cind mă gîndesc că limba noastră s-a format anevoie, în dureri cumplite, ca acelea ale fierii! Iar noi măsluim sensurile, făurim noi stereotipuri, folosim arbitrar felurite noțiuni, recurgem adesea la formule stingace sau transpuse inadecvat dintr-o altă limbă. Ce-i de făcut? Din nou va trebui să le punem temporar în saramură sau să le evităm în limbajul nostru curent?

Spre pildă evenimentele nu se mai „desfășoară” în bună limbă românească, ci neapărat se „derulează”, căci altfel nu se poate (despre „derulare” tot aflăm din interviuri și declarații ale unor miniștri și deputați). Oamenii nu mai sînt „hotărîți” să facă ceva, ci sînt „determinați” să o facă, căci așa spun, după model francez și în accepțiunea franceză, căci așa spun niște posturi de radio străine în limba română. Sustinem sus și tare că indivizi sau grupuri de oameni (ceea ce uneori e adevărat) sînt „molestați”, „agresați”, „manipulați”, „marginalizați”, „incitați”, dăm mereu alarma denunțînd pericolul (real sau inchipuit) al „destabilizării”, năzuim la un mirific „consens” (prin „dialog” sau fără), spunem „vis à vis de” în loc de „în legătură cu”, invinuiim exprimări benigne că ar fi tributare „limbii de lemn”, încit uneori sovăi să mai scriu un articol sau să deschizi o discuție. Se utilizează în exces unele expresii și se evită sinonimele lor mai apropiate de spiritul limbii (știati de pildă că „a agresa” nu figurează în „Dicționarul explicativ al limbii române” și nici în marele „Dicționar de sinonime”, după cum nici exasperantul „a implementa” nu e de găsit în dicționare?

Mai grav decit această „modă” care ne invadează este faptul că în raporturile interumane se produc regretabile mutații. Cind cineva ne repugnă, îl calificăm fără să clipim drept „securist”, fie că a fost sau nu. Ar fi demodat să-i zicem „bandit” sau „mișel”. Dacă un oarecare ne incomodează, conchidem îndată că este „omul Puterii” sau „agentul partidelor de dreapta” (asta după cum sintem într-o tabără sau într-alta). Nomenclaturile autentice le alăturăm oameni care n-au avut nimic comun cu nomenclatura. Nu calificăm prea ușor drept „legionari” pe indivizi care, unii, în 1940, nu aveau decit 12 ani? Nu condamnăm prea ușor orice demonstrație, apanaj firesc al democrației, ca exprimînd „patima anarhică a străzii”?

Pe lingă aceasta, mereu sintem informați că tot ce s-a întâmplat sau se intimplă (chiar momentele sublime ale revoluției adoleșcenților) n-ar fi fost decit episoade ale unor „scenarii” pregătite din interior sau din afară — și cite scenarii fanteziste nu ni se propun! Alte scenarii, acestea de asanare economică, costă cam scump, de pildă al celei prea puțin chibzuitei (chiar dacă foarte necesarei) „liberalizării”, un termen demonetizat, deoarece prețurile nu „joacă” în sus și în jos, ci doar urcă ameliilor neplafonate, accesibile doar bișnițarilor. De ce nu i s-a spus măcar, cinstit, „scumpire”? Mai îți dă mina acum să zici cuiva că urmărești să „liberalizezi” un domeniu oarecare? Te alegi cu un zimbet sarcastic.

Uneori ai impresia că riscăm să devenim, din stăpîniți cuvintelor și sintagmelor, sclavii lor. Și se mai produc anumite substituiri de sensuri, adevărate malformații. Pe lingă „dizidenți” autentici, ca Radu Filipescu, Mircea Dinescu, Silviu Brucan sau Mihai Creangă, e bine să se știe că circa 23

milioane de români, altădată asupriți, dar nespūs de docili sub teroare, revendică și ei titlulara de „dizidenți”, spre pildă persoane care în școala elementară au încasat o palmă de la oască lor sau alții care la facultate au fost public criticați și sancționați în sedinta de UASCR — aceasta chiar dacă pînă la 21 decembrie 1989 au fost zeloși secretari de organizații PCR sau UASCR. De ce să le contestăm „eroismul”?

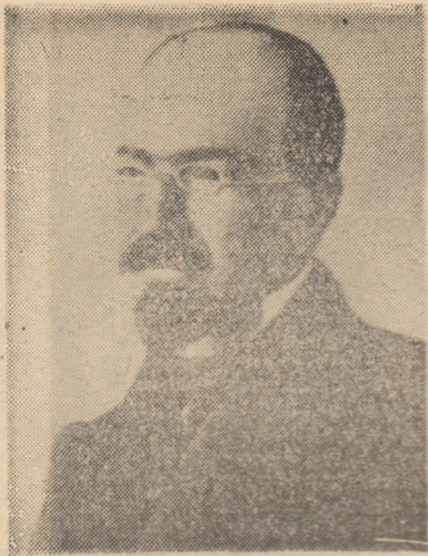
Cit despre Gheorghe (Babu) Ușu, poetul-inginer sau sutele de mii de țărani „chiaburi”, învățători, preoți, membri ai partidelor tradiționale și chiar ai celor orientate spre stînga, morți la Canal, în temnițe, sub tortură (torturați de cine nu ni se spune, așa cum ni se ascunde cine au fost și unde se plimbă terorizii din 22-26 decembrie), statutul acestor martiri nu e tocmai „clar”. Poate că au fost agenți KGB... Sau poate că au cerut chiar ei să fie infometati, chinuți și exterminați, lăsînd cu limbă de moarte ca tortionarii lor și sefii acestora să fie crutați de orice neplăceri, ca și cum nici usturoi n-au mincat, nici gura nu le miroase, nici singe n-au pe mineci.

...Mare e grădina lui Dumnezeu, mulți oameni de tot felul și multe vorbe pripite și strimbe o mai bintuie. Ce-ar fi să mai cernem cuvintele, măcar să le restituim sensul adevărat, ca să nu îngăduim minciunii și împosturii să se ascundă în spatele lor. Dar atenție sporită! Nici să nu **abuzăm** de cuvinte, nici să nu le **aruncăm** la lada cu gunoi/cra să spun ...a istoriei”, dar mi-am amintit). Să nu le lepădăm numai fiindcă unii le-au denaturat. Nici să nu le, era să spun „manipulăm”, dar tocmai m-am uitat iar în „Dicționarul explicativ al limbii române” și n-am descoperit nici un sens figurativ; doar „A minui, manevra”. Curios, nu-i așa? Dar ce avem nevoie de dicționare, chiar consacrate, cind putem inventa oricite sensuri noi, după „cum ne place”, vorba lui Shakespeare, adaptată.

I. M. Ștefan

Un geniu al chibzuinței (I)

DINTRE multe judecăți de valoare despre Mihail Kogălniceanu și opera lui rețin două. Cea dintâi aparține unui istoric (Nicolae Iorga): „un om genial, cel mai mare conducător cultural și politic pe care l-au avut românii în epoca modernă” (Oameni care au fost, IV). A doua vine de la un critic literar: „darul de căpetenie al lui Kogălniceanu e de a fi avut spirit critic, atunci când lumea nu-l avea; și de a-l fi avut în formă constructivă, ardentă, fără sarcasm steril”. L-ați recunoscut, desigur, pe G. Călinescu. Același critic vorbește de mesianismul lui Kogălniceanu. Conducătorul Daciei Literare ar fi, dar, un mesianic pozitiv, spre deosebire de Hellade Rădulescu care este un mesianic cețos și egoist... Formule norocoase, dintre acelea care definesc pentru multă vreme un spirit și însoțesc, adesea, un destin în posteritatea lui culturală. Trebuie spus însă că mesianic pozitiv recomandă în mai toate împrejurările moderația. Critica bună, critica sănătoasă nu se poate închipi decât în „hotarele moderației”. Istoria nu se poate scrie în afara adevărului și adevărul despre nația ta nu poate fi cunoscut fără o anumită modestie pe care Kogălniceanu, filosof al bunului simț, spirit cumpănit, o numește o datorie: „Să ne ferim, domnilor mei, de această manie [este vorba de romanomania contemporanilor săi] care trage asupra noastră risul străinilor. În poziția noastră de față, cea întâi datorie, cea întâi însușire trebuie să ne fie modestia; almintrelea, am putea merita ceea ce zice d. Eliad, că numai națiile bancruite vorbesc neconștient de strămoșii lor, bunăoară ca și evegheniștii scăpătați. Să ne scoborim din Ereul, dacă vom fi mișei, lumea tot mișei ne va ținea și, dimpotrivă, dacă izgonind demoralizația și neunierea obștească, care ne dărmă spre piatră, ne vom sili cu un pas mai sigur a ne îndrepta pe calea frăției, a patriotismului, a unei civilizații sănătoasă și nu superficială, cum o avem, atunci vom fi respectați de Europa, chiar dacă ne-am trage din horcele lui Gengis-Han...”

Moderat, lucid, „bărbat de bine”, deloc auster, interesat de toate — de la gastronomie la politică — Mihail Kogălniceanu face parte dintr-o generație de spirite întemeietoare. Unii sint profeti și martiri, ca Bălcescu, alții sint sceptici fini și abili oameni politici, ca Ion Ghica, poezi exaltați, cuprinși de un sfânt nesățiu, ca Hellade, spirite sintetizatoare, profunde, ca Alecsandri... O generație su-

portă de logoiheți (creatori de limbaj) care își asumă sarcina de a schimba istoria și de a construi o cultură sincronă. Unind arta de a juca cu arta de a scrie, poezi inventează o retorică, damenii de teatru influențează, la propriu, teatrul ca instituție și compun piese cu subiecte românești pentru a face față traducerilor și abuzului de imitații și pentru a ajuta scena românească să treacă de la păpușerie la o artă veritabilă: prozatorii încearcă toate formulele, de la memoriul de călătorie la roman, istoricii inventează o disciplină (istoria) pe măsură ce descoperă și publică letopisețele și alte documente despre trecutul unei națiuni pe care ei o consideră veche și glorioasă... Fac toate acestea repede, cu o iubire aproape mistică pentru „duhul național”: amestecă stilurile, retoricile, pun pe Boileau alături de Lamartine, jeluiesc în fața rufelor în felul preromanticilor și întocmesc, în același timp, ironice „fiziologii”, când, în toate cazurile, limba română să primească nuanțele gândului lăic și complexitatea conceptelor. Au reușit. Limba română arată altfel cind generația aceasta părăsește, spre sfârșitul veacului, scena istoriei. Altfel arată și cultura română. Apăruse, între timp, o nouă generație de creatori. Între ei, un mare poet (Eminescu) și un critic, Malaxarescu, care introduce în literatură autonomia estetică și, prin ea, litera judecării de valoare...

LOCUL și rolul lui Mihail Kogălniceanu în cultura română sint cunoscute. Rol, se spune adesea, de îndrumător cultural și, dacă formula s-ar fi atit de compromisă, ar trebui s-o acceptăm. Fiul așezat Elie Kogălniceanu și al Călineci Stăvilă (coborâtoare dintr-o familie geneveză) a fost, nu adevărat, un dascăl de conștiință națională și un spirit îndrumător în cultură: a influențat reviste, a scris articole de direcție, programe, a întocmit culegeri de documente și dicționare, a ținut cursuri universitare și, cind activitatea lui politică i-a permis, a scris articole de critică literară și chiar opere de ficțiune. În spiritele epocii, are disponibilitate pentru toate genurile. Citise pe Balzac și, în 1941, publică un fragment de roman (Izbit pierdut, un izbit amar) și, nouă ani mai târziu, că un prim capitol din alt roman (Tăbăcile inimei) cu inteligente descrierți și digresii morale... Nu-si dăse protejele până la capăt, nici aici, nici în alte domenii în afară, poate, de politică. Kogălniceanu este și el, ca mulți scriitori din generația sa, un om al fragmentelor. Compune versuri, traduce și adaptează piese de teatru, notează în carnetele sale impresii de călătorie, face câteva biografii scurte despre poezii Heineberg și, pentru timpul ei, remarcabile, încercă, în fine, să introducă spiritul critic în literatură și fundamentarea o literatură istorică. Cind se dedică, aproape în exclusivitate, politicii și ajunge ministru și prim-ministru, ține discursuri. Unele sint celebre. Spiritul

moderat știe să fie și tăios, ironic, elocvent și chiar mesianic... Vorbind de scriitorul Kogălniceanu trebuie să ținem seama și de aceste scrieri neletterare în care omul cultivat și spiritul disociator se întîlnesc cu un fin creator de limbaj și un excepțional moralist. Aș zice chiar că Mihail Kogălniceanu este un scriitor de prim ordin în generația lui mai ales în scrierile istorice, morale și politice. Versurile lui, puține și neesențiale (prelucrări după Schiller), atestă o anumită îndemnare prozodică, dar nu mai mult decît atit: fragmentele epice dovedesc spirit de observație și un portretist fin, discursurile, introducerile și însemnările cu caracter moral arată însă un spirit al amplitudinii și, cu adevărat, un vizionar dublat de un spirit de salon, cind malicios, cind sfătos, digresiv, ardent... Este greu să-l fixezi, fără ezitare, într-una din cele două categorii care se confruntă în epocă: bonjuriștii și ruginții, cei care vor să scoată pe români din inerția răsăriteană și cei care vor să-i țină în vechea și dreapta rinduală. Fiul agăi Elie este, indiscutabil, un spirit înnoitor, un om care vrea să schimbe ticăloasele obiceiuri, se amestecă prudent, dar se amestecă în toate actele politice importante ale epocii. Ține discursuri incendiarie în parlament și inițiază reforme care vor schimba structura societății românești... Kogălniceanu este, fără dubiu, mintea cea mai clar văzătoare a epocii și omul care, putem spune, a gândit mai bine, cu un spirit practic mai drept și mai eficace decît alți mesianici ai timpului, statul român modern... Dar el nu-i un necondiționat al înnoirii. El vrea reforme „blinde și graduale”, recomandă, în toate împrejurările, temperanța și toleranța: schimbările să fie supravegheate de „moral și (de) buna orinduală”. Cind discută moravurile din saloanele moldovene, nu uită să spună că fiul sau fiica, se cade, înainte de a face pasul hotărîtor, să ceară „părințeasca iertăciune”... Ca nație, trebuie „să ne ținem mai ales de cele trecute, ele pot să ne scape de piatră: să ne ținem de obiceiurile strămoșesti — atit cit nu sint împotriva dreptei cugetări — să ne ținem de limba, de istoria noastră, cum se ține un om, în primejdie de a se îneca, de prăjina ce i se aruncă spre scăpare”...

Dar, poate, ceea ce lămurește mai bine această ideologie a schimbării prudente, graduale, este un „digrezis” din romanul Tăbăcile inimei, atribuit, cum se știe, lui Kogălniceanu. Cel care ține acest discurs ideologic și moral, în interiorul naratiunii, este personajul Stihescu, proprietar din Basarabia, „moldovan necioș”, în contrast cu vărul său, colonelul Lesescu, „moldovan civilizată”, „un dand”, „un leu” al saloanelor ieșene... Stihescu are oroare de straiete noi, nu vrea în rușul capului „să se dizgrume cu cravatură”, să-și stropșească picioarele în pantaloni de golan (collants). El vrea să rămînă la nădragii lui, la straiul îndemnativ, cald iarna și răcoritor vara, și la dubotele comode... Schimbarea veș-

mintelor nu a îmbunătățit firea moldovenilor — zice el. „Secoți, tu, că cu straietele nouă ne-am făcut mai buni și mai puternici? Vai de capul nostru, măi fraților”... Aceste vorbe aspre îl trag pe zdravănu dvoreanin spre tagma învechitorilor, conservatorilor... Ei, bine, nu. Stihescu nu este de partea celor care nu vor să schimbe nimic în țara Moldovei. El dorește înnoirea, dar numai ce se cuvine țării, nu vrea parascovenii și bazaconii luate de la străini „cu ochii închiși”, nu vrea înnoirea „prichită”, adică prichită... „Niciodată n-am fost contrar ideilor civilizației străine. Dimpotrivă, crescut și trăit o mare parte a tinerețelor mele în acele țări care stau în capul Europei, am fost și sint de idee că în secolul al XIX-lea nu este iertat nici unei nații de a se închide înaintea înriurilor timpului, de a se mărgini în ce are, fără a se imprumuta și de la străini. Aceasta astăzi nu este iertat chiar chinezilor. Propășirea este mai puternică decît judecățile popoarelor; și nu este zid destul de înalt și de tare care să o poată opri în drumul său. Românii, prin poziția geografică, politică, morală și etnografică, sint datorți mai mult decît oricărui altă nație, de a nu rămînea străini la tot ce face gloria și puterea secolului. Mici și slabi, ei nu se pot face mari și tari decît prin civilizație, adevărat prin îmbunătățire intelectuală și materială a țării lor. Din nenorocire însă, noi n-am vrut a înțelege în dreptul simț puterea acestui cuvînt; și cum mai tem, luînd un drum strîmb, avem să ajungem la calea rătăcită. Civilizația nu izgonește nicicum ideile și năravurile naționale, ci numai le îmbunătățește spre binele nației în particular și a omeniei în general. Noi, însă, în pretenția de a ne civiliza, am lepădat tot ce era bun pămîntesc și n-am păstrat decît abuzurile vechi, înmulțindu-le cu abuzurile nouă a unei rău înțelese și mincinoase civilizații. Așa, predicînd ura a tot ce este pămîntesc, am imprumutat de la străini numai superficialități, haina din afară, litera, iar nu spiritul, sau, spre a vorbi după stilul vechi, slova, iar nu duhul. Prin aceasta am rupt cu trecutul nostru și n-avem nimic pregătit pentru viitor, decît corupția năravurilor. O nație însă nu poate decît prin o amenințare de mare și cumplită pedeapsă a-și renege trecutul...”

Stihescu este un adversar al formelor fără fond, el vrea ca tinerii români care vîntură Europa civilizată să aducă nu straiete noi, ci „vreun plug bun”, vreun sol de moară care să facă făină mai curată, vreo „născocire” de a îmbunătăți sămînța griului și soiul vitelor, vrea — în fine — drum de fier și vapoare... Căci, explică el, principiul acestei evoluții organice: „adevărata civilizație este aceea care o tragem din sinul nostru, reformînd și îmbunătățind instituțiile trecutului cu ideile și propășirile timpului de față; aceasta o simțesc și o practică chiar națiile care se află în capul luminilor”...

CRONICA LIMBII

„Cerule d-Egipt...”

ÎNTRE o apă mare, care străbate o țară mare, se statornicește, trespătat, o legătură firească, ce poate duce pînă la... confuzie. Astfel, documentele vechimii atestă sinonimia dintre Egipt și Nil. Sigur că o astfel de identificare era rezultatul modului de a gândi al oamenilor de atunci, trăitori și gînditori sub obsesia Fluviului-Zeu. Faptul că o țară, un ținut, o provincie sint omonime cu apele care le rodnicesc nu e de natură să ne surprindă. Pentru antichitate, exemplul cel mai caracteristic îl aflăm în „compusul” Mesopotamia „țara dintre rîuri”, în alcătuirea lingvistică a căruia se recunosc cuvintele grecești denumind conceptele „mijloc”, „de mijloc” și „riu”. Cele două „riuri” sint, în realitate, fluviile Tigru și Eufrat, evocate și de Mihail Eminescu în „Vizul sultanului” din Scrișoarea III, de unde nu lipsește nici... Nilul: „Vede Eufratul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrînă — /Umbră arborului falnic peste toate e stăpînă”.

La noi, Oltenia este, în ultimă analiză, un cuvînt legat de riul — Unirii, Oltul lui Goga și a lui Geo Bogza, chiar dacă prin intermediul lui oltean. Se știe mai puțin că și românii de pe valea superioară a Oltului — acolo unde el nu s-a despărțit încă de geamănul său Murășul — își zic și ei, cu un fel de orgoliu, tot olteni. În aceeași rinduală de idei, Renania denumește ținutul care se întinde de-a lungul Rinului, căruia romanii îl ziceau Rhenus. Mai tirziu, avea să-l înobileze Loreley.

Revenînd „acasă”, la noi, trebuie să amintesc că, în citeva rinduri, Miron Costă, stăruie asupra faptului că „Riul Moldova a dat un nume vesnic și țării și poporului: de la Moldova este și moldoveanul” (Opere, ESPLA, 1958, p. 232). Dar, departe de Moldova cronicarului, mai este un Moldoveanul, virtul cel mai semei al Carpaților, care vorbește convingător despre legăturile continue dintre românii tuturor meleagurilor țării.

Alături de Egipt — căci, bineînțeles, aici trebuie să ajungem — în limba „scripturilor” române „există varianta Egipt, dar și formele „lărgite” corespunzătoare: Egipt, Eghipt. Nu am de gînd să le despic acum. „Firea”. Evidentă este preferința lui Mihail Eminescu pentru formele vechi, de pildă Egipt, căci sub acest titlu se tipărește, la 1 octombrie 1872 în „Convorbiri literare”, un fragment din Memento mori, singurul publicat în timpul vieții poetului. Dar, sub aceeași formă, cuvîntul revine de două ori în text: „Nilul mișcă valuri blonde pe cimpii cuprinși de Maur. / Peste el cerul d-Egipt desfăcut în foc și aur”. Așa începe poemul, iar ceva mai tirziu forma în discuție ne reîntîmpină, într-un context de mare interes, nu numai lingvistic: „Dar ș-acum, turburînd stele pe-ale Nilului lungi unde, / Noaptea, flamingo cel roșu, apa-necet-în-cet pătrunde / Ș-acum luna arginteste tot Egiptul antic / Ș-atunci sufletu-mi visează toată-istoria străveche, / Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche, / Din a valurilor sfadă propociri se aridic”.

Expresiile subliniate (Egiptul antic, istoria străveche, Glasuri din trecut) depun mărturie, citeștrele, că opțiunea lui Eminescu pentru varianta, ieșită din uz, Egipt nu e gratuită, ea singură avînd darul de a contribui la închegarea acelei „atmosfera de epocă”, atit de necesară într-un poem cu caracter evocativ. În marginea textului abia citat mi se par necesare două observații. Așezat la sfîrșit de vers și rimînd cu aridic, neologismul antic trebuie să fie accentuat pe ultima lui silabă, aidoma ca în latină (antiquus). Dar, într-o cunoscută postumă, poetul recurge și la dubletul trohaic, singurul în stare să asigure rima: „Nu mă-ncîntați nici cu clasici. / Nici cu stil curat și antic — / Toate-mi sunt deopotrivă. / Eu rămîn ce-am fost: romântic”. Tezaurul „dubleteor accentuale” — atit de caracteristic limbii noastre — îi oferă lui Eminescu posibilități multiple de mlădiere a rostirii poetice. A doua observație vizează verbul aridica, aridca, variantă popular-arhaică pentru ridica. Cu sunetul lui rugînit, el contribuie, din plin, la „așezarea în timp” a poemului. Forma „scurtă”, aridca, se strecoară și în unul din cele mai frumoase sonete postume: „Ai obosit cu mina ta cea fină. / În val de aur pârul despletînd. // L-al aruncat pe umeri de ninsoare. / Desfaci visînd pieptarul de la sint. / Încet te-ardici și sufletul lumînare... / Deasupra-mi stele tremură prin ramuri. / În întuneric ochii mei rămîn. / Ș-alături luna bate trist prin geamuri”.

Virtuțile sugestive ale variantei Egipt sint actualizate în Scrișoarea II, unde poetul evocă, într-un fel de surdina a amintirii, pe „vechii dascăli”, care „Cu evlavie adîncă ne-nvîrteau al minții scripet, /

Legînd cînd o planetă, cînd pe-un rege din Egipt”. De astă dată, poziția finală a cuvîntului în vers îi multiplică și îi nuanțează ecurile. Altundeva, în postuma Mureșanu, rimează Egipt cu țipet (țipăt): „Urmează-mă în luntra ce dusă e de lebezi / Pe undele oceanice, ce furtunoase, repezi, / Ne-or duce-n depărtare... N-auri un jalnic țipet? / Răsună lung din noaptea străvechiului Egipt”. Potrivirea expresiei pe trupul ideii poetice este, iarăși, impecabilă, grupul sintactico-stilistic noaptea străvechiului Egipt fiind de o armonie desăvîrșită.

Cum se întîmplă în atitea alte rinduri, rima eminesciană Egipt—țipet a făcut carieră, ispitîndu-l pe Lucian Blaga, în capodopera sa Inviere, poem străbătut de ecouri creștine: „În azur se simt întoarceri. / Vinăt fum de vreascuri ude / S-a întins în tot orașul. / Undeva un zbor s-aude. / Sus cocorii desfășoară / Ieroglife din Egipt. / Dacă tilcul l-ar pricpe / Ni-ma ar da un țipăt. // În copaci, prin vechi coroane, / Seve urcă în artere: / S-ar părea că-n țevi de orgă / Suie slavă de-nvicare. / Muguri fragezi, sfarmă scoarța, / Solzi și platoșe, găoace. / Grav, miracolul ne miră / Cum începe, cum se face. // Fiece sămînță-naltă / De pe un mormînt o piatră. / Suferința are-un cîntec / Și nădejdea are-o vatră”. Dar, cum tot Cel din Lancrem a spus, cîndva, că „Poetii, toți poeții sunt / un singur, ne-mpărțit, neinterupt popor”, nu ne mirăm că descoperim rima în discuție în Psaltirea în versuri a lui Dosoftei: „Că tu, Doamne, t-ai luat-ți oastea-n brațe / Cînd i-ai scosul din serbie și din lațe / Pre toți fiii lui Iacov din Eghipt, / Că le-ai auzit de muncă și de țipăt”.

G. I. Tohăneanu

Un „polemist” și sursele lui de informare

JACOB POPPER a strins de curind în volum mai multe texte care alcătuiesc laolaltă un instructiv dosar al polemicii sale cu Eugen Barbu din anii 1967-1968. Există și numeroase referiri la actualitatea imediată, sub forma unor note și completări, dar, în esența lui, volumul cuprinde articolele lui Eugen Barbu de la rubrica **Vitrailii** a revistei bucureștene pe care o conducea în acea vreme. **Luceafărul**, precum și răspunsurile lui Jacob Popper prin intermediul **Europei libere**, post de radio la care lucra, difuzate în cadrul rubricii **Tribuna liberă**. Unii dintre noi își amintesc de această dispută. Majoritatea citim **Vitrailii**, scandaloase ca toate rubricile ținute în decursul vremii de Eugen Barbu. Ascultăm și **Europa liberă**. Așa că eram la curent și cu poziția lui Jacob Popper. Republicarea textelor în carte e de două ori binevenită: o dată, fiindcă istoria (și literară) trebuie cunoscută, reamintită, păstrată vie; a doua oară, pentru că stilul personal al lui Eugen Barbu de a polemiza a rămas același și după un sfert de secol, și nu strică să se știe acest lucru și de către unii naivi, care-i acordă în continuare credit autorului **Groapei**.

Trei elemente sînt izbitoare în toate polemicele lui Eugen Barbu: minciuna, denunțul și o limbă spurcată. Nu e nevoie de demonstrație sofisticată spre a le proba. E destul să-i citim intervențiile, fie acelea din **Luceafărul** 68, fie acelea din **România Mare** '91. Referitor la cel de al treilea element caracteristic, n-avem multe de spus, fiindcă el ține de o confuzie (intreținută de autorul însuși) între libertatea de expresie și o crasă trivialitate. Eugen Barbu s-a prevalat, nu o dată, de faptul că talentul i-ar îngădui orice și ne-a acuzat că sintem pudici. Dar nu puținoarea ne-o jignește Eugen Barbu, cînd varsă în pagina de gazetă toate lăturile, ci simțul artistic. Dacă îl refuz ca autor de polemici, n-o fac în calitate de domnișoară sclifosită, ci de critic literar. Comparîndu-mă de exemplu cu un vierme de mormînte, Eugen Barbu încearcă inutil să mă lovească. Insultele sale nu mă mai ating de mult. Mă poate porcăi cum dorește. Rămîn de o absolută serenitate. Dar criticul din mine nu-i omologhează expresia ca literară și cu asta basta. Eugen Barbu va înțelege într-o zi (deși eu cred că a înțeles mai demult, dar se prefăce) că s-a exclus din literatură nu pur și simplu prin carente de moralitate, ci prin lipsa de valoare a majorității cărților sale.

Jacob Popper, **Pe ring cu Eugen Barbu**, Dispută în șase runde, un apolog și o **Vesnică Pomenire**, Editura Victor Frunză, București, 1991

le, cu una sau două excepții, dar și acelea, vai, suspecte a nu fi fost scrise de el.

Cît privește minciuna, tehnica lui Eugen Barbu este, pînă la un punct, aceea pe care o mărturisea de curînd emulul său mai tînăr, Corneliu Vadim Tudor, în fața instanței în care era judecat pentru calomnie: nu verifică aproape niciodată informațiile care-i parvin despre adversarii săi, așternîndu-le fără rușine pe hirtie. Lipsa de scrupule este evidentă cu atît mai mult cu cît sursele acestor informații sînt de regulă necinstite, funcționînd ele ineseși în virtutea unor sentimente josnice, de ranchiună sau răzbu-nare. Iată: Eugen Barbu primește citeva date despre Jacob Popper, le combină cu vagi amintiri proprii, și le aranjează sub formă de întrebări. Este o abilitate, la mijloc: nu poate fi acuzat de calomnie, în cazul în care informațiile s-ar dovedi inexacte, căci el nu afirmă, întrebă. Existența întrebărilor retorice nu e, se știe, mai puțin familiară tribunalelor, dar do-vada culpei se face mai greu. Toate învinuirile și insinuările, la adresa lui Popper, strecurate prin această sită sînt falsuri sau minciuni. Absolut toate! Nu e nici o dificultate pentru Popper să le respingă, cum nu e pentru Gh. Robu în scrisoarea către președintele Iliescu, referîndu-se la aceiași gen de „acuzății” formulate de C. V. Tudor. Și le respinge, fără mare patimă, ba chiar cu ironie. Însă Eugen Barbu contează pe cinismul proverbului: calomniază, calomniază, totdeauna rămîne ceva. Ba chiar, odată replica difuzată, revine cu un articol, care, de la titlu, se dovedește insidios și, firește, în afara conținutului disputei: **Un aventurier literar cu voce de actor**. Între altele, Eugen Barbu îl certase pe Popper că se autoproclamă profesor, fără să și fie. Acum Barbu scrie: „Deci din capul locului, dv. recunoașteți că sinteți cînd profesorul, cînd umilul Jacob Popper...” Din nou, o minciună. Din capul locului! Căci Jacob Popper nu recunoscuse (nici în capul locului, nici în coada lui) că și-ar fi dat vreodată acest titlu. Îl invitase pe Barbu să indice unde și cînd ar fi făcut-o. Și Barbu, în loc să aducă dovada, minte din nou, cu aceeași perfectă siguranță, care creează impresia că afirmația lui e întemeiată. Mai mult, insistă, acuzîndu-l pe Popper de minciună (atacul e cea mai bună apărare, nu?): „Iată prima minciună emisă cu seninătate la un post de radio care s-ar putea dispensa de serviciile unui aventurier literar. Capabil să afirme că, în occident și în special în Italia, titlul de **professore** se acordă tuturor indivizilor ce se indelecticesc cu ocupații intelectuale. Dar, dle Popper, dv. chiar bănuieți că noi putem crede orice numai pentru că locuim undeva mai spre

răsăritul Europei? Ocupația de profesor... pretinde studii speciale, o diplomă etc.” Să nu ne oprim la lipsa de umor a... pretenției, și să scemnalăm două lucruri: încredințarea că în Italia toți cei care se ocupă de anumite lucruri sînt decretați profesori nu era a lui Popper, ci... a portarului imobilului unde el locuia (Popper o repetase ca pe o glumă: portarul fiind singurul om care-i zicea așa!); să notăm, în fine, că în minciună se strecoară sugestia ticăloasă, denunțată, sensibilizarea șefilor de la radio ai lui Popper.

DACĂ Eugen Barbu s-ar mărgini să mintă, l-am considera mitoman, deci un caz patologic. Dar el nu minte pur și simplu, nu calomniază așa-zicînd în chip gratuit: denunță. Pînă și forma articolelor sale pare uneori aceea a unui interogatoriu. Articolul din **Luceafărul** care a declanșat disputa conține un chestionar, cu șapte întrebări, de tipul: „Este adevărat că ați semnat romanul **Taina albă**, scris de către doi scriitori aflați la ananghie, și că nici măcar pînă în zilele noastre nu le-ați achitat puținele drepturi ce li se cuveneau?” Brrr! Dar este și problema surselor acestor articole. Privit cu atenție, chestionarul e un melanj de știri după ureche și de informații precise și plauzibile, chiar dacă Popper dovedește că sînt minciuni (De ce ne-am mira? **România Mare** e plină de asemenea informații: a se vedea recent, articolul lui Florian Popa Micșan despre Blandiana, cu pasajul referitor la Elena Ștefci, de o halucinantă exatitate a unor detalii complet neadevărate!). De unde provin acestea? Faptul că răposata **Săptămîna** publica periodic texte din arhiva securității, confiscate de la scriitorii, nu mai e demult un secret. Nici **România Mare** nu e mai prejos. C.V. Tudor a declarat în timpul procesului de la Ploiești că deține informații de la foști și actuali ofițeri de poliție. Originala bibliografie era pusă la contribuție mai demult.

Proba se face și de o manieră indirectă prin intrarea în disputa dintre Barbu și Popper a unui oarecare Traian Rovinaru, care semnează în ziarul **Stindardul** (aprilie-august 1968) de la Fürstenfeldbruck (lingă München) articolul **Conspirație antiromânească la Radio Free Europe**. Autorul articolului reia „acuzățile” lui Eugen Barbu. Adaugă scandalizat detaliul că Barbu ar fi fost înlăturat de la **Luceafărul** în urma campaniei lui Popper. Barbu fusese, în adevăr, scos între timp din funcția de redactor șef al **Luceafărului**, la presiunea breslei scriitoricești, și după o memorabilă ședință la Uniune (despre care știu multe, fiindcă am participat la ea și am

și vorbit). Cine este însă Traian Rovinaru, care, din exil, ia partea lui Barbu? Pe numele adevărat I.V. Emilian, el era președintele pe viață al partidului **Svastica de foc**, întemeiat în România și care a servit ca model **Gărzi de fier**. Ziarul **Stindardul** era oficiosul partidului. Dar asta nu e tot: I.V. Emilian era în 1990 agent de legătură DIE (departamentul extern al securității). Scrie Popper: „Iată ce mă face pe mine să cred că președintele **Svasticii de foc** se afla în 1968 și poate chiar mai demult, în solda aceleiași oficine care i-a servit și dlui E. Barbu dosarul cu scor-nituri menite să mă compromită în fața ascultătorilor mei și a conducerii Europei Libere”. Foarte probabil, ca să nu zic mai mult. I.V. Emilian a mai fost, de altfel, chemat în fața justiției pentru defăimare de către Șerban Orăscu. Pe noi ne interesează aici filiera.

Nu cred că mai sînt necesare dovezi pentru faptul că E. Barbu n-a contat niciodată exclusiv pe mișmele puturoase ale limbii lui de... polemist; nici pentru faptul că minciunile sau calomniile pe care le pune în circulație pe seama confrăților săi provin (pe o cale ori alta) din arhiva celei mai odioase instituții represive din istoria României, la care E. Barbu s-a adăpat citeva decenii bune și, se pare, se adapă și astăzi. Nici un scriitor român nu s-a descalificat vreodată, moral și profesional, în felul acesta. Pentru un studiu de patologie a totalitarismului, cazul E. Barbu oferă un material substanțial. Citeva mostre găsim și în cartea lui Jacob Popper de care m-am ocupat.

PREPELEAC TREI

E ce consumă și guvernul

AVEM și o descriere a paradisiului, care pe noi românii ne va incînta, deși viziunea e țigănească.

**Dealurile și coastele toate
Sînt dă caș, dă brînză, dă slănină;
Iar munții și stîncele gurguiate
Tot dă zahăr, stafide, smochine!
De pe ramuri dă copaci
Spinzură covrigi, turte, colaci.**

O veritabilă Alimentară patronată de vreun turc, sau libanez. Vizitatorul, — Parpangel, — nu pierde nici un amănunt.

**...Gardurile acolo-s impletite
Tot cu fripți cîrnăciori, lungi aloși
Cu plăcinte calde streșinite;
Iar în loc de pari tot cartaboși...**

Scump, dar face. Toată lumea se îngheșuie, măcar să vadă. Să nu se uite observația severului **Chir Criticos**, care zice: „Acesta-i adevărat raiul Țiganilor”. (Parcă numai al lor!)

În fine, în peregrinările sale nemai-pomenite, Parpangel îl vede și pe moșu-său, pe craiul **Șundadel** care-i dăte un inel. Le întîlneste și pe cele trei fete de împărat îmbrăcate în straie de roabe. Itinerar a cărui asemănare cu modelul antic nu-i scapă

unuia din specialiștii de jos, — cred că e vorba de **Onochefalos**, care remarcă: „Poetul nostru de bună seamă a vrut să imiteze pe Virgil, cînd scrie că Eneia a mers la Cimpii Elisei.” Pe vremuri, proprietatea literară nu prea era lămurită. Se fura fără a clipi. E drept, că de la geniu la geniu...

Voiajul aventuros are loc la un moment dat și pe sub mare. Vrajbă și aici, ca peste tot. Un monstru, un leviatan groaznic face să fiarbă apa, cascade făclile să-i inghită pe toți, noroc că eroul își scoate căciula făcînd cu ea peste valurile inspumate sem-nul crucii...

**Și iaca balaurul supt undă
Cumplit răcînd, iar să scufundă.**

Bolintineanul?... Grigore Alecsandrescu?... Alexandri?... Din chinul lexical al **Poemei**, patetic în perseverența lui, ieși acest giuvaer, european. (La 27 februarie 1802 Hugo abia se năștea; parnasienii, Leconte de Lisle, Th. Gautier, Th. de Banville, Heredia, Sully Prudhomme erau încă departe de a se ivi pe lume). Ardeleanul umanist anticipa lirica viitoare a continentului; lăsînd deoparte truculența epică. Probabil, în secolul ce urmează, un critic român eliberat de criteriul tradițional, îi va găsi lui Ion

Budai-Deleanu adevărata măsură.

NU ERA decît un vis... Parpangel se trezește, și noi odată cu el. E meschinăria tehnicii narative moderne care ține totdeauna să ne asigure că realitatea, — să fim liniștiți, — e alta, cu totul alta. Minunatele fantasmă, eroicele gesturi de vitejie, bu-nățatea, generozitatea, triumful bine-lui asupra răului nu-s decît simple proiecții ale conștiinței adormite. Rămîne efectul artistic; și el, cel puțin, ne incîntă. Dar oare nu-i totul aceasta, pentru niște bieți piriți?

VĂZIND că din popor nu ies soluții bune, țiganii recurg și ei la intelectuali, care să hotărască ce stăpînie ar fi bună pentru țigănie (parcă numai pentru ea?). Autorul însă are un punct de vedere pozitiv, materialist, chiar, anticipîndu-l pe Marx cu a sa clasică, dezastruoasă întîietate a materiei determinînd conștiința. Fiîndcă noi trăirăm perioada în care marxismul cerea conștiinței să lucreze cu burta goală. Întîi conștiința, îndemnul revoluționar, pe urmă vedem noi ce mai băgăm pe piață. Ei bine, țiganii, — cu autorul în frunte, — nu sînt de acord. Să mincăm și să bem mai întîi bine, păm urmă vedem noi de ce ne-om apuca... Întrucît:

**„Cînd e lipsă de bucate,
Nu știu cum și mîntea să timpește
Și n-are sfaturi așa curate;
Iar limba tace ca ș-un pește;
Deci în pîntece pline stă toată
Filosofia cea lămurată.**

Mitru Perea bombăne, agasat:
„Poetul iar începe cîntecul cu un

moral țigănesc (morală, dar e bine și moral!) adică că în pîntece pline este toată învățătura. Om vedea cum va dovedi el aceasta.” O va dovedi cu prisosință, ca orișice poet modern, iluminist, datat vasăzică progresului social:

**Spune-mi ce lucru bun făcură
Oarecînd sibaștri prin pustie
Ce nu primeau toată ziua în gură
Decît ierburii, cu rădăcini măcrie
Mure, bureți, alunce și poame,
Ruptoși, ciuhoși, jeșinați de foame?...**

Ce puteau ei face și ce puteau gândi, lipsiți cum erau de proteine?...

**Eu ți-oi spune: zilele săracii
Cu tăuni și ținări neincetate
Bătăi aveau, nopțile cu dracii...
În urmă din oameni bun cu creieri
Să strămutau în sălbaticie fieri...**

Ideile, învățăturile, descoperirile minții „ce pre oameni fericesc și minună”,...

**Nu în pustii, nici în păduri dese
Avură ele început, ci în orașe
Din oameni cu obiceiuri gingașe...**

Evlavios protestează cu vehemență. În Babilon, la Memfis se minca bine și se trăla în palate. Homer n-a scris Iliada în codru. Platon, și el, minca și bea domnește și nici iscusitul Aristotel nu trăia fără vin, carne și pește...

E ce consumă și guvernul. Să așteptăm, răbdători. Sunt idei, cărora, spre a izbîndi, le trebuie secole.

Constantin Toiu

Bocet iute la căpătiul urei cări

AS FI PUTUT scrie:
„Romanul Alexandrinei Monteoru reprezintă un cumul stupefiant de experimente, duse până la ultimele lor consecințe, până în spațiu' rarefiat unde dispar granițele, se modifică perspectivele, iar culorile se așază pe treptele unor alte spectre. Cum remarcă și Marin Măneșcu, pe ultima copertă a cărții, «nimeni n-a mai scris așa ceva la noi» desi unele nasaie amintesc izbitor de Urmuz, Fănuș Neagu sau Daniel Pișcu. După opinia lui Vasile Andru «Romanul *Sopronul* pare să fie o replică la imaginea omului parcellat al erei electronice» subliniind astfel caracterul agresiv polemic al scrierii». Etc. etc.»

Dar nu o fac, și iată de ce:
1) Deși despre genul românesc s-au spus până acum destule și cam de toate, astfel încât până și un teoretician al său, E.M. Forster, recunoștea că nu știe prea exact ce-i aia „roman” deși, mai cu seamă în ultimele decenii, genul a devenit atât de încântător (sau acaparator) că se substituie aproape tuturor celorlalte, dacă nu teoria măcar bunului simț ne ajută încă să recunoaștem un roman și să-l deosebim — cit-de-cit — de altceva. Or, cartea de față se subintitulează „roman” mai degrabă din rațiuni comerciale ori din ambiția autoarei de a fi „romancieră”, știut fiind că multora denumirea de „prozator”, prin aerul ei general, le lasă un gust cam sălcu. Este așa, ca diferența dintre „parlamentar” și „senator”.

Textul este o aglomerare de replici, de fraze fără nici o legătură între ele, nu există nici un liant care să dea fie și cel mai firav sens întregului, în plan literar. Spun literar pentru că ideea că trăim într-o lume descompusă, în imposibilitate totală de a comunica, destul de banală, cu greu poate fi servită de texte ca acesta: „Iarba ghebosului, crucea pămîntului și poza la minut. Când n-aveți pe cine acuza, dați vina pe jalea de cîmp că nu vă trec durerile de gît, că vă cad maselele. Dacă nu mai aveți pe cine călca în picioare vă luați tălpășița” (p. 40).

2) Dacă tot nu are construcție, măcar să fi avut umor. Dar glumefele pe care le aflăm ici-colo sînt atât de căzute, încît produc, mai degrabă, efectul invers: „De la Institutul de orientare nupțială: În ziua în care iubiți nu întrebați vrabia unde este mălaiul, o să devină pasăre migratoare” (p. 56). Treaba ei, la urma urmei. Cu asemenea glume de cabană nici nu m-ar mira. Alteori, „poanta” este intenționat absurdă, însă efectul este tot ca vaai de lume: „America are bombe, China are bombe, alte țări au bombe, Pakistanul continuă convorbirile despre bombe, Iranul și Irakul își incendiază orașele cu bombe, teroristii aruncă pe fereastră bombe, copiii se sperie în somn de bombe, calul troian e plin cu bombe. Cine se îndoieste că Homer n-a fost orb?” (p. 21). Cu atîtea bombe pe capul nostru, cum să ne permitem să ne mai îndoim de ceva? Mecanismul scriptural fiind de cele mai multe ori unul simplu, de tip repetitiv, ceea ce rezultă ține de umorul involuntar: „Chichilip: ai adormit? Chichilip: Dumneavoastră ce-o să faceți în groapă? Chichilip: înghite! Chichilip: la ora șapte e ședință!” (p. 32). Chichilip, uite că nu prea înghitim!

3) Cartea are 105 pagini de text, adică cel puțin 100 de pagini în plus. Poate dacă am fi citit numai 3-4 asemenea pagini, ne-ar fi amuzat. Dar așa, se întinde și se lungeste fără nici un câștig pentru cititor. Dimpotrivă, eroul care a avut răbdarea, curajul și chiar nesăbuința s-o parcurgă până la sfârșit are nevoie după aceea de un substanțial concediu de odihnă. Este nu doar epuizant, e de-a dreptul periculos să citești pe zeci de pagini numai lucruri ca acestea: „Mătășcuță lui Afundiș: Mama mi-a fost bunică, tata e copil. Afundiș lui Sadună: Dintr-un stol de porumbel poate ieși un uliu? Sadună lui Ionușper: Dacă e piine, se citește și romane. Ionușper lui Dăimăi: Vîntul doare, căldura trece. Dăimăi lui Tumaș: Încerci senzația de fericire cînd fii înmoi cămașa în apă noaptea și-o usuci pe spinare ziua. Tumaș lui Tîrnicioară: Ții minte ce va fi mine? Tîrnicioară lui Flamba: Seara îl ai pe jumătate, dimineața întreg. Flamba lui

Turbulan: O oră în plus pentru copiii care se nasc fără părinți” (p. 24-25). Și așa mai departe, la nesfîrșit. Îmi vine să cred că scopul principal pe care și l-a propus autoarea a fost să-și exaspereze cititorii și să-i încurajeze pe psihiatri.

4) Dar poate că m-am înșelat discutînd această carte din perspectiva literaturii. Poate că ea nu-i decît așa, o joacă o zvăpăială cu vorbele, din care nu câștigă nimeni nimic O topăială și atît. În acest caz, titlul potrivit ar fi fost nu *Sopronul*, ci *Șotronul*. Poate la ediția a doua!

Scriitorul incomod — instrucțiuni de folosire

UN SCRITOR incomod este ca o pasăre în afara coliviei: cîntă atunci cînd lumea are chef să doarmă. Și invers: tace tocmai cînd toți strigă „ura!”. Natură păcătoasă de independentă, el vrea ceea ce alții nu vor să vrea. Pornește de la ideea că literatura nu se negociază, iar sloganul publicitar „eficient, comod, elegant” n-are a face cu „marfa” produsă de el, e treaba cizmarilor, fie ei și scriitori, dacă nu chiar mai rău. Doamne păzește!

De fapt, sînt două feluri de scriitori incomozi. Unii se definesc astfel prin raportare la cititor. Literatura scrisă de ei, mai elaborată, mai încifrată, poate da bătăi de cap unor nepreveniți. Aceștia au o formă de apărare: nu cumpără cartea, iar cu banii astfel economisiți se duc la bodeza din colț, beau o bere-două, acolo, ca băieții, mai bîrfesc una-alta, inclusiv pe „timpoșii de scriitori” („Unde-i, domne, Eminescu?”), apoi se întorc ușurați acasă și se culcă. Așta-s oamenii serioși, și bine fac că se conservă, pentru că patria are nevoie de ei la ocazii mai mult sau mai puțin festive.

Mai sînt, apoi, scriitorii incomozi pentru stăpînire. Ca niște ținte în bocancul Puterii. Doar că ei sînt ținte în ambele sensuri ale cuvîntului, deoarece Puterea se apără și ea cum poate și îi cam ocheste prin armele ei gingașe: cenzura, calomnia, pumnul-gură și canalul. Dar asta era, bineînțeles, pe odioasele vremuri...

Desigur, ar mai fi și o a treia specie: anume cei incomozi pentru ei înșiși, dar, cum noțiunea acoperă aproape întreaga suflare scriitoricească, nu-i mai luăm în discuție. Treaba lor cum se descurcă.

Această prea lungă (și, prin urmare, incomodă) introducere are rolul de a schița un cadru în care să-l putem situa, fie și aproximativ, pe Ioanid Romanescu, al cărui ultim volum de versuri cuprinde tocmai ceea ce el însuși numește „o poezie incomodă”.

Cei care au citit volumul publicat în 1989, *Școala de poezie*, îl vor fi trecut cu nonșalanță în cea dintîi categorie a „incomozilor”, pentru că erau acolo experimente formale mai greu accesibile pentru nespecialiști. Poezia din *Morena* vine să dea un alt relief atît aceluși volum, cît și întregii activități a lui Ioanid Romanescu, acest cavaler neobosit în lupta cu prostia de orice fel și de la orice nivel. Poetul își adună acum poeziile scrise între 1965 și 1989, care au fost fie respinse, fie mutilate, la vremea lor, de către edituri și redacțiile revistelor. Gestul de recuperare, departe de a fi o fudulie la modă, mi se pare firesc, de vreme ce era și înainte recunoscută faima sa de poet incomod. Și eu am fost nevoit, pe cînd lucram la o revistă de provincie, să scot din pagină niste poezii de-ale sale, la ordinul Komitetului Proletkulturi (ca sa nu-i zic altfel, cum merită).

Dar ce putea să irite într-atît Autoritățile — injura guvernul, pe Clămpănescu, Marele Neghib, se dădea la Organele interne, destabiliza el sistemul, ține la locații, altfel infloritoare, ale patriei? Ce era atît de grav? Nimic din toate acestea și toate la un loc — dar altfel, în limba „poezească”, vorba cuiva. El nu scria manifeste ecologice, el făcea doar poezie. Cînd mai bună, cînd mai rea, dar poezie. Or, dumnezei are mijloace mult mai fine de a se face auzită, apelează la strategii înșelătoare, la mulări ce-ar trebui să păcălească vigilența vigilenților. O asemenea rețetă este sugerată, pervers, într-o poezie din 1987, ce făcea parte din sumarul volumului *Școala de poezie*

Ioanid Romanescu — *Morena*, Ed. Junimea, Iași, 1991

zie (spun „pervers”, pentru că le dădea cenzorilor „cheia”, dar, pe de altă parte, era și normal, fiind vorba de o „școală”, nu ?): „un citat apodictic în care anume / se infiltrează un text oarecare” (*Ytterbium*). N-aș vrea însă să se înțeleagă faptul că poezia aceasta este din specia cam suspectă a literaturii evazive și aluzive, cu „șopîrle”, „cîrlige” și „strimbe”. Ioanid Romanescu este cîștit cu el însuși pînă la capăt, iar mesajele sale sînt limpezi de tot: „Iar fac strip-tease vorbele în stradă — / ce va fi, prietene, cu noi? / de copii, în anumite zile, / înotam bezmeticii prin noroi // sub un steag se apără o țară — / dar noi apărăm o pîine sub un steag / și strigăm pe cit ne ține gura, / să audă unu-al dracului de drag // și măcar de-ar fi minciuna asta / ori a dumitale, ori a mea, / parcă ar avea cumva un sens / și să mai sperăm aiurea s-ar putea // însă nu mai văd în carte parte / cerul așa vrea să se deschidă, / o armată de nebuni tot plîmbă / focul pînă-n vîrf de piramidă” (*Defilarea*).

Evident, poetul — meseriaș al cuvîntelor — are o sensibilitate cu totul specială pentru expresia verbală a realității, pentru codificarea în limbaj a ceea ce i se întîmplă, actul vorbirii căpătînd valoare aproape simbolică, oricum cu funcție de atitudine față de el raport-o putere de cuprindere uriașă: și în tîndu-se toată lumea, și buni și răi: „Ce tot îndrugă bezmeticul / din ceea ce atît de greu și cu slugărnice / a învățat? ce articulează / cu acru de pară ar fi / oracolul din Delphi? // Prietene, mi-a devenit gîtlejul / o țevă ghintuită: / vorbesc numai gloanțe — / oare pînă cînd va trebui / să ascultăm papașul?” (*Papagalul*). Drama se naște, deci, din suprapunerea unor limbaje paralele, dintre care unul este cel oficial, scortos, mincinos și dăunător, iar celălalt nu se poate exprima decît într-o intimitate securizantă, pe ascuns, pe furiș, strecurat, eventual, în vreun text poetic merit- amputării: „cucul: sol-mi! sol-mi! / rînduioiul: flișchi! flișchi! / sticletele: co-ti-zați! co-ti-zați! / Romanescu de colo mormăie de parcă descifrează / numai pentru sine o partitură: / țî-ai dracului, / derbedeilor, cu prăvălăra voastră formalistă-n / boscheții cu soldații și guvernante! / vă-n primă...! / Vă-n guvern...!” (*Maestrii cîntăreți de la Socola*). Pe de altă parte, uniformizarea, dez-individualizarea cazană a societății — și a discursului, desigur —, îmbulzeala la pomul (prea)lăudat al Puterii, cu osanalele de rigoare, nu face decît să piardă ființa, s-o transmute într-un număr, un ce, o voce fără identitate, de unde îndemnul: „Mai tăceți / mai ascultați, / mai citiți printre rînduri! // nu mai rideți toți deodată, / nu mai plîngeți toți deodată, / coriștilor!” (*Coriștilor*!). Opulența își dă mina cu impotura, „cuceririle revoluționare” sînt, de fapt, achiziții cu titlu personal ceea ce, tradus în termeni poetici, duce la îmbinarea tonului sarcastic cu o dezamăgire și un scepticism de profunzime: „Dar ce mai faceți voi, eroii / din luptele în care nu ați fost? / abia atinse săbii de marginile ploii / v-au dat și voubă, în sfîrșit, un rost // acum vă adunați cu trimbiți de salon, / proliferați în puful celor ce dorm pe saci, / prin valuri de risipă și aer de bonton / ați și uitat că-n viață eroii sînt săraci // hei, cum se schimbă toate și cum rămin la fel!” (*Ce mai faceți?*). Toate aceste exemple se referă la un prim nivel, mai vehement, mai direct al fron-

dei poetului. Sînt versuri scrise cu năduf, înverșunat, ca niște gloanțe de cuvinte trimise în pieptul blindat al Puterii și, cumva, este de înțeles cenzurarea lor.

Mai există în carte, însă, și alte poezii, din categoria celor „inocente”, unde mesajul apare învăluit, sau nici măcar nu se referă în vreun fel la jalea politică, domeniu asupra căruia vegheau haite intrăgi de funcționari, dispuși pe mai multe cercuri, ca să nu le scape ceva. Din această teamă de a nu pierde din vedere vreun text „cu probleme”, băieții mai operau cu foarfecile și acolo unde nu înțelegeau, potrivit zicalii cu paza bună, așa se face că sînt publicate acum, pentru prima dată, versuri în cunoșcuta manieră a lui Ioanid Romanescu, elegiace („o, liniste, imensitate, / în viitor am fost și eu — / dă parte celui care-asteaptă / nînsori la pleoape însetate!” — *Octombrie*), arte poetice („Păstor nenorocit — / în continuă alergare / după caprele cuvîntelor // se știe cînd trec eu cu caprele — / pîrîie gardurile / și răcnetul meu îndoiaie fumul de pe case” — *La caprele cuvîntelor*), erotice, sau false-erotice („Parcă adia sărutul / de pe sfînta gura ta, / prin cuvintele-nterupte, / visu-ntreg se lumina // ci mai spune tu poveste / cu minuni din lumea dusă, / mai apleacă peste mine / brațul crucii, tu Isusă!”), meditații („Te lasă vederea sau e nisipul / noapte de noapte azvîrlit în ochi / te lasă memoria cuvîntele se pră- / bușesc din poem înainte de a-l scrie / bate la ușă moartea se pregătește / să intre gloria dar viața ta unde-i?” — *White box — black box*), speculații („Din numărul de aur / a mai rămas doar fracția / de după umărul căreia / privește abstractia”). Așadar, cum s-ar zice, incomod din excesul de zel al incomodaților.

Oricum, una peste alta, bine că s-a cam terminat cu cenzura și poate tot scriitorul să publice, indiferent la comoditățile unuia și altuia. Cu toate acestea, versurile imaginare de poet drept epitafor, mai acum vreo doi ani, parcă își mai păstrează un strop de actualitate și azi și miine și întotdeauna: „de alde Romanescu Ioanid / nu-s capete în steme, ci în ștreanguri”. O negură de damnare se așterne mereu peste poezii incomozi. Peste dragii noștri poezii incomozi.

Vladimir Bălănică

Cine stă la

CE POATE fi un poem, mă întreb împreună cu Ștefan Augustin Doinas și cu toți poezii care și-au pus și încă își mai pun această întrebare, mai ales în zilele noastre, cînd ea a devenit fatală pentru poemul însuși, cînd nu se mai face poezie, ci un soi de poezie o poezie, care este de cele mai multe ori o caricatură, dacă nu și o batjorire a ei? Voi spune că la un prim nivel hermeneutic poemul este imaginea desfășurată, dezvoltată, epura unui cuvînt inițial care, prin însăși natura lui abstractă, poate semnifica și totul și nimicul: el este neantul în mișcare, în acțiune, care dorește să capete un trup, să devină ceea ce se numește ființă, adică ceea ce are o determinare concretă, individuală; și cînd spun că ființa are o determinare concretă, cu atribute individuale iată că ajung și în cazul deznădejdi absolute a definirii poemului, în succesiunea strînsă a unui principiu de logică aristotelică și de ontologie modernă, exprimată în ecuația de nedeterminare a lui Heisenberg, dar și a clinamenului anticului Epicur, un fel de liber arbitru al atomului, ceea ce seamănă cu dreptul la fericire al omului: individuum est ineffabile! Ceea ce este individual nu poate fi definit tot ceea ce capătă un trup viu nu poate fi raportat la un gen proxim ci numai la o diferență specifică adică se afirmă hotărît că orice ființă este irepetabilă, de unde și butada că așa cum nu există boli, ci numai bolnavi, nu există poezie, ci numai poezii.

Atunci mă întreb împreună cu Ștefan Augustin Doinas, la al doilea nivel hermeneutic, ce poate fi poemul în corporalitatea lui sumbră, ca expresie îninteligibilă, inefabilă, a datului ontologic inițial, adică a neantului care se pune în mișcare pentru a naște ființa, neant, a trăi și pentru a se mîntui adică pentru a se cunoaște pe el însuși a deveni el însuși adevăratul neant? Iată că aici mi se impune în ordinea sacră a lumii, nu numai o viață paralelă, dar

Alexandrina Monteoru, *Sopronul*, Editura Litera, 1990.

De la Nistru pin'la Tisa

MA și Arcadie Suceveanu, Valeriu Matei e un poet talentat, cu o excelentă audiență a limbii, dar căzut victimă noului mesianism, ilustrat, în poezia de ceniilor opt și nouă, de Adrian Păunescu. Versul de tribună, incendiar și facil de memorat, și mai ușor de pus pe muzică, face apel la conștiința imediată și trece, într-o prozodie care ține loc de lirism, sentimente generice. Câtă vreme nu a existat libertatea presei (nici presă) această poezie (ca și proza care a răscuit, ca pe-o mânășă, estetica „realismului socialist“, inversând doar locul binelui și-al răului) a agitat mulțimile pe stadioane, oferindu-le un bun prilej de defulare, dar și încălcându-le cu un naționalism care-și va pune amprenta și asupra perioadei imediat următoare. Exaltarea națională, când nu e temperată de rațiune, se transformă într-o „repetabilă povară“. De acord, poezii basarabene sînt într-o situație cu totul specială. Cu toate acestea, nu cred că poezia, o activitate prin excelență spirituală, se poate face plecînd de la visceral. Discuția ne poate duce departe, drept care voi renunța la ea, pentru a mă întoarce la volumul **Somn de lup**, apărut la editura Hyperion din Chișinău.

Ultimele două secțiuni, **Jurnal și Descriptio patriae**, pendulează între Alecu Russo și Adrian Păunescu — primul, calchiat într-un poem patetic, dar fără virtuți literare (am reținut, din citeva pagini de carte, foarte puține versuri memorabile, din care citez: „Greu este drumul memoriei, patria mea / și viața ta e amară și dulce, / și fără de larguri singurătatea“) —, al doilea, poetic vorbind, o umbră tutelară nefastă. Nu numai prozodia e preluată, dar versuri întregi sînt parafrazate, de parcă simțirea din ele ar putea fi o

Valeriu Matei: **Somn de lup**, Ed. Hyperion, Chișinău, 1990.

garanție de calitate: „Da, mai sîntem vreo patru milioane“. Poemul lui Păunescu a făcut carieră, dar mă îndoiesc că el poate fi păstrat în vreo antologie a poeziei noastre. Versul de tribună este, în mai toate cazurile, ușor de ținut minte, ca și în muzică — șlagărul. Dar popularitatea pe care o dobîndește e înghițită de gloria clipei. Dacă vrem să transformăm istoria literaturii într-o serbare școlară, atunci putem să punem alături și poemele prin care copiii învață credința și dragostea de Dumnezeu și duioasele închinări către mamă, ca și pateticele sentimente de țară.

Educația și poezia sînt lucruri atît de diferite încît, dacă prin una sedimentăm niște convingeri, prin alta le subminăm, pînă la a ne întreba cine sîntem. Dificultatea criticii a stat întotdeauna în a convinge pe cititor să renunțe, în cazul literaturii, la convingeri și să primească, prin imaginea artistică, germele îndoielii, singurul în stare să-l ridice pe om deasupra condiției lui.

Spuneam, la început, că Valeriu Matei e un poet talentat. Chiar și în textele irelevante poetice el are o dicțiune contemporană cu Blaga, Ion Barbu, Arghezi, chiar și cu Nichita Stănescu, de la care împrumută și unele tehnici poetice. Rostirea e impecabilă, pe alocuri apropiindu-se de virtuozitate.

În primele două secțiuni ale cărții, **Dimineata marelui oraș și Lebedele negre** e de observat un **raccourci** al poeziei românești de la Bacovia la generația '80. Citadinismul vine de aici. „Orașele tentaculare“ devin familiare, ca altădată mahalalele, nu mai provoacă melancolii și depresii. Un ce bacovian subzistă, dar angoasa nu mai are nimic în comun cu sentimentul provinciei, nici cu invazia insemnelor civilizației, ci se atinge de staza generală a descompunerii și morții: „Ziduri cenușii, / mirosuri care provoacă amețeală, / zdrențe fluturînd în balcoane, / arborii ca niște cruci în putrezire / și tramvaiele lunecînd pe lingă morminte / acesta-i orașul în care locuiesc — /.../ Doar cînd noaptea se desfășoară drapelul negre / viața palpită prin cămășile scunde / într-o frîntură de cîntec, / în chiote pline de dis-

perare, / într-un rîs de damnat“ (Semne).

Damnat, acesta e cuvîntul. Poetul e insul marginal, hăituit de himerele proprii, persecutat de-un real în care nu-și mai găsește locul, bîntuit de melancolii crepusculare: „Vin cîinii de patulă amușinînd prezentul / ca pe un trup, la țarm de mare aruncat / și urbea somnolentă își scutură orientul / spre-apusul în derivă, peste liniștea mea / din care, lent și statornic, vin să se adape / viețuitoarele pustului și nesomnul tău“ (**Cîntec de noapte**). **Lebedele negre**, o textură păunesciană arborescentă, are imagini cu totul surprinzătoare, în care descoperim un poet dezinvolt, abundent metaforic: „Balsamul roșietic de lună muribundă / le dă sclipirea rară a toamnei în desfrîu / și-adîncul le aruncă în jur inceață undă / și-mpărăția stînsă a florilor de riu“. Valeriu Matei e cu adevărat pregnant în imaginea filtrată cerebral: „Ca un zid al neființei — întunericul, / fără sfîrșit — tăcerea, / rece steaua“ (**Crochiu**). Aș mai cita un text ludic, singular în volum, chiar dacă umbra lui Topirceanu e tutelară: „Orașul nostr-aleargă spre cîmpie / ca un cîine fugărit / și se-mpiedică în ierburi / cum se-mpieticește zîua / în perdelele de cit, / Se revărsă în lumină / sîngerîndă fuga lui / peste pajiști și pădure / parcă-n talpa lui subțire / a bătut Satan un cui. // Fuge piatră peste piatră / semănînd pustiu de umbre / insectate de o rază / și scrișnînd fără-ncețare / printre constelații sumbre. // Dor de liniște îl soarbe, / dor de ducă îl colindă / și se mistuie în goană, / și în zidul morții bate / ca un fluture-n oglindă“ (**Fugă**).

Textele care îl definesc pe Valeriu Matei exprimă o natură lunară, bîntuită de neliniști fără nume, misterioasă („Departate. Singur. Și sînt beat de lună“). Cititorul volumului **Somn de lup** ar trebui să se oprească la jumătate. Partea a doua a cărții e scrisă cu sinceritate și patos, dar bunele intenții nu au acoperire în text.

Val Condurache

Fenomenologia inertiei

LUPTA cu inerția este tema fundamentală a prozatorului și eseistului basarabean Serafim Saka. Fenomenul inerției, pe care-l analizează cu luciditate deosebită, nu este doar o expresie a somnului rațiunii care naște monștri: el se asociază, tangențial, unui alt fenomen care este **provincialismul**.

Serafim Saka scrie o proză modernă, prin excelență eseistică și interogativă, preferînd disecția fenomenologică, examenul etic scrupulos și radiografia caracterologică. În acest scop sacrifică parțial faptul de dragul semnificației, subiectul în numele iluminării tuturor fațetelor acelorași situații, întregul în favoarea fragmentului. Preocuparea sa de căpetenie este focalizarea, concentrarea într-un anumit punct, mizarea pe noduri și ligamente, pe o privire unghiulară. Personajele sînt surprinse la „linia de plutire“, adică acolo unde încep să se cufunde în Neantul sterilității morale și spirituale, al vorbelor ce nu comunică și nu exprimă ceva.

Provincialismul basarabean se devoră pe sine însuși fiind forma fără fond, locul fără spațiu (locul unde nu se întimplă nimic), ambiția fără personalitate, prezentul fără trecut. Provincialii sînt prezentați sub semnul unui numitor comun, al unei identități goale. Ei se aseamănă și sînt înghițiți de stihia asemănării, pierzîndu-și esența individuală: „Uniformizat, omul devine ființă hrăpăreață, dusă de interese și orgolii, pentru el omenirea nu-i decît o simplă vorbă, în dosul căreia se ascunde ticăloșenia“.

Proza lui Saka își sporește semnificațiile prin transformarea întrebărilor asupra oamenilor unui spațiu concret într-o interogație de ordin existențial. Astfel, se conturează în cele două romane a.e. sale modul de a fi al „animalului divin“ care-și arată adesea nu raționalitatea ființei, ci colții agresivității. Întrebările esențiale ce și le pune prozatorul basarabean sînt: **cine** sîntem în torentul zilei, în forfotitorul teatru al lumii și în ce mod valorizăm timpul care trece și stă pe loc deoptrivă.

Întrebarea este mijlocul intelectual eficace de a obține personalitatea, identitatea. Depinde, însă, de modul în care treci **vămile**. Timpul este, la Serafim Saka, un personaj cu care celelalte personaje stabilesc raporturi colorate existențiale.

Vămile prin care trece Delaoancea, aspirantul la o împlinire umană reală, iau chip de întrebări obsesive, măcinătoare. Or, viața și timpul nu-l înving atît timp cît își clarifică relațiile cu alții și îndeosebi cu sine însuși. Întrebarea cea mai gravă este generată de întoarcerea Euului asupra lui însuși. Cheia înțelegerii de sine i-o dă revelația primei îndoieli: „Venise vremea cînd simțise o altă mult mai obligatorie datorie — nevoia de a pune singur la îndoială, ceea ce depășea mult puterile lui secătuite în răstimpul cînd fusese pus să treacă alînea vămii, ca să se pomenească ajuns acolo unde ajunsesese. Undeva, cînd pentru mai departe nu-ți ajung puteri, iar întoarcerile devin absurdități“.

Suprema vămă o constituie, astfel, nu întoarcerile menite să clarifice relațiile eroului cu Irina, cu Clopot, Gologan, adică cu ceilalți, ci anume revenirea la esența lui. Aici (și întotdeauna!) se dă lupta pentru „a stăpîni propriile ispite“, vorba unui personaj din carte, pentru a se înțelege pe deplin. Este Delaoancea un învins? I-au răpîdit orice șansă de a învinge multele și măruntele probleme ale cotidianului, care l-au angajat și care i-au împrins adesea să-și știrbească personalitatea, bunul suprem al omului, după cum zicea Goethe? Nu, Delaoancea mai are o șansă, care e și cea mai mare: a se pune el însuși la îndoială, a se autoanaliza, a-și adresa întrebările sîesi.

Dialogul cu sine însuși, la frontiera dintre proză și eseu, risipa urmană generată de trecerea vămilor existențiale, în situațiile-limită ale interogației asupra propriei esențe strălumează condiția socială (și națională) a intelectualului basarabean într-un mediu diasporic în care suflă recele vînt al înstrăinării.

Serafim Saka, **Vămile**, Editura Ulise, 1991.

pîndă în interiorul poemului

mai ales o identificare a big-bang-ului, a acelui primum movens care a făcut marea cu valuri și cerul cu stele, deci mi se cere în mod vehement să accept că poemul este dezvoltarea și expansiunea unui singur cuvînt care vrea să pîndă viață, să se trezească din somnul său dogmatic abstract, din nemișcarea lui funerară, din nimicul în care el se află, dar nu trăiește, din haosul nesemnificativ al limbajului: prin el însuși ca devenire, expansiune și dezvoltare concretă a acestui cuvînt inițial abstract, poemul vrea să se cunoască pe el însuși, prin causalitatea sa ontologică.

Și atunci îmi spun împreună cu Doi-naș, precum și cu toți ceilalți care se aseamănă cu noi: dacă în **Interiorul unui poem**, cum atît de inspirat își inițiază volumul conlocutorul meu de astăzi, se află un cuvînt rătăcit în haos, abstract în absența oricărei semnificații logice, deci dacă acest cuvînt originar, de la care pornește orice aventură a limbajului nonreferențial, se preînde, se reclamă și strigă: eu sînt principiul, imago și axis mundi, nu înseamnă că el intruchipează justiția divină? Nu înseamnă oare că deasupra tuturor cuvintelor care fac trupul unui poem, dar mai ales înăuntrul lor, se află o cauză care le depășește și care le conduce de mînuță pe calea desertului, a mîntuirii, a resemnificativului, a neantului inițial, a cuvîntului rătăcitor prin haosul limbajului? Nu înseamnă că oricît ar vorbi un poem, el este o încercare disperată de a se reîntoarce înapoi, la originea sa, o încercare de a nu mai vorbi, ci de a se mîntui, de a muri, de a tăcea?

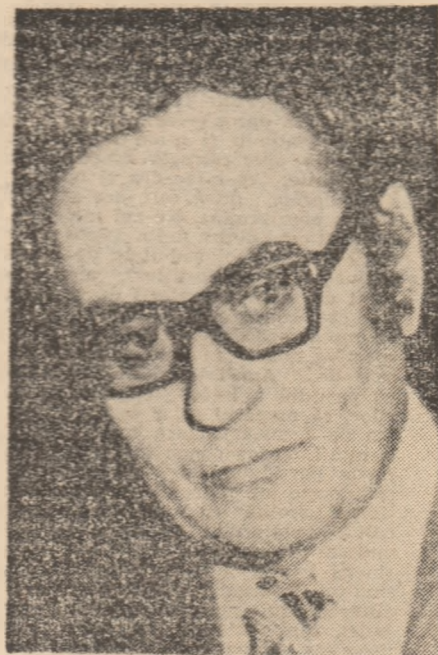
A scoate arta în stradă ca pe o țîră care face trotuarul nu mi se pare cel mai detestabil și infamant stigmat pus pe fruntea așa-zisei avangarde, dacă aceasta și-ar asuma destinul soteriologic al păcătoasei Magdalena: mîntuirea și redempțiunea printr-o iubire excesivă, printr-o dăruire abisală; va fi iertată căci a iubit mult!

Ei, nu! Prevalîndu-se de instinctul satanic al artei, tot felul de gîndaci suspecți cotrobăiesc prin gunoaie, se uită curioși la deșeurile, la reziduurile umane, mustăcînd, adulmecînd și orăcînd apoi în cosmos un mesaj despre cunoașterea absolută: eu stau pe o grămadă de gunoi, deci omul este un gunoi!

Aceasta este partea negativă a omului, dar nu și partea negativă a artei, dacă ea recurge la acest gunoi pentru a construi un templu al bucuriei și vieții veșnice iluzia sublimă a lui Iov: a scoate în stil democratic arta în stradă mi se pare un oximoron la fel de scandalos ca laicizarea bisericilor, dar și un simptom zoologic foarte sever de decădere a poetului, care este imbrîncit să se hrănească la pubelă și să se adape la rigolă: să coboare în deriziunea lui infernală, să nu-și mai aducă amînte că este nemuritor.

Norocul nostru, Augustus, este că am rămas călugări credincioși ai tradiției, pentru care arta nu înseamnă mai înțîi o sfidare diabolică a creației divine, ci, după încercările la care am fost sortiiți să nu le putem face față decît acoperindu-ne ochii și astupîndu-ne urechile de spaimă, pentru a deveni singuri, am putut înălța un strigăt de laudă bucuriei și durerii: tat twam asi!

Și totuși de ce natură este acest spirit care stă la pîndă în interiorul poemului? În măsura în care vedem că el se naște, crește, se dezvoltă și se desăvîrșește, ca o biserică în lumina soarelui, desigur, ne spunem că acolo trebuie să vegheze harul, instinctul divin al creației. Dar în aceeași măsură în care el, poemul, construindu-se, tinde spre sinucidere, prin tot eșafodajul său de cuvinte, se îndreaptă către autodistrugere, către tăcerea absolută ca expresie audibilă a neantului, pseudonim al diavolului care scîncește pe umărul fiecăruia dintre noi cei care ne ocupăm cu arta, ce pot să-ți spun?

Iată deci ce înseamnă **Interiorul unui poem**, așa cum l-a scris sau poate l-a visat Ștefan Augustin Doinaș: în măsura în care poemul vorbește, el trebuie să tacă; în măsura în care tace, el trebuie să vorbească. În ambele ipostaze, poemul are în pîntecul său un principiu care urcă și coboară fără odihnă, un reflex nemuritor, destructiv al Satanei, care trebuie să-l ducă la piere, la necomunicare, la nonreferențial, la tăcere: orice poem adevărat nu spune nimic, dacă respectă ordinea sacră, iar dacă vrei să sugerezi ceva printr-un poem adevărat, acesta trebuie să păstreze o strictă ordine cosmică, și în această ordine trebuie să nu uiți haosul paradisiac, din vremea cînd nu se comunica prin cuvinte, din vremea cînd totul era tăcere.

Dan Laurențiu

Mihai Cimpoi

Povestește în direct

VASILE PARASCHIV este unul dintre cei mai vechi și mai neînduplecați dizidenți ai regimului ceaușist. Un memorial, întocmit de prietenul său, Gherasim Rusu Togan, profesor la liceul de Petrol, din Cimpina, relatează cumplitele întâmplări prin care a trecut neînfricatul luptător anti-comunist. Manuscrisul oferă ca introducere, extrase din ziarul francez *Le Monde* grupate sub titlul *Afacerea Paraschiv*. În 1982, în luna februarie, se știe că ziaristul francez Bernard Poulet a fost bătut cu sălbăticie „de niște necunoscuți”, la Ploiești, pe cind încerca să ia legătura cu dizidentul român.

Iată ce scria la vremea respectivă *Le Monde* :

„AFACEREA PARASCHIV” ÎN OCHII EUROPEI

„La 9 martie 1979, printr-o contorbire telefonică brutală întreruptă, muncitorul român Vasile Paraschiv reușise să ne spună că a fost amenințat de securitate cu moartea. În ajun, el aderase la Sindicatul liber al muncitorilor din România, de a cărui apariție aflase. La ieșirea din casa lui George Brașoveanu, unul dintre purtătorii de cuvânt ai sindicatului liber, fusese interpellat și condus la securitate. Lovit violent și acuzat că aparține organizației teroriste a lui Fatah din Franța, a fost pus în fața a două alternative: să abandoneze orice activitate în favoarea Sindicatului liber sau să fie omorât într-un accident de mașină.

Angajat din 1968 într-o luptă neîntreruptă pentru respectarea drepturilor omului și în special pentru libertatea sindicatelor, Vasile Paraschiv nu înțelegea să cedeze amenințărilor autorităților, ceea ce ne și anunță în apelul telefonic din 9 martie 1979.

De la această dată și până în ianuarie 1982, n-am mai putut obține nici o informație în privința lui Vasile Paraschiv, el a „dispărut”. Demersurile repetate, întreprinse de sindicate și organizațiile umanitare franceze sau

organisme internaționale, pe lângă guvernul român, rămân fără răspuns. La domiciliul său din Ploiești, de pe lista locatarilor, numele său dispăruse. Mai mult, vecinii au declarat că n-au auzit niciodată de această familie. În plus, zvonuri neliniștitoare au fost lansate de către securitate, că Vasile Paraschiv a fost bătut îngrozitor și ar fi renunțat la orice fel de activitate, că ar fi suferit o lobotomie, că ar fi murit și soția sa ar fi primit o urnă, conținând cenușa sa.

La sfârșitul lunii februarie 1982, autoritățile decid brusc să-l facă să reapară, cazul său figurând în dosarul privind violarea drepturilor sindicatelor, de care România trebuia să răspundă, la începutul lui martie, în fața Biroului Internațional al Muncii. El reușise să telefoneze de două ori la Paris. Astfel, aflăm că este în viață și că locuiește la adresa adresă, dar nimic despre cei doi ani și nouă luni de dispariție. Bernard Poulet, ziarist la *Le Monde*, hotărăște să meargă să-l întâlnească la Ploiești. Va fi bătut violent de „niște necunoscuți în civil” la câțiva zeci de metri de casa celui pe care-l căuta. De atunci, toate demersurile organizațiilor umanitare de a-l reintitui au fost respinse. Nici guvernul român n-a dat răspuns plângerii depusă împotriva lui în fața B.I.M.-ului și discuțiile sînt amânate pentru luna mai. Paraschiv este tot „dispărut...”

PRECIZARE

În anul 1978, după multe insistențe, și totuși dintr-un calcul diplomatic bine regizat de securitate, Vasile Paraschiv primește, împreună cu fiul său, pașaport pentru Franța. Aici, el va da câteva interviuri răsunătoare, publicate integral în *Le Matin*. Poziția sa curajoasă, cu care acuză regimul comunist din România și pe dictator, la întoarcere, îi vor aduce grele suferințe. Securitatea va dezlănțui asupra sa un șir de represalii, urmărind distrugerea sa fizică și morală. Îngrozit de suferințele îndurate de tatăl său, fiul va rămâne în Occident, cerind după un timp azil politic în Statele Unite ale Americii.

Să reținem că denunțurile lui Vasile Paraschiv în fața Europei sînt făcute într-o vreme în care dictatorul se bucura încă de multă popularitate la „Curtile” unor state, chiar occidentale, ce-si etalau cu mîndrie firma democrației! Cu atît mai mult, cu cît spușele sale răsunau ca un act de acuză și de rededeptare a conștiințelor orbite de declarațiile sforătoare ale Bucureștiului; susele lui Vasile Paraschiv au reușit să trezească un val de acuzații și de întrebări, privind adevărata față a comunismului românesc, faptul că un întreg popor trăiește sub spectrul terorii și al minciunii.

Vasile Paraschiv este considerat înainte de toate un militant sindical. Multă vreme el a crezut în valoarea sindicalismului, pe care îl impunea un partid la care îl aderase demult. (Fusese membru al per-ului în perioada 1946—1963). În această perioadă, el a protestat de mai multe ori contra a ceea ce el considera că n-ar fi decît

erori sau devieri, datorate incompetenței birocrăției sindicale. Începînd cu anii '60, el își pierde orice iluzie, atît în privința partidului cît și a sindicatului. Ni s-a părut interesant să publicăm astăzi mălăria asupra acestui subiect, privind, pe de o parte, chiar situația lui Vasile Paraschiv, iar pe de alta, ceea ce el adaugă la anumite articole, prezentate în dosarul nostru *Economia la zi*.

— Care este, după părerea dumneavoastră, situația sindicală în România?

P. — În realitate, nu există sindicalism în România. Cert, sindicatele există, dar rolul lor este de a executa ordinele partidului. Ele au obligația să vegheze la realizarea sarcinilor de producție, la respectarea legilor de către muncitori, a ordinii și a disciplinei. La comanda organelor superioare, liderii lor sînt însărcinați cu munca „patriotică”, în acest caz, ei mobilizează muncitorii, îi urcă în camioane și îi duc să participe la strînsul recoltei, chiar dacă se face în dauna producției proprii lor întreprinderi. Eu am participat la strînsul cartofilor, fasolei, porumbului etc. Cam acestea se petrec, în general, în timpul orclor de muncă. Trebuie apoi recuperat timpul pierdut, pentru a lua salariul întreg. De aceea, mai ales la sfârșitul lunii, se lucrează 12, 14, 16 și chiar 24 de ore, continuu. Descori, se lucrează și duminică, atunci se procedează astfel: sîmbătă seara, cei care urmează să lucreze duminică sînt anunțați că dacă nu se vor prezenta la serviciu, duminică, li se va tăia ziua de sîmbătă. Spre sfârșitul anului, cînd se apreciază că nu se va îndeplini planul anual, muncitorii sînt chemați duminică de duminică.

Gherasim Rusu Togan

M-am purificat prin negare

DRUMUL purificării mele suflă-tești a fost lung și anevoios, plin de contradicții și conflicte interioare, peste care mai apoi, s-a așternut înțelegerea lucidă a cutremurătoarei noastre realități. Și totuși, așa putea spune că anul 1968 a fost, culmea, punctul nodal, cînd am luat hotărîrea de a renunța la dogma comunistă, mergînd pînă la retragerea mea din partid... Cu cîțiva ani înainte, ieșisem din infernul lui Gheorghiu-Dej și speram, alături de milioane de români, într-o mare schimbare... Am pierdut, ca atîția alții, o tinerețe, înșelată de sloganuri, de iluzii, de speranțe. Așteptam o deschidere, o reînnoire în lumea europeană, mult distanțată de noi. Efectiv, simțeam cum de la o zi la alta noi încetăm să mai existăm, așa, ca o țară cu o democrație pe care n-așteptasem de ani și ani să revină. Dar, în locul ei, reînvia dictatura, sub forme mascate, prin împingerea în față a „Ale-sului” prin cultivarea, chiar mai mult decît la înaintașul său, a idolatriei. Manifestațiile se țineau lanț, multumile îl întîmpinau cu aplauze și urale. Inocente, ele credeau în acest nou „Mesia”, care apela, cu bilbiiala lui, devenită mai tirziu proverbială, la istorie, la personalitățile care și-au slăvit neamul, omogenizîndu-se cu acestea și nu peste multă vreme suorapîndu-se acestora... Apoi, declarații, decizii, legi, proiecte, hotărîri, congrese, planare, forme multiple și mascate, prin care imaginea lui începuse să fie agasant infiltrată în conștiințe. El și doar el! Apoi, chiar din primii ani de urcării sale pe tronul de Mecena al „Românilor”, au urmat structuri și restruc-turări. De la nivelele decizionale superioare și pînă jos, s-a trecut la reorganizări, la schimbări din funcții și desființări, după propria sa concepție. Vechi activiști erau înlocuiți, locul lor fiind ocupat de prieteni și rubedenii. Nu acuzăm fiindcă i-am crede pe cei de dinainte usă de biserică. Doamne fereste, dar cine a urmări mai îndeaproape fluctuațiile primului deceniu, în care s-a înscris cel de-al doilea dictator pe orbită, a putut observa cu ușurință cum membrii c.p.ex., secretarii c.c.-ului, miniștrii, ambasadorii, generalii, unii complet necunoscuți pînă atunci, se grupau într-o nouă elită a puterii, acumulînd privilegii, ce numeau prin lux și forță executivă! Iar de la ei, peste care trona imaginea surizătoare a celui care promitea totul și nu împlinea nimic, se țesea legenda.

Am să invoc o întîmplare, care, deși veche, poate spune multe:

Era prin anul 1967, mă aflam într-o mare uzină ploieșteană, cînd atotcunoscătorul și-a făcut apariția într-o „vizită de lucru”. Încă nu mi se interzisese prezența mea la asemenea mascarade iraționale. Mă aflam în secție, cînd secretarul organizației de partid și-a făcut apariția și cu vocea înăbușită de emoție ne-a cerut să lăsăm lucrul și să ieșim în întîmpina-

rea lui. Natural, ne-a ordonat să ne dezbrăcăm halatele zdrențuite și murdare și să organizăm un cordon în fața secției. O clipă, ne-am privit unii pe alții, apoi ne-am exocutat. Nu ieșisem bine din secție și indivizii spulcuți străbini de uzină, ne-au luat în primire: „Mai incolo, tovarășe, mai în dreapta!... Așa, fii atent la pinută... Tovarășul de acolo... Atenție, să bateți din palme și să strigați la unison: Ura!”

Apăruseră mai întii cîteva mașini negre, apoi el, încadrat de motocicliști, într-o mașină deosebit de luxoasă, în picioare, cu minile ridicate deasupra capului, cu privirea haotică... Eu rămăsesem inert, fără să scot un sunet. Am fost înțuși în soarele dogoritor o oră-două, după care, undeva, în apropierea sediului conducerii și-a făcut din nou prezența, urîndu-și impresiile într-un microfon. Difuzorul din apropierea noastră emitea un hîrșit continuu și n-am înțeles nimic. A urmat apoi retragerea acelei unități motorizate, ce-l încadra și ocrotea pe atotputernic, după care s-a așternut o liniște paralizantă... Ne-am întors în secție și nimeni dintre noi n-a scos o vorbă...

Au urmat apoi ședințele de producție, prefăcerea „indicțiilor”, angajamente. Seîn de secții, secretarii de partid și de sindicat, conducerea uzinei au început să ne bombardeze cu pianuri de perspectivă, toate „în lumina sarcinilor trasate de...”. Am înțeles din toate acestea că partidul a întors spatele muncitorilor, că numărul celor care își dau seama de această trădare crește de la o zi la alta! Vedeam cum în uzină, în structurile partidului, în organizațiile de stat, peste tot, pătrunde o armată de activiști, „scăldați” cu rosturi bine definite: cultul dictatorului și căpătîșala! Nemulțumirile materiale, de asemenea, se țineau lanț. Cui să te plîngi? Apelați la sindicat, la organizația de partid, la conducerea uzinei, urmai treptele ierarhice, județ, capitală, zadarnic, peste tot și se promitea marea cu sarea, dar nu se schimbă nimic! Era elar, partidul se schimbase, devenise servitorul dictatorului, iar muncitorimea era victima abuzurilor și a altor nedreptăți ce le săvîrșea această armată de activiști, care rola peste tot! Cînd îl auzeam pe dictator cum bate la porțile Europei, cum ține cu tot dinadinsul să-și mărească popularitatea și prestigiul, amestecîndu-se în toate și peste tot, răcnînd și acuzînd, strîngînd pumnii. Îl opunem întotdeauna starea din țară, mereu mai precară, o dezagroladă parcă fără limită. Eu nu l-am judecat pe dictator după politica lui externă. Eram conștient că noi constituim o simplă rotită dintr-un angrenaj urias și alții erau cei chemați să-i aplice funcționalitatea, fiindcă erau puteraticii și-aveau putere de decizie asupra tuturor problemelor lumii. Adevărul era că se credea buricul pămîntului și de-aici catastrofa! El trebuia ca aici, în țară, să-și dovedească „genealitatea”, dar era mic, ambițios, un paranoic. Și ca dovadă, pe plan intern, el lansase pe atunci ideea schimbării stilului de muncă în partid, prin aplicarea „stilului decizional în toate domeniile. Iar eu am vă-

zut în acest fapt o ruptură a partidului de clasa muncitoare, o amplificare a forței abuzive, și nu voiam să sprijin, prin prezența mea, o astfel de politică!

Din acel moment devenisem opozant, spunîndu-mi deschis nemulțumirile, criticînd fățiș stările de lucruri. O vreme, am profitat chiar de organizația de partid, unde, cu radicalismul meu, am început să fiu privit cu suspiciune și atacat violent... Explicația este simplă, anul 1968 a infuzat în rîndul muncitorilor, și nu numai aici, o doză de optimism naiv, rezultat al gesturilor și atitudinilor dictatorului, manifestate pe plan extern. Ca urmare, rîndurile partidului au crescut considerabil. Și nu puține au fost cuvîntările în care el se referea la acest fenomen, considerîndu-l ca o culme a înțelepciunii și clarviziunii sale... Și tocmai din rîndul acestora, se pare că atacurile erau cele mai dure. Dar, simultan, se manifesta și o opoziție de grup, care simțea ea și mine cum le sînt înșelate așteptările. Aș spune, chiar că se născuse în acești ani un antagonism între vechii membri de partid și cei intrați de curînd „în marea armată a partidului” cum se exprima dictatorul. Cei noi erau într-un fel „reformiștii”, din rîndul cărora se vor recruta nu peste multă vreme generația a doua de activiști, ce-l vor servi pe dictator, dar și dizidența și rezidența română, al căror destin va fi tragic și însemnat cu singe... Poate că odată, cineva se va ocupa și de acest moment de drogare spirituală. I-aș spune, în care atîtea conștiințe au fost umilite! Dar să revin la idee. Starea de opozant mi se accentua mereu, fapt ce-mi întărea oarecum convingerea că ceea ce fac este o acțiune normală și absolut necesară, într-un moment ca acela. Și astfel, prin negare, mi-am purificat propria-mi conștiință! Dar urmările n-au întîrziat prea multă vreme și cu mult mai drastic decît le-aș fi putut crede. Astfel, aveam să intru în raza de atracție a forțelor opresive, de care dictatorul s-a folosit chiar de la înscăunarea sa. Perfectionîndu-le vertiginos, ele aveau să impună gravă și osmar iar eu, implicit, ca atîtea alții, ani și ani, voi suporta efectul acestei terori... Am continuat, însă, lupta, eu credînd în izbîndă, fără s-o abandonez, deși oricînd puteam să devin o victimă, stăruia mea să apună într-un tragic sfîrșit. Dar Dumnezeu mi-a părut astfel destinul!

Timp de șapte zile și șapte nopți

LA 22 MARTIE 1989, am fost din nou arestat și dus la miliția muncitorilor Ploiești. Aici, m-au despărțit de colegul meu, izolîndu-mă într-o cameră de arest, timp de două ore și jumătate. Apoi, un ofițer de miliție, cu grad de locotenent, m-a

predat aceluiași grup de teroriști, comandou cu care mai avusesem de-a face și înainte. De față erau trei ofițeri securiști. Prin subsolul clădirii, m-au tîrîrit în curtea interioară. Unul dintre ei mi-a prins capul sub braț și mi-a acoperit fața cu o cîrpă imbibată într-o substanță cu efecte narcotice. Mi-am reținut din răspuneri respirația și substanța nu și-a făcut efectul scontat. Am fost urcat apoi într-o mașină care a părăsit în grabă curtea miliției. Au oprit pe strada Elena Doamna, în dreptul unui bloc. Unul dintre răpitori a părăsit mașina, motivînd că trece pe acasă să-și sărute soția și fetița (!). Cînd a revenit, șeful bandei, pe nume Ionescu, după cum se recomandase, fără să i-o solicite, l-a întreat cu subînțeleas, dacă și-a luat pistolul. În clipa aceea, mă fulgera un gînd negru... Părăsind orașul, timp de o oră și jumătate m-au purtat pe un drum plat, stopînd mașina în dreptul unei case izolate. Am fost introdus într-o cameră rece și întunecoasă, cu un sigiliu geam la nivelul tavanului. Aici m-am maltratată, vreme de șapte zile și șapte nopți. Eram în cătușe. Cu gesturi brutale, m-au imobilizat pe un scaun, încercîndu-mi pieptul cu un cordon de sîrmă. Încercam să ies din mine, să nu mă mai gîndesc la nimic, să nu mă fiu eu ci un altul, necunoscut niciodată, să rămîn incremenit, așa, ca o stîncă, să nu-i mai văd și să nu-i mai aud... Dar m-au trezit loviturile lor, dese și grele. Mă loveau cu săculeți de nisip în cap, cu sute și sute de lovituri, în ritmul bătăilor de tobă, zguduindu-mi creierii. Gemeam și plîngeam, încercînd să evit cît de cît, loviturile lor ucigășe. Apoi plictisii, la o vreme trecută la o altă metodă. Știam că arsenalul lor era deosebit de bogat, oferînd victimei „suplicii diverse. M-au obligat să-mi ridic picioarele pe masa metalică. Unul m-a imobilizat iar celălalt m-a lovit vreme îndelungată, cu un baston de cauciuc, la tălpi, pînă am căzut leșinat... Atunci, trecut apoi la o a treia metodă. Ploate de pumnii în stomac, ficat și pe unde-a jungeau. Încercam să mă apăr cu cotul mîinii drepte și cu palmele. Atunci, Ionescu, șeful, i-a cerut bestiei să mă lovească în ficat. Văzînd că mă apăr, mi-a blocat mîinile și călăul a început să-mi aplice, metodic, loviturile lui de bătaie rutinată. Cînd am căzut leșinat, au aruncat peste mine o găleată cu apă rece și m-au dat uitării, pînă seara, cînd au reluat totul de la capăt. Scenele s-au repetat, de la o zi la alta, cu aceeași ferocitate. Astfel, în acest interval, mi-am pus laț la gît și m-au urcat pe un taburet, amenințîndu-mă cu spînzurătoria. A intervenit apoi șeful: „Lăsați-l să-mi trăiască pînă mîine dimineață! Cînd mi-am revenit, m-au întreat cu ură: „Ai să spui la cineva, măi?” și m-au făcut să repet de mai multe ori: „N-am să spun la nimeni, nimic!” Era să uit. Acei trei călăi făceau parte dintr-un grup de patru, care m-au terorizat și la 14 mai 1987... Acum, la schinguirea mea, apăruse și al patrulea, apoi grupul s-a mai completat cu încă doi. Unul din tre torționarii nou veniți mi-a poruncit

VASILE PARASCHIV

deschid gura. La refuzul meu, a început să mă lovească peste fălci cu bastonul de cauciuc, până ce mi-am desprins fălcele. Mi-a introdus apoi bastonul în gură și m-a amenințat: „Dacă nu dai cuiva ceva, îți vir pe git!” Și tot după o vreme: „Ai noroc, măi, cu așa, că dacă eram pe vremea lui Stalin, erai mort demult!”

Într-o altă zi, unul care se numește Marinescu, probabil pasionat de zoologie, a intrat în camera blestemată cu un șarpe într-un borcan, îndreptându-l amenințător înspre mine. „Îl vezi, măi, e o operă. Dacă suflă cuiva o vorbă, îți vir pe git! Cînd îți-oi da telefon acasă îți-o spun, aici e vipera, să știi că sînt și așa mă numesc!” Nu i-am răspuns, mă cuprinsese demult scriba și disprețul față de acești nemernici, lipsiți de orice simțire umană, animalizați.

În a șaptea zi a detenției mele, pe scena suplicului meu s-au prezentat doi, deodată, cu fel de fel de aparate în brațe. M-au legat la ochi. În fața mea, au așezat un fel de trepid, iar pe masa de fier un aparat. Pe trepid era instalat un bec, de aproximativ 2000 de wați, așezat într-o pilnie, ca razele să se concentreze asupra mea. Apoi l-au conectat la o priză din camera alăturată. Becul s-a aprins și m-au imobilizat în fața lui. Mi-au descheiat haina și cămașa, expunându-mă cu pieptul gol, acestei lumini ucigașe. Vreme de trei ore, m-au lăsat în săgețile invizibile ale unei posibile morți lente, și eu încercam să-mi schimb mereu poziția, dintr-un instinct de conservare, ce răzbătea deasupra acestui infern, sigur, dintr-o dorință supraomenească de a trăi... Au revenit apoi, îmbrăcați ca niște scandrii, cu pelerine cauciucate, pe cap și pe corp, cu două găurele în dreptul ochilor. Lumina mă orbise. Îi vedeam între gene ca pe niște stafii, niște umbre; ca pe niște ciocli de pe vremea cînd era cîma. Mi-au desprins legăturile, ridicându-mi să mă ridic. Am încercat o dată, de două ori, dar am căzut de fiecare dată. Picioarele mi se transformaseră în două obiecte inutile, care rezăzau să mă mai asculte. Unul dintre călci îmi ridică pantalonul. Picioarele îmi erau roșii, umflate, simțeam că mi s-au scurtat venele, că mi erau amputate. Te-o fi mușcat vreun șarpe”, a exclamat șeful ironic, el, bestia numărul unu suplicului meu. „L-o fi mușcat”, roboră ciracii. Și, obsedant, vedeam că ei pe călci închiziției, care au rețențat capete și-au aprins rugul atitor și-a-mător martiri... Am urinat cu sînge. Eram convins că mi-au distrus rinichii. Și, totuși, un licăr de speranță îmi ținea rezăz o brumă de conștiință, atît cît mă-mi dea putere să-ngin rugă către Dumnezeu cel atotputernic: „Doamne, Dumnezeu, ajută-mă, nu mă părăsi, mă-mi tărie să-i pot revedea pe cei dragi, pe soția și fetița, să pot scrie prietenilor mei din Franța ce fărâdeleji se comit acum pe pămîntul nostru românesc!” Și mi-a ajutat Dumnezeu, mi-a dat puteri să trăiesc, chiar și mai mult decît ce-mi crezută. În a șaptea zi, m-au aruncat ca pe un balot de haine într-o mașină, pornind cu mine într-o direcție necreștută. Corpul îmi era zăcobit, fața mă răni, iar înăuntru trupului meu mă vinzolea ceva, ca un șarpe ce vroia să-mi găsească ieșire la suprafață. „Tiranii, gîndeam, tiranii n-au suflet, sînt la stare de orice crimă!”.

Morții se acoperă cu pămînt, medicii cu hirtii

RECUSERĂ douăzeci și una de zile, de cînd mă aflam la spitalul de boli nervoase de la Voila-Cimpina, pe vremuri, fostul domeniu al defunctului c.c. al p.c.r., care, între timp, se plicisiseră, mîrînd către alte plaiuri, mult mai ademenitoare... Eram la lecția politico-sanitară la care domnul doctor Moruzzi P. m-a consiliat cu această replică: „Domnule, morții se acoperă cu pămînt, medicii cu hirtii!” Simțeam din nou loviturile cu sacul de nisip ale călăilor: „Nu toți, domnule doctor, doar cei în trășiți cu dracul!”. I-am întors răspuns... Domnia sa a fost întîiul care m-a luat pe data aceasta în primire. Coletul aruncat în mașină, pe traseu a fost transformat într-o salvare, proprietatea onorabilei securități și însoțit de un tortionar metamorfozat în sanitar, am fost depus în cabinetul respectabilului medic. Mi-a dat de apariția mea inoportună, și-a vacuat precipitat cabinetul, prompt și sincer interesat de situația mea. Secuștul s-a grăbit să-i dea așteptatele rezultate: „Acuză dureri de cap, n-are somn, nu-l mai ajută memoria!” Eu l-am contrazis prompt: „Nu mă doare capul, domnule doctor, mă dor picioarele, pieptul și tot corpul!”. Doctorul Moruzzi s-a ridicat de pe scaun, îndreptîndu-se spre mine. În clipa aceea, s-a urnit și sanitarul-securist, părăsind încăperea. Simțise probabil că-și încheiase rostul. Me-

dicul, cu „rutina” sa arhicunoscută, și-a început examinarea. Mai întîi, mi-a constatat leziuni la cap (fața îmi fusese spălată cu o cîrpă umedă), apoi mi-a cerut să-mi lepăd cămașa. Cînd mi-a văzut corpul negru de lovituri, a început să fluiere a pagubă. Înțelegeam că niște resorturi întîme i se puneau în mișcare, undeva în străfundurile sufletului său. Mi-a cerut apoi să mă dezbrac complet. M-am executat greoi, cu gemete infundate. Cînd a văzut cît îmi sînt de umflate picioarele, și-a înterupt consultația. Groaza i se întipărise pe față. Era acum un alt om, poate medicul inocent din anii tineretii, poate copilul din oglinda propriilor sale amintiri... S-a repezit la telefon și i-a cerut medicului radiolog să-și ofere serviciile pentru o urgență. După mai multe insistențe, i-a obținut consimțămîntul. Eram doar noi doi în cabinet, victima și minuitorul. Am îndrăznit să-l rog să-mi anunțe familia. Nu mi-a dat răspuns, grăbit să-și cheme asistentul, căruia i-a cerut pe loc să-mi învelească toracele în feșe, ca să nu mi se vadă rănile. Pe cine ținea cu orice preț să menajeze, pe mine, o sărmană ființă maltrătată bestial, sau pe haita aceea de fiare, a cărei prezență o simțeam, clipă de clipă, pînă și aici, în răcoarea binefăcătoare a brazilor ce străjuiau cu muțenia lor acest colț de lume. Dar sensul întrebării s-a pierdut. Răspunsul s-ar fi transformat azi într-o reflecție tardivă. Și totuși... La radiografie, am fost dus cu targa. Eram de acum pacientul unui spital de marcă, puteam fi văzut, auzit, firma trebuia respectată... Apoi, după formalitățile de rigoare, medicul a dat ordin să fiu internat în salonul unu, din pavilionul numărul trei, rezervat celor bolnavi, în *supraveghere*. Eram, deci, diagnosticat drept nebul incurabil, căci numai asemenea specimene aveau grații la ferestre, ușă de fier, lanț și lacăt pe dinafară și fără căldură în cameră. Și izolat de lume, într-o singurătate de peșteră, singur, inebunitor de singur, trebuia totuși, să-mi duc calvarul pînă la sfîrșit... Da, în felul meu eram un Crist care-și urcă propria sa Golgotă, care strigă: „Doamne, ajută-mă și nu mă părăsi, nu mă uita. Doamne!” și fărîma mea de credință începea să-și arate roadele. Căci clipă de clipă, începeam să mă adun, să mă simt din nou, să mă redescopăr ca sînt eu, Vasile Paraschiv, eu, unul din milioanele de români care condamnă bestia, dar care o face nu muțeste ci pe față, cu tărie și demnitate, căci așa simte el că trebuie să o facă, indiferent de riscuri și de finalul luptei sale. În singurătatea aceea apăsătoare, simțeam cum durerea mușcă din mine ca o fărâ hulpavă, o simțeam și gemeam și nu mă puteam întoarce de pe o parte pe alta și n-aveam de la cine să cer ajutor, dar încă trăiam și asta era totul, trăiam...

A doua zi, doctorul Moruzzi a revenit, împreună cu doctorul Pițigoi, care mi-a luat atent tensiunea, asigurîndu-mă că sînt în afara oricărui pericol. La ieșire, doctorul Moruzzi s-a adresat alertat asistentului: „Repede, lichide, cit mai multe lichide!” De la o vreme, niște resorturi mi s-au pus în mișcare, îndoplinind minunea reînnoirii mele în lume, a invierii mele. Harul divin îmi implinea roadele, în inima mea frîntă și călcată în picioare... Convingerea că voi trăi și voi ieși din nou între oameni, mi-a dat-o într-una din acele nopți un vis ce l-am trăit cu atîtă intensitate, încît n-am să-l uit niciodată. Se făcea că eram copil, că alergam printr-un lan de grîu, că mă împiedicam de firele verzi, apoi că am ieșit la marginea lui și acolo m-am întîlnit cu mama. Ea avea în mină un ulcior cu apă și mi-a dat să beau. Eu am băut și m-am răcorit fața, apoi se mai făcea că mama m-a luat în brațe și m-a purtat pînă acasă, legîndu-mă, huța, huța și eu rideam. Cînd m-am trezit, m-am simțit ușurat și mi-am ridicat capul de pe perna aceea ca de piatră și-am văzut printre zăbrelele ferestrei o lună strălucitoare, primăvărică, și de-atunci nu m-am mai simțit atît de singur și nici corpul nu-l mai simțeam săgetat de dureri. Cîștigasem în noaptea aceea ceva de mare preț, ceva ce-mi rămînea, totuși, greu de definit, certitudinea că sînt un om care poate să suporte de-acum oricît și are să trăiască, sau certitudinea că are tărîia de a-și înfrunta oricînd moartea. Sau pe ambele, deopotrivă.

Să înfrunt moartea? Dar de ce? Să înfrunt alceva, cu mult mai necesar, forța aceasta opesivă, care ne condamnă la animalitate, ne anulează de la o zi la alta! Să mincuna și demagogia, întemeiate pe principiul forței! Să gîndesci ca ei, să nu-ți filtrezi prin propria-ți conștiință ideile; de cele personale nici să nu se auză, și să strigi ori-cînd u.a. Trăiască tovil și toasa, trăiască partidul, cel mat... iar trecătorii să se oprească, să te apöbe, da, un așa tova-ăs... Adică, să nu te taxeze de nebul, dîmpotrivă, să te vadă nebul atunci cînd, lucid, îți dai seama că pulbere se va alege, odată și-odată din toată coșmea asta! Dar pînă atunci, atenție, forța este activă și-i pretutindeni! De altfel, înfruntînd-o deopotrivă, înfrunți

și moartea! Forța aceasta te urmărește, pas cu pas, dezlanțindu-se cînd îți-e lumea mai dragă. Că te amenință cu închisoarea? F-o rea puțin! Și de altfel, pentru cazul tău se găsesc și alte soluții, mult mai la îndemînă. Din închisoare, poți ieși ușor. Suficient să se afle „dincolo”, unde îți-ai făcut prieteni, unde se știe pentru ce te zbați ca pește pe uscat și protestele să curgă, aducînd „felelor alese” neplăceri cu duimul. Dacă, însă, te răpesc, așa, pe nepusă masă, și îți se aplică un regim de o altă manieră, de la intimidare, la zdrobirea oaselor și îți se iau declarații de renunțare la orice formă de protest, apoi dezonorarea ta ca individ cu toate circuitele în bună regulă, urmează și ea să se implinească prin mijloace diverse, la toate acestea ce mai poți adăuga, ca să te aperi? Și cînd, ca argument suprem, se implică și factorii, oricînd credibili, în primul rînd medicina! Pe astfel de canale, urma și se poate pierde cu mult mai ușor. Căci morții se acoperă pe pămînt iar medicii cu hirtii, argument suprem, adus, după cum se va putea vedea în continuare, de unul dintre docilii reprezentanți ai unei medicini supusă forței securității, iar medicul respectiv, din cine știe ce principii, nu s-a abătut niciodată de la ceea ce i s-a „indicat” cu precizie! Și cînd te gîndești cite fapte abominabile au rămas și-au să mai rămînă încă în conul de umbră al timpului, poate niciodată știute!

Lecție politică

LA SPITALUL Voila, ca pretutindeni, primăvara era atotstăpînitoare. Fusesem adus, pentru ce și a cita oară? Simțeam cum trupul meu prăește vîlaga acestui anotimp revitalizator, readucîndu-mă în normalitatea vieții. În zorii celei de a douăzeci și una zi de spitalizare, pe zăbrelele ferestrei se oprise un fluture alb. Era un semn? O vreme, l-am privit cu gîndurile pierdute, apoi am ieșit să mă plimb. Prin curte, aceiași oameni, pacienți și angajați, fiecare cu preocupările sale. De altfel, pe mine nu mă interesa nimeni. Dorința ieșirii din acest infern îmi blocase orice putere de comunicare cu semenii. Cînd am revenit în izolatorul unde după multe insistențe fusesem transferat, o voce uscată mi-a cerut să-mi adun lucrurile. Am tresărit surprins. De fapt, n-aveam nimic altele decît hainele boțite, cu miros de naftalină, aduse de sanitar. Și același medic Moruzzi, urma să-mi îmbrucească bilețul de ieșire. Aștept. Medicul mă fixează cu o privire rigidă... Pentru dînsul, eram un pacient incomod, ce-i ridicase atîtea probleme...

„Ascultă, domnule Paraschiv, nu-ți mai aduși odată mințile?” Da, din punctul său de vedere, era vremea să mi se adun, mai ales că securitatea mă mai debarcase de cîteva ori pe aceste tărîmuri, tot cu rost de deratizare mintală! Și cît mai putea dura, după el, această pendulare, între securitate și sanatoriul-splîl, dar, după înțelegerea mea, va mai dura mult! Totuși, ar cam fi vremea să cedez, ce naiba, doar nu-s făcut nici din oțel și nici din granit! Interesant cum reproșurile medicului cădeau alături de mine și se topeau fulgerător ca niște fulgi de zăpadă, primăvara... „Nu înțelegi că e timpul să stai în banca dumitale să fii cumințe, să-ți vezi de grija familiei, să muncești ca toată lumea?” Abil domnul doctor, știa cum să mă tragă de rever. Și mi-a făcut în continuare, căci trebuia împlinită și ultima „indicație”, un tur de orizont politic, urmărind să mă convingă despre

invulnerabilitatea sistemului comunist-ceaușist. Ca exemplu, mi-a dat țările baltice și transcaucaziene, ale U.R.S.S.-ului și Polonia... „Domnule, dacă ăștia, care-s milioane nu pot să schimbe nimic, dumneata ce poți face de unul singur?” Vorbea precipitat, temîndu-se parcă de contrargumente. Apoi, fulgerător își diminuează cîmpul de bătaie; „Domnule, nu înțelegi, cei șase, cu Brucan, ăla, în frunte, ce-au rezolvat, dacă i-au trimis tovilului scrisoarea aceea?” Dar nici acum nu se arătă dispus ca să-mi asculte părerea. „Nimic, domnule, nimic, ascultă-mă pe mine!” Apoi, după o pauză, utilizînd compa-ții dintr-un limbaj ruralizat: „Niște bărzăuni, domnule, asta sînt. Bărzăuni care au făcut balega și, vezi doamne, acum nu le mai place cum miroase. Zboară pe deasupra ei și fac gălăgie!” Apoi, se auzi verdictul său de medic, cu o bună pregătire propagandistică: „Foarte bine le-a făcut, și-o meritau! Dacă au făcut balega împreună, trebuiau să-i suporte mirosul pînă la sfîrșit!” Urmărea să mă convingă, însă golul continua să persiste. Domnul doctor simțea că mai trebuia adăugat ceva, poate cu mult mai credibil decît acest exemplu, în care erau implicați politicieni de primă mînă, foști „tovarăși de luptă și de convingeri” și-atunci se privi în oglindă. Îmi oferî ca exemplu propriul său im-pas din viață. Îmi povestî că prin anii '50 a suferit și dînsul de pe urma acestui regim, fiind exclus din facultate.

„M-am zbatut, domnule, și cu mare greutate am fost reprimat. Acum sînt singurul medic primar psihiatru din județ. Am muncit și am învățat să trăiesc cu gura închisă”. Și mă sfătuia să procedez la fel. În caz contrar, căci exista și o asemenea variantă, voi fi adus din nou aici, sau chiar în altă parte, iar situația îmi va fi și mai mult complicată, poate chiar fatală! „Tu știi că aici, în spitalele noastre, morții se acoperă cu pămînt iar medicii cu hirtii, și nimeni nu mai poate verifica niciodată!” Amenințarea căzuze greu, distanța dintre noi se amplificase fulgerător, la sute și sute de kilometri. Eram doi oameni, situați la poli opuși, dar ce importantă mai avea această situație, cînd însuși omul pe care mi l-am dorit mină ocrotitoare s-a preschimbat într-un dușman periculos, de la care mă puteam aștepta la orice! Suficient ca să sune telefonul și mormanul de hirtii, pe care și așa puțin vor ajunge să le citească, putea să capete dimensiuni nebanuite, iar eu să dispar pentru totdeauna... Oare chiar așa să se fi schimbat oamenii, sau propria mea stare îmi dicta ca să văd în toți cei dîn jur dușmani incipienti? Poate că într-un fel greșeam, dar știam sigur că securitatea își racolase, prin toate mijloacele, semenii de-ai mei care să o servească fără cîrînire. A cui era vina? Greu de spus și, totuși, situația depîndea de felul în care eram construiți fiecare în parte; dintr-un aluat slab sau puternic, care să fermenteze cum trebuie! Dar le puteai cere, așa, la toți deopotrivă, să-și sacrifice situația, familie, copii, și să-și se alăture ție? Nu, absurd! Situația pe o treaptă sau alta socială, a felului în care ai obținut-o, îți impunea un mod de comportament, o grilă, din care nu puteai să ieși cu una, cu două!

Cu aceeași privire inexpresivă, îmi întinse mina, atrăgîndu-mi atenția să nu-i uit sfaturile: „Altfel, am putea să ne întîlnim mult mai devreme, decît te-ai putea aștepta!” Nici de astă dată nu l-am răspuns. Mi-am tras sfios mina, îndreptîndu-mă spre ieșire. Ora de învățămînt politic luase sfîrșit. Într-adevăr trecuse exact o oră!...

(fragmente)

Schimb de locuință

CATI intră în vestibul, răsucesce yala, pune la întimplare sacosele pe jos, aruncă umbrela peste ele și se sprijină cu spatele de ușă. Răsufă greu, picături de apă îi șiroiesc pe față, își simte picioarele umede, miunile înghețate n-o ascultă, scapă cheia, nu se apleacă după ea. O senzație de siabi-ciune urcă din stomac către cerul gurii, o piclă i se așează pe creier, genunchii îi tremură. Pentru o clipă închide ochii, ameteala crește și odată cu ea tentația de a se prăbuși în gol. „Matildo, Matildo, dacă faci figura asta, n-ai să mai poți crede despre tine că ai simțul ridicolului. Imaginează-ți scena: vin fetele, sună îndelung, știu că ești acasă, doar azi e ziua ta, în fiecare an o sărbătorii împreună, se îngrijorează, bat cu pumnii în ușă, vecini binevoitori, ușa nu cedează totuși, trupul tău o apără, ei insistă, reușesc să pătrundă, figurile lor radiază triumfătoare, nu oricând au ocazia să-și manifeste constructiv sentimentul civic, până să se orienteze, nici n-au cum, n-ai apucat să aprinzi lumina, calcă totul în picioare, deci și pe tine... Ce naiba, fetițo, nu ți-e deajuns? Vino-ți în fire! N-ai dreptul să iei hotărâri de una singură, n-ai dreptul să abandonezi. Ai un fiu, un sot, o casă, un serviciu, părinți, rude, prieteni vechi și posibili prieteni necunoscuți care abia asteaptă momentul să intre în viața ta, cum să dezertezi? Responsabilități, obligații, griji, interese, planuri, dorințe, mai ales ale celorlalți, atâtea lanțuri solide te ținutești strins de stilul proprii tale vieți. Unde crezi că te afli? Lacrimi calde se amestecă în bărbie cu stropii de ploaie. Mati deschide ochii și privirea împăienjenită i se oprește în oglinda din față. „Doamne, în ce hal arăt!” Apele adinci ale vechii oglinzi, cam nepotrivită ca stil și mărime cu dimensiunile unui apartament de bloc tip cu spațiu îngust dintre bucătărie și debara, estompează dezastrul. „În fond, nici n-arăt chiar atât de rău! Cu puțină bunăvoință, n-am decât să speculez avantajele penumbrei, cine-ar zice că am patruzeci și doi de ani, pardon, de azi patruzeci și trei”. Ridică bărbia și se agată cu privirea de chipul din oglindă. Trucul vechi la care recurgea uneori pentru ridicarea moralului și-a pierdut puterea. Ochiul rămin trist, scurta licărire de viață s-a stins. „Trăsături delicate, feminitate discretă, silueta nici prea proeminentă foarte, asta sint sau asta am rămas. Restul ce contează? Nu mai interesează pe nimeni, nici chiar pe mine. Doamne, Dumnezeu, sper să nu mă isterizez de tot! N-am timp să-mi contabilizez acum viața: ce intră la pierdere, ce la câștiguri, povestea vieții mele în trei acte și cinci tablouri, melodramă modernă, cu melo, dar fără dramă, ori, cine știe, poate că pe undeva drama există, numai că înțeleg! ei imi scapă, nu neg că e așa, eu nu vreau să mă intereseze, n-am stofă de artist, prefer să dramatizez în game minore, la urma urmelor cazuistica denotă o subtilitate a spiritului, mă mulțumesc cu această morală confortabilă, cum ar suptivietii fără ea? La ce mi-o fi trebuit mușfăiri de ziua mea? Tot nu mi-a plăcut niciodată să-mi sărbătoresc ziua de naștere. De altfel ele s-au invitat. N-avert nici o pretentie, profităm de ocazie ca să ne vedem, trângănim și noi ca-ntra mușieri, în ultima vreme ne vedem din ce în ce mai rar, îmbătănim, nu ne mai avem timpul pentru nimic nu mai avem chef de nimic. Ei bine, asta am să le și ofer: prilej de trângăneală!” Revine în vestibul, lasă sacosele acolo unde le trăsese, intră în bucătărie și-și pune la fierbinte apă de cafea. „Stă o incoștăntă! Când o să mă hotărâsc să renunț? Dăm faliment! Și mai sint și țigările!” Își toarnă cafeaua în ceașca ei, cîchită, o ceașcă mare și ief-tină, rătăcită în dulap, printre alte cesti și farfurii desnecheate. „Cînd o să mă hotărâsc să fac ordine și să arunc, în fine, să renunț la toate lucrurile nefolositoare, de care nu mai are nimeni nevoie și de care ne împiedicăm toți? Proa sint neglijentă, mă întreb dacă nu și posesivă, excesiv! Din păcate, n-am ajuns la nici

o concluzie: o fac dintr-un simț de pro-prietate prea dezvoltat sau dintr-un in-stinct catastrofic, de supraviețuire? Sosul sentimental e un moft, trăim printre amintiri, din inerție și lasitate, din co-moditatea de a nu ne limpezi viața. Fi-rește, acum generalizez și simplific, to-tuși e ceva adevărat în astea, după cum un simbuire de adevăr e și în nepuunța de a mă rezuma la obiectele necesare: dacă o să mai am nevoie de rochia, de paltonul, de cratița, de scaunul, de eta-jera, de pantofi, de papuci, de cizme și de cite altele care umplu geamantanele, debaraua, balconul, boxa? Adun și adun, din teama sărăcului de a fi și mai sărac sau din superstitia de a nu-mi răpi trecu-tul, mă ascund în el ca într-o cochilie de melc? Asta e, sint un melc, trăiesc într-o colonie de melci. Care ce știu tu despre viața melcilor? Mai nimic. Și nici nu-mi place. Mai exact: cochilia lor mă fascinează, dar corpul lor viscos imi in-totrece stomacul pe dos, mărturisesc, n-am gusturi rafinate. Na, cu melcii Stela, mi-a pierit și pofta de cafea. Tre-buie neapărat să-mi aprind o țigară”. Își lasă cafeaua pe masa joasă din living și se întoarce și-și caută țigările în poșetă. Se instalează în fotoliu, fumcă și sor-be din lichidul fierbinte. Așteaptă cu mi-cui ritual să-și facă efectul relaxant. „Am devenit un fel de drogată, nu mă pot aduna și nu mă împac cu mine și nici cu alții dacă ne-mi acord mici compensații. Or îi ele mărunte, machina, fie și tri-viole, nu-mi pot. N-am altceva la îndemîna. Sint o burgheză, locul meu era în perioada dintre războaie, sint plină de contradicții, atunci nu s-ar fi mirat ni-meni de ele, așa imi creșt singură com-plicații, imi bat cămașa în tâlpi, cum se spune”. Încet, încet tensiunea creștă, deși senzația de absență fizică persistă. „O fi și din cauza frigului, mi-au în-ghețat de tot picioarele, era mai bine să-mi fi pus șosetele de lână. Încă puțin răzăiș nu măcăt”. Secete din debara o acroșează vechi, de când era Dinu mic, un fel de oglindă concavă. „Nu e ea prea eficientă, dar prin reflectare hărăbăci-tăse se amplifică și, periodic, cu ea, iluzia căldurii. De sursă de foc, sursă de petrecere, sursă de sezoanelle, si-rogat de viață”. Afară continuă să locu-vește. Desi abia a trecut de iulie, la casă e aproape iuneric. Conturul acroșezii se fluidizează: o pată de lumină și căl-dură. Fascinat, Mati gîndește: „Asta sint: un amestec de stăbăneală și forță cantitativă, în ansamblu, amestecul rămine același, părțile lui componente se modi-fică, se înclină într-o parte sau în alta, ca brațele unei balante sensibile. Dispa-rările își găsesc o sursă, izolată de a atinge limita pulverizării răbdării mele, iar țările e subminat de invazia amănun-țelor, a nuanțelor”. Un simbet impercep-tibil mai mult în selectarea ochilor decît în mișcarea gurii. „Asta e punctul meu forte, zămbetul irezistibil! Păcat că nu mă vede nimeni, așa mă se întîmplă în cele mai importante momente: că se consumă fără marfă, la imaginație. Conștință asta interior caldă, adevăta mea de trăire afectivă întesă și com-pensată absența unor ambiați exteriori, a unui spirit de inițiativă eficient. Care nu încercă să evit întrebarea: Mati, azi împlinesc patruzeci și trei de ani, asti multumită de stăta ta? Din ferdere nu mai am timp de speculații, până la tomă-toarea aniversare mai e și cu puțină pre-ident, n-am decât să cedez capanele. Punct”. Sare din fotoliu intră în toamnă în bucătărie, deschide frigiderul, scotește sticla cu lapte, ouă, câteva pachete și min-tea ei organizată încează cu un compu-ter. Bucătăria își pierde destinația pro-zăică, aici se eliberează un ritual și Mati e marea lui profesoară. Mîna și mînter ac-tionează, se supun aceluiași impuls, tru-pul încă trăie al fană și-a redobîndit agilitatea și puterea. Mișcările ei, apa-rent incoștente, urmează o severă și se-ceră logică. Lucrurile se anme amorful își dezvăluie funcționalitate. Mati fine vitejește în mîna hăpurile micului ei uni-vers. „Nu-mi place să stătesc, dar dacă tot trebuie s-o fac, măcar s-o fac bine. Cu aprovizionarea asta e și mai greu. Mi-am enuzat imaginația în tot felul de improvizatii. Azi n-am încotro: pizza cu bere și strudel cu mere la samponia. Cum exotic moniul. Cui îi place bine, cui nu, să-și aducă tratatia la pachet”. Căscă-tează pachetele scoase, mai caută în frigider și cămară. „Deviza unei adevărate gos-podine ar trebui să fie: Nimic nu se aruncă, totul se transformă! De-aia imi place mie pizza, rețetă proprie, se-nțe-lege, ea mă scoate din incurcătură cu minimum de cheltuieli și maximum de rapiditate”. Rade citeva resturi uscate de brînză, taie mărunț o bucată de salam, o suviță de slănină afumată, condimente, sos picant, două ouă. Combină după ochi,

amestecă, unge și tapetează forma. „Cine m-ar vedea, ar zice că sint o femeie fe-ricită și pentru moment și într-un anume sens, nici n-ar greși prea mult. Mi-ar fi greu să explic de ce. Nu prea vād cum aș traduce în cuvinte starea sau stările pe care le trăiesc aici printre oale și cratite. Mă simt liniștită, așezată într-o ordine durabilă a certitudinilor mărunte și sal-vatoare, supapă a disperărilor mele. Poate sint o natură simplă, o demodată aflind o bucurie în faptul de a-și hrăni bărbatul și copilul, de a-i ști dependenți de ea. Unde e Irina să-mă apostrofeze: „Draga mea, parcă n-ai fi o intelectuală, mai du-te și tu la un film, mai ieșiți și voi în lume, îngrijește-te, o femeie peste trei-zeci de ani n-are voie să-și neglijeze trupul”. Asta nu se iubeste decît pe sine, n-ar face nimic pentru nimeni. Vorbe și vorbe. Irina e o urechistă, circulă mult și pare informată, e o snoabă, dar dac-o iei la bani marun, spoiala se duce cu totul. Nu pot s-o sufăr și s-a mai și invi-tat singură, că ea mă iubeste nici nu știu că tîpe la mine, m-a verificat ea și a vād-zut că nu sint o intrigantă! Bine că mi-am adus aminte de ea, că iar mi-a pierit chef de musăiri”. Pune pizza în cuptor, degajează vestiarul de sacose, re-partizează cumpărăturile, face ordine în bucătărie. „De-aș mai avea un sfert de oră pentru mine, mai, mai că aș face față roului de gazdă agreabilă. Păcat că n-am cu cine comenta toată după-amiaza asta. Pînă miine, cînd se-ntoarce Mihai e prea tîrziu, iar cu Dinu nu ține, m-ar acuza că-mi birfesc prietenele. Nu neg că uneori imi place să birfesc, dar Irina nu mi-e deloc prietenă”. Un duș rapid, apa caldă acum începe să vină, un popas în fața dulapului. Alege o rochie trico-lată, cam veche, toată lumea o știe, dar se simte bine în ea. „Ce ciudată sint, am mania de a inventa pentru uz personal tot felul de superstitii, noroc că nimeni nu-și dă seama în ce măsură viața mea se desfășoară în perimetrul lor. Uite, rochia asta: am ales-o pentru că vreau să mă simt bine și eu cred că de cite ori am îmbrăcat-o am fost fericită. S-ar putea spune că mă tem să înfrunt clipa de față sau pe cea viitoare, că mă refugiez în trecut, că să mă apăr de mine. Cochilia, din nou cochilia, ce-o fi avînd azi cu melcii? În fine, asta sint, mă incoșor de obicei fetisjizante, imi recunosc in-fantilismul, am mai spus-o”. Pudră, fard de pleoape, rimel, ruj, nimic ostentativ, numai tinerețea suportă stridențele, după petrecere de an șansa e distinctivă, dacă e ai, dacă nu, o naturalețe bine gîndită și bine regizată. Puțin parfum și o ul-timă privire în oglindă. Rezultat multu-mitar. Aude soneria și bății în ușă, în drum face un ocol și stinge focul la cuptor, la timp. Deschide. Irina, Sanda, Stefi, Arantina, Miki, Stela, Cici și Tanta. Papături, urări, flori, pachete, o sticla de șampanie. Cineva spune: „Arăți minu-nat. Odișnită, relaxată, în plinătatea fru-museții, echilibrată și odihnită. Ce secrete bine păzite deții?” Vorbe, vorbe, sărbătorite trebuie să-i dăm ce-i al sărbătoritei, jocurile de societate au reguli stricte, duelurile nu vor lipsi, dar vir-tul floretei atinge delicat, sintem între prietene și stim să lovim exact acolo unde doare mai tare. Cam așa gîndește Mati, desi știe că dintre musafirele ei numai Irina și Stefi ar rāni-o intentionat și nu neapărat pentru că ar avea ceva special cu ea, ci din obișnuință și ca antrenament. Pe ele două le antipatizează, cu celelalte se înțelege bine, chiar dacă se vād rar și au preocupări cu totul diferite. Nu e timp de speculații. Mati are mereu ceva de făcut. Toată lumea mai vrea pizza, cum vine asta să pui tot ce ai prin casă, nu se poate așa, trebuie să fie niste cantități precise, cine nu știe că bucătă-ria e ca farmacia? Nu fi egoistă, spune tot! Berea se bea toată, la strudel se deschide prima sticla de șampanie. Fetele se simt bine, conversația e animată, se discută la întimplare: necazuri cotidiene, cancanuri de tot felul, rețete culinare, rețete de slăbire, rețete medicale. Troc de informații, servicii și contraservicii, cine-ne-a mai murit, cine s-a mai îmbolnă-vit, cine pe cine iubeste, cine pe cine nu mai iubeste, ultimul preț al cafelei, al cărnii, al sănuului, al parfumului, al samponului, al lamelor de ras, al pastei de dinti. Participare generală, indignare generală, semnare generală. În pauze, cine ce-a mai citit, cine ce-a mai vādut. Cineva din afară ar putea afirma că sintem prea de tot superficiale, gîndește Mati, golind scrumierile. Trângănim, trângănim. Are și asta farmecul ei. Fie-care își desartă sacul, si bune și rele, dar cînd e prea multă lume nu se leagă nimic. Mie personal nu-mi plac petrecerile”. Miki o întrebă: „Mati, tu ți-ai procurat Căderea in lume? Am auzit că apare acolo un legionar și, culmea, ideile lui sint puse în paralel cu ale unui comu-

nist. Cum o fi trecut asta? Stefi, tu care ești profă de română, trebuie să știi amă-nunte. Cum au comentat revistele roma-nul?” Stefi: „N-am ajuns să citesc car-tea, mi-a promis-o mama unui elev, dar nu cred să fie cum zici tu. Aș fi auzit vorbindu-se în cancelarie. Stănescu e foarte informat, citește tot. M-aș mira, cine i-ar da voie să publice așa ceva? Parcă noi nu știm? Și tocmai cu legio-nari? Imposibil!” Irina: „Dragă, pe mine nu mă interesează chestiile astea. Mi-a șoptit mie cineva că ar fi un roman cu cheie. Spuneți și voi, nu e palpitant? Tot Bucureștii vorbește, de-aia se și vinde pe sub tețgea. Care face rost de ea, să ne-o împrumute și nouă”. Mati se abține cu greu, nu se poate amesteca, azi e gazdă. Ar merita s-o pună la punct pe colportoarea de Irina. „N-are nimic în cap, dar miroase scandalurile de la o postă. O intrigantă. Nici că mai pune ea piciorul în casa mea și nici proasta asta de Stefi. Nu pretind că mă pricep la li-teratură, dar mor cînd imi dau seama că citesc numai cărțile care se poartă, care au un anume succes. Snoabe și semidoc-te”. Ceva din iritare i se citește pe față, pentru o clipă se lasă o tăcere jenată. Sanda încearcă să schimbe subiectul, dar nimereste din lac în put. Mati nu e dis-pusă să vorbească despre Dinu. Nu din cauza nereușitei lui, asta nu e un secret, dar în contextul respectiv întrebarea e formală. Si nu e dispusă să cedeze. N-apucă să răspundă. Din pragul ușii, Irina i se adresează: „Am dat o rață prin camera lui Dinu, să vād ce mai lucrează. Drăguț a camărat, dar, scumno, ce miroase acolo?” Mati își simte obrății în flăcări. Arantina previne izbucnirea ei: „Irina, toată viața ai fost o indiscretă. Termină-ți sampania, e aproape zece, plecăm! Mati, a ieșit foarte bine. Ne-am cam făcut de cap, dar ni se întîmplă atît de rar. Data viitoare e rîndul Stefi, pînă la anul ai scapat.” Îmbrățișări, mulțumiri, purături. În urma lor acri-seste, pune la punct livingul și începe să spele vasele. Le-ar lăsa pe a doua zi, dar e prea furioasă și nu i-ar face plă-cere s-o găsească Dinu așa. Numai că el întirzie și nu-l mai asteaptă. Se urcă în nat, încercînd să adormă. Imagini i se învălmășesc, inebite fără apă un diaze-pam. Încet, încet se liniștește, moleșea e plăcută, nici n-a fost o după-amiază chiar atît de nereușită.

ZILELE următoare trec normal. In-tors din delegația pe care și-o a-ranjanse ca să nu fie de față la petrecere, Mihai îi povestește cu lux de amănunte. Înainte ca el să fi a-juns la plecarea trenului din gară, nu e de mirare, prin cite trece un om ca să tra-verseze orașul de acasă pînă la gară Mati își pierde răbdarea și nu-l mai ascultă. Firește, el nu-și dă seama, metoda e dis-cretă și inafailibilă: se uită în direcția lui, cu o expresie concentrată, dar privirea ei bate o idee mai sus de ochi. Se refugiază pentru scurt timp în propriile-i gînduri, evadarea e însă superficială, de-oarece, iată, Mihai îi cere părerea ei și răspunsul ei e corect, pe fază. „Asta mi se trage de la ședintele la care asist toată ziua la Institut. Pînă să-mi vină rîndul să traduc citeva fraze, înghit la ineptii, că-mi vine să las totul baltă și să le spun pe sleau că totul e pierdere de vreme. Dar tac, zimbesc, suport și mojicile u-nora, trebuie să măninc o piine, în invă-tămînt nu sint locuri, nu-i vorbă că am și pierdut contactul cu școala. Parcă aici nu uit și ce-am știut? Rutina cea de toate zilele, mașină de tocat carne le cerere, din acest amestec delicios puteți realiza tot ceea ce doriți, după sezon: sărmăluțe, chiftele, mititei, musaca și cite și mai cite, cu puțină fantezie improvizată o masă ideală, pe gustul tuturor! Fantezia aici, fantezie dincolo, de unde s-o mai scoț? Am recunoscut, sint o burgheză înrăită, vreau o existență tihnită, am îmbătrînit, am depășit elanurile și entuziasmele, al-ții la rînd”.

La sfîrșitul săptămîinii, Mati profită de absența lui Dinu și-i face curățenie în cameră. Rămîne cu aspiratorul în mînă: „E un miros ciudat, miroase a ceva!” Începe să adulmece, acum nu mai simte nimic. „Irina, cu răutățile ei e de vină! Ce mi s-o fi năzărit?” Aspiră mocheta, șterge praful, are noroc. Dinu e ordonat, nu-i creează probleme. Cel puțin din punctul ăsta de vedere. Trece în bucătă-rie, spală vasele, ce bine că are gătît si pe mine. Dintr-o cutie scoate niste lapte praf și bombăne: „J-am învățat rău pe băieții aștia ai mei, dimineața dorm pînă în ultima clipă, cînd să-i mai trimiți la lapte? Mincăm numai chimicale: cre-mă de vanilie din pachet, lapte praf, cu-buri de supă, fulgi de cartofi, fulgi de fasole și ne mai batem pentru ele. Să vezi ce plin de el o să se-ntoarcă Mihai!

Măcar dac-ar găsi varză. Pe întunericul și lapovița asta, cine mai stă în poartă? Pentru ei ce contează? Clienți cu diuimul, vin în poarta casei, dau varza și cartofii pe benzină, dacă ține figura. Cui îi place bine, cui nu, treaba lui, noi nu băgăm mina în buzunarul nimănui." Mihai se întoarce obosit, înghețat, dar triumfător: varză, țelină, cartofi, o groată de bani, dar ce satisfacție! Toată seara se luptă să sorteze produsele și să le scoată în balcon. Pe la zece și jumătate zac amindoi pe canapea în fața televizorului. Cu gîndul la ziua de mîine, varza aia trebuie pusă în borcan. Mati tace, îngîndurată. În schimb, lui Mihai expediția cu Costică i-a priit, face planuri gospodărești, cum să procure vin de Crăciun de la un neam de-al lui Costică. Obosit, adoarme la studioul X. Dintr-un soi de încăpăținare, Mati rezistă. Filmul nu-i place, e cu un detectiv suedez sau norvegian. Limba e imposibilă, acțiunea și personajul — naive. „Doamne, ce conformistă sint, e o prostie ce fac, orice aș fi citit tot crami mai cîștigată! De ce leg seara de sim-bătă de serialul la televizor? **Tempi pas-sati!** Cînd era Dinu mic avea o semnifi-cație, era seara noastră a familiei. Acum Dinu a crescut, mîncîcă video pe pîne, e aproape două și el n-a venit. Nu mai merge nici așa...”

DIMINEATA, toată lumea se scoală tîrziu. Dinu sprovăște vesel, în sinea ei Mati îl invidiază pentru nepăsarea lui, povestește filmele văzute, Mihai îl ascultă cu încinare. „Cineva tot tre-buie să fie sever în casa asta, se hotărâște Mati”. Intuind parcă scandalul, Dinu spune cu gura plină: „Mamă, la mine în cameră e un miros neplăcut, nu ți se pare?” Cu ceasca în mînă, Mati se sprijină de masă: „Cum un miros neplă-cuț? Ce fel de miros? De unde ai scos-o pe-asta?” „Nu știu, mama. Par și sim-plitu miroase a ceva. De altfel, miroase în toată casa”. Fără să scoată o vorbă, Mati se repede în camera lui Dinu și deschide fereastra. Aerul rece și umed în-tră în încăperea. „La pofim încoace, su-mabile. Dacă n-ai grijă să aerisești ca lumea, te cred că nu miroase a tonda-firi. Pune mina și triază-ți rufe, măcar cu asta a-ută-mă”. Furioasă, începe să-i scoată hainele din dulap, scoate asternu-turile din lada de pat, ridică covorașe. Mihai și Dinu o privesc intrigați. „Mai bine mi-ati da o mînă de ajutor. Casa e plină de molii, de unde invazia asta, pînă acum erau o poveste de familie, ca-sele vechi aveau toate molii, cine știe cum se explica asta, acum s-au aciuat și la bloc, ce semn o fi ăsta?” „Semne, semne ai luat-o și tu ca măică-mea, ba ochiul sting, ba palma dreaptă, ba dacă vișezi militari... Pune și tu naftalină și-o să scapi de ele”. „Vezi că sint nervoasă, nu mă mai lua peste picior. Și dacă asta te satisface, uite punguțele cu naftalină, nu era cazul să aștept sugestiile tale”. „Mamă, numai să nu vă enervati deo-dată, narcă așa suna devisa voastră. Și mai ales în fața copilului, adică a mea”. „Decît să faci ne spiritalul, treci și fă luma în camera ta. Dulapul gome de haine e, dacă nu te hotărâști tu să renunți la el, am s-o fac eu, fărî să te mai anunt. Lucrul ăsta e valabil și pentru tine, Mi-hai. Sinteti amindoi și acoștii și comozii m-am saturat să vă port de griji! Am să plec o lună de acasă, să vă las să vă descurcați singuri, să nu vă mai inop-tesez cu călătoria mea. Și dacă mai sîntiți vreun miros neplăcut chemați-mă. Se scutite în bucătărie, își bătă nasul în frigider, în cămară, peste tot. Mută totă cămăra în bucătărie, sterge rafturile cu detergent. „Înainte erau mai maru-mati și detergentii ăstia, și mai au și culoarea ața dubioasă”. Aruncă pungii, cratițe vechi, ambalaje, borcane. Sterge aragazul în locurile unde nu ajunge s-o facă de obicei. „Trebuie să mă lămuresc ce am înțeles asta. Nu le stă în nici bî-n-batilor puțin smetru, sint bunii numai să constată, dar n-au inițiativă gospodăre-ia și stosează”. Pînă la pînă au trecut mare parte din timpul prin mînă. Mihai va duna la nufărul un balot întreg de rufe un al-tul cu haine pe care nu le mai poartă il va dărui femeii de serviciu de la bloc. Casa respiră altfel. Mati e satisfăcută, nu spera ca dintr-o vorbă aruncată-n vînt să se aleagă cu o curățenie generală. Pune din nou aeroterma, caloriferele sint reci, iar afară trebuie să fie cam zero grade. Geamurile sint aburite, le sterge. Gîndeste: „de-am avea o iarnă usoară, Mă denrimă frigul, mi-ar plăcea să fiu urs și să hibernez. Să mă culc în noiem-brie și să mă scol în martie”. După-masă băieții se retrag în dormitoare. Mati ră-mine în living. Mai are de citit cîteva zeci de pagini la **Magicianul** și mîine a promis că inapoiază cartea. Lectura o prinde.

LUNI dimineată, cu cartea în sa-cosă, o vizitează pe doamna Nicu-lescu, proprietara romanului. Cînd intră în atelierul de machete, un miros neplăcut o izbește. Din colțul ei, doamna Niculescu o vede, vine spre ea, o ia de mînă și-o așează pe un scaun: „Am avut impresia că nu ți-e bine, te-ai îngălbenit la față. S-a întimplat ceva?” „Nu, nu cred. Probabil vin de afară și aici e un aer închis, o să-mi treacă”. Mati

continuă să vorbească mecanic, dar în sinea ei își zice: „Oare oamenii ăștia nu-și dau seama că respiră un aer imposibil de respirat? Cel puțin dacă aș reuși să localizez sursa. Pe alții cum de nu-i de-ranjează?” Se declară de acord cu tot ce spune doamna Niculescu, o provoacă să-i povestească despre nepoțica ei, subiect despre care respectiva doamnă e gata ori-cînd să istorisească ore în șir. Intre timp, toată atenția i se concentrează spre per-ceperea mirosurilor din jur. Doamna Ni-culescu nu miroase a nimic, nici bine, nici rău. Dinspre părul ei vine totuși o undă de fixativ prost. De la biroul de a-lături, cînd și cînd, la mișcările unei ti-nere cu părul vopsit în șuvițe, un damf de transpirație îi întoarce stomacul pe dos. „Acum mă reped în ea și-i zic vreo două. Nu tine, nu e genul meu. Mai bine mă prezint cu un deodorant, dau un ciubuc și fac eu rost, dar te pomenești că nu pri-cepe aluzia și-și inchipuie că o simpatize-z în mod deosebit.” Ca să nu dea de bănuț ea, o studiază în mod special pe colega doamnei Niculescu, Mati își ro-tește privirea prin încăperea. Capete ple-cate deasupra birourilor, parcă fără vîrstă, fără sex, fără culoare, nici îmbrăcămîntea nu-i individualizează, un zumzet monoton, apăsător. „Dacă nu plec imediat, o să încep să urlu, să-i scot din somnam-bulismul ăsta. Fii calmă, fetițe, ai o zi proastă, ai mai fost în atelierul ăsta, poate și tu, în biroul tău arăți tot așa”. Se ri-dică repede, o lasă pe doamna Niculescu cu fraza neterminată, îi face un semn vag cu mina și se îndreaptă spre ușă. În drum, trece pe lingă un euiet pom, plin de pal-toane și canadiene. Nici urmă de indo-ială: ele miros a umed a vechi, a mur-dar, a rînced, a transpirație, a fum stătut. Ajunsă pe culoar, se face rău de-a binelea. Pretextînd o migrenă se învoiește și ideea că va avea cîteva ore numai ale ei o înviorează. Rătăcește la întimplare pe străzi, se aventurează în cîteva ma-gazine. Sub ploaia rece, chipurile cam-e-nilor se adăpostesc sub umbrelle, glugi, gulere înalte. Trupuri fără cap, o mare de trupuri care rătăcesc în ceață. Îi pieru-chiul de umblat, vrea acasă. În retrou-găsește loc, nu e oră de vîrf. Cînd să se așeze, observă că scaunul e ud. O silă de toți și de toate o cuprinde, nu e nimic de făcut, n-are cum să ajungă altfel acasă. Își face loc pînă la capătul vagonului și-si lipește fruntea de geamul rece. La a treia stație coboară și urcă cu greu trep-tetele pînă la suprafață. În apartament, a-dulmeacă suspicioasă fiecare încăperea. După curățenia de ieri examenul e mul-tumitor. Își dorește să facă o baie, dar pînă la cînd vine apa caldă, mai sint aproape două ore. În dormitor, scoate sertarul comodei, se urcă în pat, îl trage alături și-i inspectează conținutul plăcut mirositor: săpunuri **Rexona**, **Fa, Lux, A-tlantice**, cite unul din fiecare, două deo-dorante: **Bac și Fa**, un șampon mare de mare, cîteva esanțioane de parfumuri franțuzești, **vente interdite**, mostre de cremă de față și de corp, primite cu di-ferite ocazii și păstrate cu grijă pentru atenții și alte obligații. „Nici așa tot ce am mai bun păstrează pentru a mă descurca pe ici pe colo și cit de cit. Nimic pentru mine. M-am saturat de săpunul de rufe care miroase a seau de ciine și de săpunul de toaleță care ți se face mămăliga în mînă. Măcar acasă, măcar în baie să mi-rosă frumos, măcar un trup proaspăt mi-rosă să miroasă civilizată”. Ca să nu se răzîndească, rupe ambalajele, desuru-bează fiolele de parfum. Proaspete, in-sinuante, provocatoare, undele parfumate se întretaie și se combină, e o risipă vo-luptoasă, de care se bucură ca un copil. „Și cînd te gîndesti cu cit de puțin ne-am multumi uneori”. Pîndeste ana caldă, a-duce în baie săpunul și deodorantul **Fa**, toarnă în cadă spumantul albăstrui. „Și uite așa îți vin și alte idei, ba chiar îți reamîntesti că esti femeie. Parmecul fe-minin! Să fim serioși, e o artă să în-ventă, să întretine, sigur, dacă nu-l ai de-loc o mai greu, dar dacă-l ai cit de cit trebuie ajutat și anume în părțile lui e-sențiale”. Zace în ana caldă pînă cînd a-burii îi dau un fel de lesin. Cu halatul pe ea simte respirația fiercării por. Un halou plăcut mirositor îi însoțește fiecare mișcare și pentru moment senzația de bine un bine superficial, mîine e împo-și și de data asta cu sine, eufonia durată cîteva zile, întotdeauna.

Puțin după Sf. Nicolae, deschind un apartamentului, o întîmpină același miros cîndat, neplăcut. Ei, nu, am halucinații olfactive, am făcut o obsesie! „Se învîr-teste prin casă, deschide dulapurile, con-trolează călătoria de gunoi. Nimic. Cînd vine Mihai, îl ia pe ocolite, n-ar suna în ironiile lui: „Mihai, arată-ți naftalină și lasă-l să se usuce cu iarna pînă umedă, pare că toate miros a pîne plouat”. „Pro-cti și tu sensibilă. Trece cit mai repede prin vestiar, evită culoarul și lasă prostiile. Pînă mîine hainele se vor usca și cu asta, basta!” Mati nu insistă și schimbă vorba. Seara, cînd să tragă perdelele observă în colțul sting al ferestrei o nață umedă pe tencuială. Mihai și Dinu nu se alarmează. „Mamă, o să se usuce, ai să vezi. Anul trecut, nici nu ți-am spus, știam e-o să te superi, m-a inundat doamna Vasilescu, nu prea mult, în colțul dinspre baie, și tu nici n-ai observat. În cîteva zile n-a mai fost nimic. O fi de la condens, poate ai gătit mai mult sau ai fiert rufe”. Ne-

convinsă, Mati tace totuși. Ce argumente le-ar putea aduce? Neliniștea rămîne și noaptea are un coșmar: se află într-o casă străină, în fine, într-un loc necu-noscute, o cameră urîță, cu mobilă greoaie; ia un pahar în mînă și el se transformă într-un praf albicios, care i se scurge printre degete; vrea să se așeze pe un scaun și sub ochii ei acesta devine o pul-beră maronie; se retrage către un perete și el cedează, se sfărîmă, se lasă ca un castel de nisip luat de val. Se trezește îngrozită. N-are nici un sens să-l scoale pe Mihai. De spaimile ei s-a lăsat în-totdeauna singură: au plecat cum au ven-it, fără o motivație aparentă.

ADOUA zi, cum ajunge acasă, se repede să controleze peretele. Cînd i se pare că pata s-a micșorat, cînd că ea a crescut. Își caută de lucru la bucătărie. Ar suna-o pe Sanda, dar Mihai se uită la televizor și nu în-drăznește să vorbească de față cu el. Ceva totuși trebuie să facă. Pretextează că aerisește camera și cînd închide fereastra zice: „Mihai, vino să-ți arăt geamurile. Vezi cum șiroiește apa pe ele? Săptă-mina trecută nu erau așa, uite s-a ume-zit și zidul de sub toc”. „Ce bine-ar fi să nu mai exagerezi atît! O fi intrat apă pe undeva”. Mati se infurie: „Inven-tezi explicații numai ca să scapi de mine. Termină o dată cu ineria asta, măcar pentru simplul fapt că tu ca bărbat tre-buie să găsești o soluție. Ori poate te si amuza agitația mea”. N-asteaptă răspuns. Aduce aeroterma sub tocul ferestrei, ia foenul se urcă pe un scaun și plimbă jetul de aer cald pe perete. Poziția e in-comodă, mina i-a amorțit, pata s-a mai decolorat, dar nu s-a uscat de tot. Ren-unță. Mai sterge geamurile cu cirpa, scoate aeroterma din priză. „Cred că pînă mîine se rezolvă, avansează Mihai” și devota lui de a-i fi pe plac o induosează. Nici el nu pare prea convins de ce spune. „În fond, la ce folosește să ne encrămăm amindoi odată?”

Dininiștea, la birou o abordează pe Maria, dar ea locuiește într-un bloc vechi și-acolo nu sint probleme. Ea are totuși o idee: să-si pună al treilea rînd de geamuri ca o altă prietenă numai că totul durează foarte mult, în nici un caz iarna asta nu se mai poate face nimic. Mati tace îngîndurată: „Și pînă atunci? Cum o să rezist?”

De la o zi la alta, lucrurile se înrău-tătesc. Afară e foarte frig, termometrul oscilează cu încăpăținare în jur de minus zece grade. Tot peretele cu fereastra e ud, tencuiala se umflă, se cojește, cade. Pe ferestre șiroiește apa, marginea mo-chetei mustește de umezeală. Mati schim-bă cîrmele dintre geamuri, sterge fere-strele aburite și face treaba asta cu o te-nacitate disperată. În jurul gurilor de aerisire din baie și bucătărie s-au format pete negre, un fel de ciupercă, i s-a spus, care avansează lent, dar continuu. „Asta e un cancer, înec, înec va cuprinde to-tul, peretii mobilele, casa, pe noi, Dum-nezeule mare, am să inebunesc. Nimeni nu mă ia în serios, desi i-am mai auzit și pe alții că au probleme. Agitația mea li se pare exagerată. O fi, nu știu, poate nu mă sint capabil să judec la rece. Și nici nu pot. Mă simt tot timpul și murdară și cu hainele ilave, o să putrozească to-tul, o să se descompună totul... și mirosul... asta e, mirosul... Cum să-l scot din mine, din casa mea?” Stă pe ca-rasea în living și plînge. Mihai și Dinu nu s-au întors încă. Fumează țig-ară de la țigară. Gîndeste: N-am nici o putere să lupt, pentru că nu văd nici o ieșire. Prea s-au adunat toate. Mobilă din bucătărie s-a delabrat masa s-a desoleat, scaunule se biție, patul din dormitor scri-ție din toate încheieturile, mobila de la Dinu are cam vîrsta lui, în baie faianța a început să cadă, robinetele curg, fere-strele nu se închid ca lumea, machetele s-au uzat... de unde atîția bani și atîta

energie...? Abia am reușit să punem cit de cit casa la punct și-acum s-o luăm de la capăt. M-am saturat. Totul a fost făcut din sărăcie, din rată în rată, din ceare în ceare. O rată, un împrumut, un an din viața noastră, din tinerețea noas-tră. Care tinerețe? O tinerețe în rate a unei generații în rate. Și-a mers din rău în mai rău. Acum ar trebui să-l ajutăm pe Dinu, să nu mai înceapă de la zero ca noi, numai că noi nu sintem în stare, nu avem nimic pus de o parte. Nu e nor-mal, parcă sintem blestemați să ne cons-truim fiecare castelul nostru de nisip și să asistăm cum îl ia apa sub ochii noș-tri. Părinții noștri au pierdut după război tot ce-au agonisit, nouă de unde să ne mai dea? Noi ne-am ridicat prin noi în-sine, parcă-așa se spune și trebuie să fim mindri c-am ajuns unde am ajuns, par-că-așa sună textul... Copiii noștri ce le lăsăm? Satisfacția înălțătoare de a lua totul de la început, de a-și croi viitorul așa cum îl vor! Și uite-așa au trecut anii și viața noastră... și ce-a rămas? Sigur, înțelegerea mea cu Mihai și dra-gostea pentru Dinu. Unii nu le-au avut nici pe-astea. Dar uzura de zi cu zi, cli-pă de clipă, oboseala asta de toți și de toate? Cum să scapi de ele? Fac parte din noi, ca mirosul ăsta. Cum să scăpăm de el? Noi sintem mirosul...” Mihai o găsește plînsă, ea nu-și ascunde deznă-dejdea, el încearcă s-o liniștească, preo-cuțat, îngîjorat. Zice într-un tîrziu: „Mati, nu știu dacă asta e o soluție hai să facem schimb de locuință...” O dă pe glumă: „De la Sf. Dumitru pînă la Sf. Gheorghe nu e bine să te muți, dar, cine știe, poate găsești ceva care să-ți placă”. „Asta e o diversiune, gîndește Mati, dar trebuie să mă agăț de ceva.”

Cu pixul în mînă subliniază toate a-nunturile din ziar. Dă telefoane, cere re-lații, adună adrese, le centralizează în-tr-un carnetel special. Zelul îi umple cîteva zile și, în simbăta cu **serelle**, por-nește pe urma lor. Si-a făcut un adevă-rat plan de bătaie: întii cele din centru, apoi cele de la periferie, din cartierole noi. Pe măsură ce le bifează, își pierde speranța. Îi vine să renunțe. Sentimentul de inutilitate devine coplesitor, nu ce-dează însă din încăpăținare. „Dacă nu merg acum pînă la capăt, n-am să fiu niciodată în stare s-o iau de la început”. În timp ce în picioare într-o patiserie mîncăcă plăcintă cu dovleac, îi vin în min-te apartamentele vizitate: „De unele nu te poți atinge, nu le-am putea cumpăra nici dacă am intra datorii pe viață. Ce nerușinare, să ceri o jumătate de milion pe trei camere și hol, co-i drept, arătău bine, parchet, gresie, faianță, ștații mari, mă rog, tot dichisul, dar ce folos? Si-gur că mi-ar fi plăcut, dar sint inaccesi-bile, să-ți între asta bine în cap! Mus-că din plăcintă, acum i se pare și mai fadă, un nod îi urcă în gît. „Numai de n-as încene să plîng, să mă dau în spec-tacol... Cit despre celelalte ce să vor-besc? Ca la mine și mai rău. În unele locuri se vedea că se zăugărise de curînd, ca să ascundă petele de igrasie în vederea unui schimb. În altele nici măcar atît. Sigur, nimeni nu-ți arăta în mod special petele, dacă le observai, bine dacă nu, și mai bine. Dar mirosul? Cum să te însele mirosul? Eu miroseam, ei miro-seau, hainele noastre miroseau. De unii m-am simțit chiar apropiată, știam eu, știau ei, în ochii lor era aceeași tristețe. Mai bine nu mă diceam. Cum o să uit vreodată privirea lor, umilinta, nepuținta lor?” Lacrimile sărate se amestecă în plăcinta nici dulce nici sărată dar asta n-o mai preocupă. Cu ochii împăcienții iese afară în seara geroasă de decembrie. Glasul i se pierde printre trecătorii gră-biți, înghețați: „Vreau să mă mut, unde să mă mut?, n-am unde să mă mut...”

iuile 1989; febr.-martie 1990

Revederi

IMI PLACE, mărturisesc, să merg la concertele unor muzicieni care s-au format aici și pe urmă s-au expatriat din motive știute de oricine: numele lor nu putea fi nici măcar rostit la Radio sau pomenit în presă, fie și în trecătoare. Este adevărat că gloriile mondiale, precum Illeana Cotrubas sau Radu Lupu, n-au uitat nici o clipă de unde pleaseră, venind accidental chiar să mai cinte pe aici, lăsate să apară pe scenă sau pe podium mai mult „din greșală”, dar nu era voie să se vorbească despre ele. Totuși — trebuie să aduc aici o laudă „României literare” — am mai reușit să strecor cite un cuvânt sau chiar un paragraf despre Radu, de pildă, pe care îl vedeam și îl ascultam la cite un Festival; Sergiu Celibidache devenise chiar un personaj legendar la noi de când apăruse la pupitrul Filarmonicii din București. În ultimul timp, însă, îl puteam păstra numai între culele sufletului — și dorința lui Sergiu de a-și ține cursurile de măiestrie dirijorală în România nu s-a putut împlini. Cred că eram aprcape singura nație care își permitea să aibă artiști mondiali plecați de pe pământul ei și să nu țină seama de existența lor. Ceea ce nu cred că-i îndreptățește acum, cind revin, să sublinieze că aparțin exclusiv altei țări, chiar dacă aceasta i-a adoptat cu deplină încredere. Nu are nici un rost să dorești să-ți uiți originea, pentru că ea tot se știe, de cine vrei și mai ales de cine nu vrei. Nu cred că lui Arturo Toscanini i se putea spune că n-are nici o legătură cu Italia sau lui Igor Stravinski că nu se poate recunoaște în muzica lui nimic rusesc. Am auzit că există emigranți care nu mai vor să rostească nici un cuvânt românesc și cind aud de cineva venit din țară se scutură ca „de dracu”. Într-o țară, poate că îi înțelegem, că le era să fie și cind se aflau la celălalt capăt al pământului; însă acum, eliberarea de teamă este o condiție esențială a supraviețuirii noastre, a tuturor... În fine, am pornit totuși să scriu o cronică!

CATALIN ILEA și OVIDIU BĂDILĂ cîntă în Germania în aceeași orchestră și acum au revenit împreună să ofere un concert în compania Orchestrei Naționale a Radioteleviziunii, dirijată de Emil Simon, care a acceptat probabil să preia un program mai mult de **acompaniament** știindu-se de toată lumea calitatea solistilor — și prin asta ne-a cucerit odată în plus, arătându-se că artistul adevărat nu se va feri niciodată să rămână „în umbră”. Oaspeții noștri — fie-ne iertat dacă îi considerăm mai mult ai noștri decît oaspeți — ne-au permis, între altele, să ne lămurim odată mai mult în ce privește **sindromul Bottesini**. Problema a fost stîrnită, cred, mai curînd de eminentul profesor de contrabas Ion Cheptea, a cărui faimă este una din cele mai pe drept create, pentru că a reușit să dea un instrument scotit în genere mai mult de armonie în cadrul orchestrei o serie de discipoli-virtuozi de o calitate recunoscută la multe concursuri de interpretare din lume, ca să nu mai vorbesc de marile formații simfonice de oriunde, care vor avea adesea măcar un exemplar **made in Romania, by professor Cheptea**. Ei bine, acest dascăl pasionat și priceput, care, pe urmele lui Iosif Pruner, marele contrabasist de la noi apreciat de toți faimoșii dirijori care au fost pe aici pe vremea cînd el trăia, organizează din cînd în cînd cite o gală a **contrabasului** cu elevii lui — gală care citeodată își are din plin rostul (în 1989 s-au împlinit, de pildă, 100 de ani de la moartea lui Giovanni Bottesini) — fără să ne poată convinge, totuși, că avem de a face cu un mare compozitor. Născut la Crema, în Lombardia, în 1821 și mort la Parma, el a fost, în adevăr, primul virtuoz mondial al contrabasului, cutreierînd lumea într-o vreme, să nu uităm, cînd îndeminarea instrumentală făcea furori. Se pare că folosea un arcuș mai curînd asemănător cu al violoncelului decît cu cel în uz astăzi pentru ruda lui cu voce mai adîncă, ceea ce explică însoțirea frecventă a celor doi membri ai compartimentului „coardelor grave”. Pe lângă faptul că Bottesini întreprindea turnee împreună cu compatriotul său Luigi Arditi, rămas în istoria muzicii cu precădere în calitate de autor de opere, dar pe vremea tinereții sale vestit ca violoncelist. Astfel stînd lucrurile, se cuvine să luăm cu îngăduirea unei note de pitoresc însoțirea concertantă a lui Ilea și Bădilă în **Passione amoroase** sau în **Duo-ul concertant** de Bottesini, admițînd că și-au acordat atenția unei muzici inferioare celei a lui Niccolò Paganini, ca să luăm pilda unui alt virtuoz și compozitor italian ilustru, Paganini avea în ființa sa și ceva „drăcesc” ce ne hipnotizează și astăzi, în timp ce compatriotul său contrabasist a scris o muzică bine sunătoare și comodă, însă nu mai mult decît atât. Ceea ce nu înseamnă că nu ne-a făcut o plăcere rară admirarea în comun a celor doi muziceni, fiecare cu caracte-

teristicile proprii bine conturate însă adaptîndu-se excelent cîntului în ansamblu. Cătălin Ilea este de o muzicalitate interiorizată și elevată, îndelung nutrită la școala esențializată a genului de cameră, o figură nobilă și prietenoasă care ne devine necesară și familiară — să sperăm că va veni și pe viitor cit mai des să ne cînte. Ovidiu Bădilă, pe de altă parte, se dovedește stăpîn pe instrumentul său minuit pînă la limitele unei plăcute atracții și teatrale (abordează cu plăcere și Jazz-ul, ceea ce ni se pare firesc pentru un contrabasist solist), nedispunînd atribuțiile senzației scenice pe care o poate crea apariția sa. Se completează și se întregesc reciproc la un grad înalt de realizare, dat fiind că se situează în categoria muzicienilor **pur singe**, care știu ce înseamnă să cînti **împreună**, plămădînd o sonoritate complexă și calitativă, strălucînd pe plan individual și în același timp menajînd partenerul, punîndu-l în cea mai bună lumină. Ovidiu Bădilă a interpretat și **Variatiunile pe o temă rococo** de Ceikovski — o transcripție proprie după lucrarea dedicată original violoncelului —, cu finețe și lirism intens, fără să ne facă totuși să uităm sonoritatea mai pătrunzătoare a partidei solistice în versiunea obișnuită. De partea sa, Cătălin Ilea ne-a adus **Concerto militar pentru cello și orchestră** de Jacques Offenbach, nu numai o primă audiere la noi, dar o noutate savuroasă în repertoriul violoncelului, în genere. Nu mi-e rușine să declar (și cred că mulți colegi, de pe toate meridianele mi se vor alătura) că nu am știut de existența acestei lucrări în creația maestrului operetei (și operi comice) franceze. Este o „găselniță” a lui Ilea, care o slujește cu o subliniere discretă — sesizată exact la nuanța ei de către maestrul Simon — a unui umor cu nuanțe de picanterie, așa cum îi stă bine autorului lui **Orfea în Infern**. Mai ales Finalul — s-a arătat delicios...

MAGDA SĂRBU este o violonistă excelentă, care și-a terminat în 1978 studiile cu maestrul Ștefan Gheorghiu la București și acum face parte din Filarmonica orașului Essen, în Germania. Ne-a făcut mare bucurie să o ascultăm și să-i recunoaștem muzicalitatea calitativă, sonoritatea îngrijită, intuiția și știința stilistică fără cusur în **Simfonia concertantă KV 364** de Mozart. Partener i-a fost violistul Gabriel Bălă al Filarmonicii „George Enescu”, pe care l-am prețuit nu mai puțin (nu se cuvine să-i alintăm numai pe oaspeți) pentru tonul nobil și atent proporționat. Dialogurile celor doi — favoritele de frazele prin care Mozart repartizează, de regulă, același element tematic ambilor soliști — au fost incintătoare ca unificarea a frazării, acord în al respirațiilor, supunerea față de un ideal al sonorității slujit cu o deplină autenticitate, fără vreo dorință (nici măcar meșteșugit camuflată) de dominare asupra celuilalt. Un spirit de adevărată convorbire muzicală degajată și spiritualizată.

Drept este însă să spunem că un asemenea climat a fost favorizat de un dirijor-muzician ca Ilarion Ionescu-Galați, pe care îl regăsim întotdeauna cu satisfacție la pupitrul orchestrelor bucureștene (dincolo de permanența lui brașoveană și internațională). **Concertul pentru orchestră de coarde** de Paul Constantinescu, cu suculența lui baladescă transfigurată de firescul și cordialitatea redării, inspirată **Simfonie de tinerete** a lui Georges Bizet au împlinit un concert incintător din sfîrșitul de stagiune al Filarmonicii noastre.

Trei instrumentiști români: **CATALIN ILEA, OVIDIU BĂDILĂ și MAGDA SĂRBU.**

Despre „fair-play” în cultură

SE PARE că va avea loc o conferință internațională pe tema **fair-play-ului** în sport. Notiunea, pentru acest domeniu, este bine cunoscută, ca și prescrierile ei de bază: respectul adversarului, acceptarea elegantă a înfrîngerii, recunoașterea meritelor învingătorului etc. Mai întortochiate sau mai subtile, mai insidioase și mai imprecise apar aceste prescrieri dacă încercăm aplicarea noțiunii de **fair-play** în cultură. Să fie vorba de un decalog, poate de mai mult, poate de mai puțin? Oricum, unele semnalații se impun, în actuala avalanșă și grabă informațională.

Primul semnal se referă la capitolul **traducerilor**, atât de practic, de căutat și de util astăzi. L-au preluat cu un firesc entuziasm și editurile particulare. Nu mă voi opri la problema recenziilor, fără trimitere, a unor traduceri mai vechi — ea a mai fost discutată — ci la una nouă, mai gravă, care maltratează și mistifică însuși genul literar al traducerii **fair-play**, adică al traducerii din limba în care opera tradusă a fost scrisă. Această cerință, de esență traducerii competente și corecte, pare un lucru de la sine înțeles, ținînd de codul bunelor maniere ale autorului de traduceri. Există unele situații — deloc ideale — în care traducerea dintr-o limbă de mai mică circulație sau foarte complicată este efectuată în colaborare de către cunoscătorul limbii respective asociat cu un „stilist”, cu cineva „care știe să scrie”. Iată însă că a apărut, acum, fără nici o reticență, chiar față de importanța considerabilă a autorului original, procedeul așa zisei „versiuni”, adică al traducerii dintr-o altă traducere, nu din limba originalului. Faptul este cu atât mai de mirare cînd se întîmplă cu un autor ca Friedrich Nietzsche și cu celebra operă **Așa grăit-a Zarathustra!** Cum își asumă o editură fie ea și particulară ca Edinter o astfel de răspundere? Germana lui Nietzsche este una din cele greu de tradus, atât din cauza concentrării ei accentuate, cit și din cauza vocabularului împinzit de arhaisme și chiar cuvinte inventate. În același timp, limba română este una din cele care se pretează cu maximum suplete la traducerea din germană, așa că versiunile intermediare nu pot oricum decît să altereze calitatea originalului. Să nu existe destule opere literare pe lume, încă netraduse, pentru ca fiecare amator să poată găsi una pre limba lui?

Un alt capitol de semnalat: capitolul „primul”, „prima”, „pentru prima oară” etc. frecvent întîlnit în ultima vreme la pripiții în descoperiri, inedite și superlative și priorități, preluate fără nuanțări obligatorii și precizări de rigoare, uneori chiar de reviste culturale, iar de Rompres

în mod aproape obișnuit — amintesc de o recomandare de demult a lui George Oprescu, la curînd de Istoria Artei: „evitați formulările cu «primul» și «cel mai», fiindcă nu aveți garanția că cercetarea dvs. sau a celui care a urmat toate «rsele» Precauțiune sănătoasă, care de pildă ar fi temperat puțin indignarea autorului unei lucrări, o cite despre desenatorul Jules Pascin (în **Caiete critice**, nr. 3/1990) cu privire la totala necunoaștere a artistului citat în cit și în străinătate. Lăudăm, de altfel, faptul că însăși bibliografia anexată (incompletă de altfel) contrazice afirmația sa, autorul omite faptul că în 1995 a avut loc la Paris, la Hôtel de Ville, o mare expoziție retrospectivă Pascin cu un remarcabil catalog și cu un excelent film documentar, precum și faptul că Pascin este inclus în lucrări românești de istoria artei interbelice. **Fair-play-ului** și uitarea? **Fair-play-ului** și grabă?

Un alt exemplu: nici corespondentul român de presă la Paris, în relatările sale matinale radiofonice, nici comunicatele Rompres în ziare, în legătură cu foarte valoroasa și importantă expoziție românească de la Paris „Pictura românească în perioada impresionismului” nu au considerat în fuga miraculosului „pentru prima oară”, că este nevoie să aducă măcar un discret omagiu marelui expoziții de artă românească modernă deschisă în 1927 la sala „Jeu de Paume” din Paris, expoziție comentată la vremea ei de Louis Gillel și de Lionello Venturi, și a cărei influență a fost marcată în mai multe țări europene. Eforturi uitate! Într-adevăr să nu uităm: în anii interbelici n-au existat doar mari oameni politici și frumoase case boieresti. Alt exemplu: a existat și **fair-play-ului** programatorilor de spectacole — teatru, concert — față de toate categoriile de public și mai ales de tineret. Cu o săntămină de lucru de sase, nu de cinci zile, cu o capitală fără „cartiere de blocuri” (de unde azi un drum în centru, la sălile de spectacol, este seara, ca și imposibil pentru tineret fără autoturism), teatrele, Opera. Ateneul programau 3-5 matinee săptămînal: joi, sîmbătă două, duminică două. Și nu cu niște ușoare neapărat. Integritatea „cheltesoare”, clasicii francezi, germani, români, marii soliști; generații de elevi și studenți, în acele condiții de omenie, intelectuală, și-au format caracterul, cultura, sensibilitatea, vocațiile, care, evident, nu pot fi „localizate” în anume perimetre urbane.

Decamdată, atât.

Amelia Pavel

En attendant D...

ACUM 120 de ani se naștea Feodor Mihailovici, cel ce a cuprins în proza sa toată ființa nesfârșitei Rusii. Oare al nostru (să-i zicem Dostoievici) — s-a născut? S-o fi născut, dar nu a venit în-a. Golirea sertarelor nu ni l-a adus în vitrine, acolo, unde cărțile se îngălbenesc ca și anțăr, vechi, mai noi, înnoite. Dar e pe aproape. Cînd va coborî între noi, vom vedea cum ultimul in-gerele de ghips se va sparge, cum pămîntenii cei mai iubii se vor prăbuși în propria lor țeară, cum ultrasentimentele vor fi poprite la vămi neînșelătoare și îngropate în somnul pămîntului, cînd plastografiile și tobosării se vor pierde în putreziciune.

Nu a venit încă, dar paginile sale se scriu sub ochii noștri. Mai întii e vîntul acela al libertății care a răscolit inimă și mînt, a desferecat legături și a dat speranțe. O pală de spaimă a zguduit puțină vreme pe cei vinovați, dar nu s-au spășit. Iată-i din nou în cohorte bine înche-gate, pline de elan! Cînd îi vom citi car-tea vom înțelege de ce oamenii se feresc să gîndească de ce a gîndi e o crimă im-potriva ordinii sociale. Vom înțelege cum de s-a scos revoluția la meaz, bînuind în fiecare umbră un cumpărător posibil sau dacă nu, măcar un binevoitor care ar fi dispus să și-o însușească. El ne va descrie cursa aceasta demonică a automobilării și ne va spune de unde își trage rădăcinile.

Zguduită de năprasnica bătaie de tobe a patrioților mercu de serviciu, o țară în-treagă se îndreaptă ca o corabie spre țăr-murile epocii de piatră. Timonierul, mate-loții vor să ne convingă că acolo e lima-nul scăpării. Acolo, lingă mormîntul cu ghirlande și luminări al celor doi, vom re-găsi fericirea pierdută. Cîntarea României va fi jocul cu bita. Ne vom mindri cu le-pura care ne-a cuprins sufletele, în marea comuniune națională, ochii bulbucați de ură vor ce ne uniform urîtenia pămîntu-lui. Cel așteptat va zgrăvi gulagul ace-s-ta pe care frăția tobosărilor ni-l pregătesc și ne va desluși izvodul superstițiilor ce ne impresionează ca o piclă fierbinte în care vircolaci, strigoii, moroi și stafii se preum-blă fără păs. Cine îi sperie sau vrea să-i gonească, cine aprinde lumina, e „dat la gazetă” și condamnat public fiindcă lumina este marfă dușmănoasă de import. Parola cu care ne recunoaștem, care ne dă iden-titatea statală e „trăiască bezna!”

Dar D... nu va inventa nimic, nu va scrie cifrat și nu va teoretiza. Personajele lui vor fi contemporanii noștri: numele lor nu se va stinge, cit va mai fi istorie. Mi-l închipui cum se documentează: ci-tește Azi, citește România Mare, Adevă-rul și Totuși iubirea, citește și notează ca să ne explice mecanismul ideologic al antonimelor.

Noi, martorii de astăzi, ne mai mirăm sau ne revoltăm cînd descoperim în com-poziții literare din „presa liberă”, fraze ca

de pildă, „Păunescu a fost cel mai cenzu-rat și supravegheat scriitor în vremea dic-taturii lui Ceaușescu”, ne scribim la des-fundarea butoaielor de lături din cantora Jenică & Cornel dar nu pricepem proce-sul de contagiare a creierelor. E numai un mimetism superficial sau un morb ce ne roade adine măruntaiele? Și ne in-trebăm: Cum a putut un om de probita-rea și seriozitatea lui Caraion, chiar bat-jecorit și hăituit cum a fost, să preia în „Insectele tovarășului Hitler” stilul și fa-bricajul de gogorite a oresorului său? Melipsit de răutatea dușmanului nu și-a îndreptat armăsarul fanteziei spre pășuni mai verosimile. De exemplu, ar fi putut scrie: „Du-te, Vadime, și impușcă tu tir-tanii ăta că eu mai am ceva de copjat la birou!” Iar Vadim (în carte, numai în car-te) n-ar fi zăbovit ca să facă plăcere na-nașului pentru a căruia voce bună ar juca și pe sirmă.

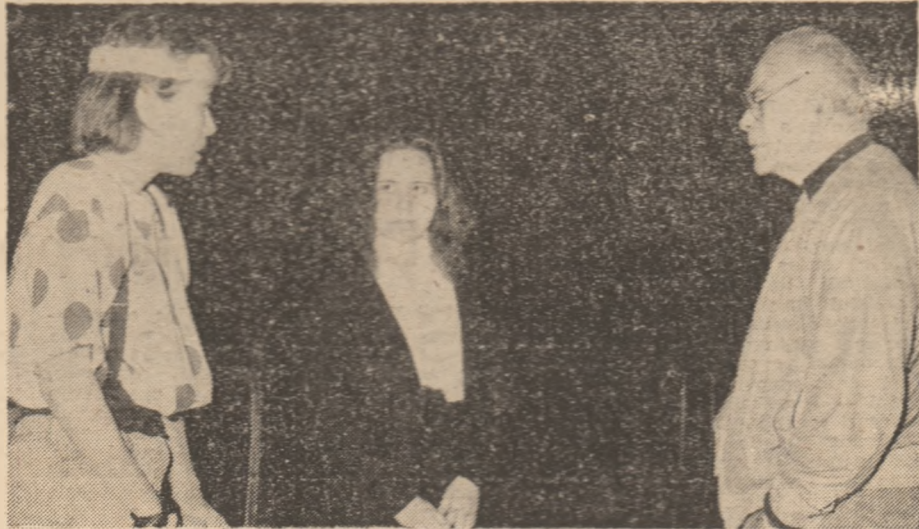
Chiar cunoscîndu-l pe Dan Zamfires-cu răminem uluiți după lectura unui stu-diu al său despre situația politică mon-dială, publicat în revista lui Arhoo Drăgan de la Milano Europa și Neamul românesc. Ca să poată declara ai treilea război mon-dial, Gorbaciov și Bush s-au întîlnit la Malta și au hotărât să lichideze pe „Geniul Carpaților” (așa-i spunea lui Ceaușescu, de la obraz, fără să se răsine), singura per-sonalitate din lume care ar fi putut im-piedica măcelul. „Se ignora un fapt esen-țial: s-a născut după al doilea război mon-dial, — o lume a trei-... care respinge diar-bia sovieto-americană. Liderii ei s-au nu-mit Tito, omul care l-a înfruntat pe Sta-lin, De Gaulle, omul care a înfruntat A-merica, Nehru, omul care a lansat Asia

în politica mondială, și Ceaușescu, moste-nitorul tuturor, de la un punct geopolitic de o importanță capitală.” Saddam Hussein, scornicescul arab, a fost atras cu viclenie în cursă, ca războiul să meargă înainte. Dar atenție!: „Popoarele, oricît de multe amintiri rele au despre comunism, nu au uitat că totuși, pe vremea comunismului, muncitorul era altceva decît piatra de pa-vaj pentru drumul cavalerilor industriei”. Asigurîndu-ne că forțele întinericului vor pierde și acest război, teologul reangajat își incheie profeta cu un omagiu adus ge-nialului mort.

S-ar putea obiecta că acest studiu e bun doar ca să îmbogățească o fișă medicală într-o clinică de psihiatrie — că D... îl va ignora —, dacă n-ar fi chibitii, les cla-queurs, promotorii prostiei, care colpor-tează asemenea idei ca pe „Visul Maicii Domnului”.

Îmi revine în mînt o scenă din tinerețe, pe care i-aș povesti-o și lui D... La Timi-șoara, orașul martir astăzi, într-o piață, niște eliberatori sovietici cinătuiau o bă-bă. Comandantul lor, cu pieptul plin de decorații, se așezase pe bordura trotuaru-lui și rodea cu poftă dintr-un harbuz: se intrupea numai cînd soldații nu țineau rîndul. Era, prin urmare, ordine. Dar nu făpta barbară leza demnitatea umană ci rînjelul și aolauzele mulțimii de gură cas-că, ce se delecta, privind spectacolul. Pe nepoții acestora i-am văzut la televizor, la 13 iunie 1990.

Dar despre toate acestea — jocul lor, planul secund despre filiere și interferen-te — va scrie D... Oare vom înțelege at-unci, cit de bolnavi sîntem?

TELEVIZIUNE

Noul nume al cenzurării

OPARTICULARITATE a muzicii lui Johnny Răducanu e că nu poate fi acompaniată de aplauze, indife-rent de strădaniile publicului. Jazz-ul nu eubează pe nimeni, ci se adresează libertății i terioare a celui ce-re-l ascultă. Și asta fiindcă, profan vor-bind, jazz-ul nu e „intec”, el începe după ce cîntecul s-a terminat și își stăruie în memorie, transformîndu-se în pretext al bucuriei de a cînta. Reacțiile destul de a-mestecate ale spectatorilor concertului te-levizat simbată noaptea au făcut, într-un fel, ca muzica lui Johnny Răducanu să capete un „ce” în plus de expresivitate. Chiar dacă, pentru cunoscători, încercă-riile de a aplauda în ritmul muzicii și scandările de nume vor fi sunat ca fluie-ratul în biserică...

■ AFLU cu intîrziere și cu a-dîncă tristețe vestea dispariției tragice a lui Gaad Johannes Schuster, unicul fiu al scriitoru-lui berlinez Paul Schuster, origi-nar din Timișoara, unul din cei care au combătut consecvent dic-tatura comunistă, iar după de-cembrie 1989 s-au străduit să ne ajute, atît aici, cit și peste hota-re. Fotoreporterul Gaad J. Schu-ster-Gross a fost ucis la vîrsta de 27 de ani în Irak, în Vinerea Mare a acestui an, de către o bandă de mercenari husseiniști. O lacrimă pe mormîntul lui absent și o acoladă frățescă părintelui îndoliat.

Dan Deșliu

În ceea ce mă privește, n-am nimic im-potriva deprinderii de a cînta în cor cită vreme nu devine agresivă și nu încearcă să se instituie în regulă unică. Mi se pare semnificativ pentru momentul în care ne găsim că destui amatori de muzică de la noi ascultă jazz-ul cu stingăcie. Vrînd, nevrînd, Johnny Răducanu a făcut și edu-cație muzicală celor nedepriși cu conven-țiile genului. Și asta fără cel mai mic semn de iritare, cu o convingere a reușitei pe care nu le au decit aruștii și mi-sionarii.

Dl. Ilie Șerbănescu de la „Expres” spu-nea, la Reporter '91 de săptămîna trecută, că toată presa ar trebui să fie indepen-dentă și că ziarele de partid vor deveni anacronice. Reporterul nu l-a întrebât, prudent, în ce categorie ar situa Televi-ziunea. Dar nici nu prea vîd de ce ar fi făcut-o. Cit despre condiția presei inde-pendente de la noi, faptul că dl. Roșca-Stănescu i-a sfătuit să se astimpe pe cei care încearcă să vire bețe în roatele „României libere” mi s-a părut cit se poate de sugestiv. Probabil însă că asta se va întîmpla atunci cînd puterea va inte-lege că rostul ziarelor nu e să cînte în cor.

Mai nou, la Actualități cenzurarea ști-riilor se cheamă „selectare”. Nu știu pe cine vrea să păcălească dl. Hamza, dar mi se pare jenant pentru un gazetar să se justifice în felul în care a făcut-o d-sa duminică. Jenant și trist, fiindcă — din cite știu — dl. Hamza își atribuie pater-nitatea unei operațiuni cu care se înde-letnicește dl. Emanuel Valeriu. De altfel aerul cel mai adesea indispus pe care îl au redactorii Actualităților dînd citire ști-riilor „selectate” e o probă că nici psiho-logia de simplu executant, în astfel de împrejurări, nu e aducătoare de fericire.

Nimic nu se ruinează mai ușor decît reputația unui ziarist care dezinformează. Nu știu dacă redactorii de la Actualități

meditează la acest aspect al meseriei. Ori-cum, nu se vede.

Mă întreb cine mai ia în serios emisi-uniile în care dl. Emanuel Valeriu apare în postură de realizator. Cu atît mai mult cu cit d-sa încearcă, de fiecare dată, un plus de insistență să ne convingă de sin-ceritatea cu care susține convorbirile sale săptămînale. Prea multă energie consu-mată zadarnic. Și-apoi cum n-avem de unde ști dacă sau mai bine zis cînd viră foarfecele directorul Televiziunii în emi-siunile date pe post, nimic nu mă impie-dică să bănuiesc că d-sa aplică acest tra-tament și emisiunilor al căror autor este. Să urmăriți o convorbire, avînd din ca-pul locului asemenea suspiciuni, e obosi-tor și în cele din urmă iritant, încît îi in-țeleg pe cei care imi spun că în timpul Convorbirilor realizate de dl. Valeriu ori sting televizorul ori își vîd de alte tre-buri.

Probabil că de o soartă asemănătoare se vor bucura și emisiunile în care sînt abor-date subiecte delicate din punctul de ve-dere al puterii. Ce să mai vorbim despre rehatul serial al Revoluției în direct. După un an și jumătate de dovezi din partea TVR că, în privința adevărului, nu e o instituție pe care să se poată conta, mi se pare ridicolă pretenția realizatoru-lor de a face lumină asupra unui subiect, în care problema esențială e autoritatea morală a celui care face investigația.

Dacă ar avea umor, redactorii Actuali-tăților ar trebui să înființeze o rubrică a ști-riilor cenzurate de dl. Valeriu. Nu de alta, dar aceste stiri oricum se află. Iar dacă „România liberă” va scoate și un cotidian de seară, ele vor fi aflate la timp. Mă întreb ce va mai selecta atunci dl. Valeriu.

Cristian Teodorescu

Premise
ale unui nou program

ULTIMUL număr din „Panora-mic” anunță, cităm, „noutăți în schema de program la radio (iulie-octombrie 1991)”, cu ime-diată precizare: „o mai buna profilare a celor trei programe”. Cui noutățile, prezentate deocamdată eliptic, și înainte de a le comenta ne întrebăm ca în Ma-rin Preda: pe ce se bazează ele, oare? Care e motivația reală a acestor modi-ficări aparute odată cu 1 iulie? Să fie vorba despre armonizarea programului radiofonic cu un anume moment al ca-lendarului anual, așa cum pare a sem-naia un titlu precum **Caietele verii**, supliiment estival al **Revistei literare radio**? Dar la 1 iulie, vara nu se mai află la începuturile sale, dacă ne amîn-tim că noaptea de 21 iunie a trecut și semnele iernii încep să se arate, chiar dacă, la prima vedere, doar în teorie. O spun astronomii, o spune și Sadoveanu în **Noaptea de Sînzien** prin giasul lui Sofronie Leca, gata a-și justifica astfel prezența sa în poienile Borzei: „Ba nu, mări ta, Astăzi e Sîntu-Ion de vara, cea mai lungă zi a anului. Astăzi toate se desfătează altfel, căci de mine înce-pe a scădea lumina și a se vesti iarna. Am venit să culeg un mîunchi de sîn-ziene, să-l pun în grindă. Cînd or fi zile rele, imi voi aduce aminte de po-iana asta și de soare”. Ca atare, bînuim că noul program este nu atît un pro-gram de vară, cit un program de va-canță. Așa se explică, probabil, depa-sarea spre ultima parie a seriei a unor emisiuni de interes cultural (II, 22,30—23,00) și naugurarea seriei **La miezul nopții**, cuprinzînd: **Ora enigmatelor** (teatru radiofonic), **Lectura de la miezul nopții**, **Revista literară radio**, **Rampa și ecranul**, **Revista medicală de la miezul nopții**. Pînă la aflarea tuturor detaliilor pe care este clădită noua structură ra-diofonică, ne gîndim că în sumarul unui program de vacanță, alături de **Ghidul de conversație** în limbile germană, fran-ceză, spaniolă, engleză (luni-vineri, II, 10,45—11,00) și-ar găsi locul și un **Ghid al punctelor turistice de interes istoric și cultural major**, transmis zilnic, la o oră de audiență maximă. Care este, însă, aceasta în perioada vacanței, cînd tîna-rul și matural, liberi de obligații socia-ale și de metronomul orelor fixe, au plăcerea organizării zilei dintr-o per-spectivă strict personală, atît de diferi-tă de la caz la caz. Așa că, acum mai mult ca oricînd, necesitatea reluărilor se impune de la sine. Astfel, emisiunile culturale anunțate sub titlul **Planeta Radio** (II, 11,00—13,00) sau **Radioenciclopedie și Memoria culturii** (II, 18,30—19,00) sau **Istoria lumii în capodopere**, **Valori de patrimoniu**, **Structurile uma-nului**, **Economie și politică**, **Rotonua personalităților** (II, luni-vineri, 15,30—16,00) sau **Spațiu european**, revistă de actualitate internațională (I, luni, 16,30), asemenea emisiuni, deci, care se arată a fi extrem de promițătoare, riscă să nu fie cunoscute de mulți ascultători. Ra-dioul a accentuat în ultimul timp tema-tizarea celor trei canale de emisie și faptul că ele au acum un nume nu e deloc întîmplător. Și totuși, între **România-actualități**, **România-cultural**, **România-tineret** zidul de graniță nu este chiar atît de înalt încît să nu poată fi escaladat cu folos, mai ales în condițiile în care (observăm din nou acest lucru) nu toți ascultătorii țării au acces real la transmisiunile celor trei lungimi de undă, din motive în primul rînd teh-nice. Radioul a optat, cu prilejul vacan-țelor, pentru o structură fixă în interi-orul căreia, față de experiența lunilor de toamnă, iarnă și primăvară, sînt in-troduse noi rubrici. Avantajele unei structuri „în mișcare” ar fi meritat, însă, a fi fost explorate, fie și cu titlul de experiment. Mobilitatea ca formă a libertății, deci, și sperăm că dacă ea e, din informațiile tipărite în „Panora-mic”, mai puțin vizibilă la nivelul or-ganizării fluxului radiofonic ca întreg, în planul expresiei va fi dominantă. Noutatea sumarului, însoțită, așadar, cum se cuvine de o noutate de concep-ție și stil, Avem, în timpul vacanței, răgazul dorit de atîtea ori în timpul a-nului de a rămîne mai multe ore în șir în preajma radioului. Șansa este, de-o-potrivă, a ascultătorilor dar și a redac-torilor ce pot acum (re)cîștiga publicul larg, un public divers ca formație, vîrstă, opțiuni. Această șansă nu trebuie în nici un caz pierdută. Poate pentru că una dintre cele mai înspăimîntătoare perspective este cea a pierderii șanse-lor.

Antoaneta Tănăsescu

Anchetă. Starea cărții

1. Cite manuscrite existau în editură la începutul anului 1991?
2. Cite erau apte să vadă lumina tiparului?
3. La cite v-ați oprit?
4. Cite s-au publicat? (Vă rugăm să exemplificați prin câteva titluri.)
5. Există cenzură? Cauzele nepublicării?
6. Au existat „cărți de sertar”? Le-ați publicat?
7. Acest an editorial va fi mai bun?
8. Ce preț va avea, în genere, o carte?

Editura Doris

Editura DORIS
Director: dr. Dumitru Maghirescu

Redactor șef: Ilie Tănăsache
1. Editura Doris și-a pornit preparativele prin luna mai 1990. A urmat apoi bătălia cu birocracia post-revoluționară. Cui îi ardea de Măria Sa Manuscrisul, când sfârșia piciorul după ștampilă, ISEN, înscrierea mărcii etc? Și toate acestea însemnau un antrenament ușor pe lângă ceea ce avea să vină: cursa de obstacole pentru procurarea hîrtiei, a spațiului tipografic...

2. Se aveau destule manuscrite în vedere, care intrunceau calitățile și pretențiile publicării. Se aștepta doar clipa de respiro, după terminarea „în picior”, a cursei amintite. Iar cînd aceasta a venit...

3. ...Editura a socotit că și poate face intrarea, în lumea cărții de la noi, cu titlul considerat drept opera reprezentativă pentru întreaga creație a marchizului de Sade. Este vorba despre romanul Justine, care vede astfel pentru prima dată lumina tiparului în limba română, traducerea fiind semnată de Oana Popirda. Autor controversat, socotit de dictionarele seci drept „părintele sadismului, de alții, nu mai puțin avizați, precum Stendhal, drept un mare scriitor și un anticipator. Cartea a avut succes, ea a deschis un drum editurii noastre.

4. Am avut curiozitatea, zgîndăriți de întrebarea 4, să facem un sumar calcul. Și am conchis: la 27 de cărți luate în atenție, s-a decis publicarea doar a uneia. E mult, e puțin? Și una, și alta. Cert rămîne rezultatul. Și la fel de cert, parcurgerea a mii de pagini, pînă la pagina care să aibă norocul de a fi înfîșurată și reținută în zeci ori sute de mii de exemplare. Cite cărți am publicat pînă acum sub sigla Editurii DORIS? 5 (cinci) volume în mai puțin de un an de zile. Între acestea: Justine, a marchizului de Sade, cum aminteam, Maria Magdalena de Emanuel Copăceanu, Crină și Știință, o altă traducere, autor Jurgen Thorwald etc.

5. Întrebarea nu surprinde.

Cînd a fost vorba dacă să optăm sau nu pentru Justine, ne-am pus nu o dată întrebarea: „dar un Sade, nu cumva este... nepotrivit, pentru publicul nostru cititor?” Cînd s-a citit cartea s-a văzut că autocenzura noastră nu-și avea temei. Din punctul de vedere care ne putea speria, cartea este destul de „cuminte”. De cenzură, autocenzură, obsesii nu cred că vom scăpa definitiv și curînd.

6. Editura noastră nu a făcut încă cunoștință cu „manuscritele de sertar”. A, manuscrite despre Revoluția din Decembrie, da. Decizia asupra destinului acestora rămîne o chestiune de viitor. Nu din prudență ori din nu știm care considerente politice, ci pur și simplu din rațiuni calitative.

7. Da, va fi mai bun acest an editorial pentru Doris. Cu un număr multumitor de cărți sub tipar în această vară — între care am aminti autori prestigioși precum Victor Hugo, Ford Madox Ford, Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Prosper Merimee etc. — Editura Doris își croștește drumul proorului în lumea atât de inedită a cărții. Un drum propriu, deoarece, se va vedea, strădania noastră întes-te cel puțin două scopuri nobile: primul, acela de a se alătura cu toate puterile ei la actul de cultură ne care orice asemenea instituție caută să-l ducă la bun sfîrșit. În al doilea rînd, ceea ce știu puțin, Editura Doris este principala susținătoare, din punct de vedere financiar evident, a Fundației Doris, de combatere a maladiei SIDA în România și ajutarea persoanelor atinse de acest cumolît flăcăr. Fundație cu caracter filantropic, nepolitic și neguvernamentală. Scopul nobil amintit ne-a dat puteri să învingem nenumărate obstacole pe care o editură, particulară le are de întîmpinat în condițiile „pionieratului” privatizării, al trecerii la economia de piață în România.

8. Editorul particular de azi — și numai el! — își duce existența flancat de două prănăstii, una mai abruptă și ucigătoare decît alta: într-o parte abisul falimentului, care nu rănește doar, ci frînge capete; în cealaltă parte, viața dinamică, neașteptată și bulversantă a jocului pieții liberalizate. Care numai „joc” nu e! Calea de ales între acești doi dragoni, cu făclă necrutătoare? Alinierea necrutătoare la fluxul și refluxul pieței. La cererea ei. La dictatul ei. Restul, vorbe goale.

Colocviu la Roma

NU DEPARTE de Academia di Romania, în via Salaria 113, sala de conferințe de la Centro Congressi al Universității „La Sapienza”, a fost locul de întîlnire — în perioada 13—16 mai, — a participanților la colocviu cu tema **Intellectualul și revoluția — exemplul românesc**, colocviu organizat de Universitatea din Roma, Asociația de româniști italiană în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România și sub auspiciile înaltului patronaj al Președinției Consiliului de miniștri italian, al Ministerului pentru învățămînt superior și cercetare științifică precum și al Ministerului patrimoniului cultural și ambiental. Entuziasmul, generozitatea d-nei Luisa Valmarin, șefa Catedrei de limba și literatură română de la Universitatea romană și ajutorul prețios, la Roma și București, al asistentei sale, Angela Tarantino, în prezent lector de italiană la Universitatea din București, au constituit garanțul desfășurării optime a acestui colocviu, gîndit ca o regăsire, pentru prima oară la Roma, a scriitorilor români din exil, a scriitorilor din țară, a româniștilor italieni.

Salutul Excelenței sale, dl. ambasador Luigi Amaduzzi a

releivat importanța acestei prime întîlniri-confruntare într-un spațiu spiritual deschis receptării culturii românești, evidențiată de către decanul Facultății de litere, Achille Tartaro. Ecourile au fost prompte. O analiză, trădînd bogăția, acuitatea dar, — ceea ce este mai important, — corectitudinea informației și înțelegerea profundă a evenimentului românesc, a rolului intelectualului român în raportul său cu puterea, de la variatele forme de rezistență din țară pînă la exil, a aparținut Giuseppinei Ciuffreda prin esul **Metafora ce-a căzut în istorie — Intellectualul și puterea în România după '89**. „Un colocviu la Roma” publică „II Manifesto”. În prestigiosul cotidian „Il Messaggero”, Roberto Livi a relevat importanța implicării în viața politică și civilă a intelectualului român în perioada post-revoluționară, mărțurisind că este interesat de acest binom **intelectual-putere** pentru tot spațiul est european. De la Napoli, din partea cotidianului democrat-cristin a participat un alt cunoscător al realității românești, ziaristul Vittorio dell'Uva, deasemenea interesat de participarea activă a intelectualului român la refacerea societății noastre civile. Prezenți au fost în sală și scriitorii Giuliana Morandi și

În librării

● I. Igirosianu — **FĂRÎME DE LA UN FESTIN**. Eseuri. (Editura Eminescu, București, 320 p., 73 lei).

● Anatolie Paniș — **PISICI PENTRU EXPORT**. Nuvele. (Editura Porto-Franco, Galați, 240 p., 39,50 lei).

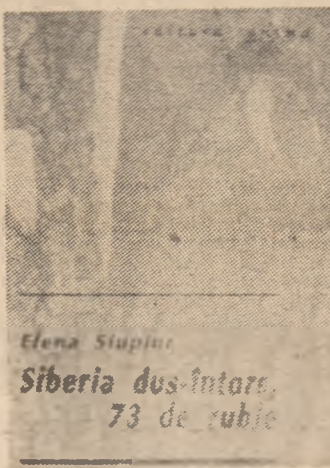
● Viorel Știrbu — **PAZNICI LA DRUMUL MARE**. Roman. (Editura Eminescu, București, 238 p., 65 lei).

● Valeriu Sirbu — **DEPARTE, ÎNTRE IERI ȘI MÎINE**. Roman. (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 406 p., 89 lei).

● Constantin Bălăceanu-Stolnici — **CELE TREI SĂGETI**. Volumul este subintitulat **Destine la confluența cu istoria: Saga Bălăcenilor**. (Editura Eminescu, București, 380 p., 39 lei).

● Elena Siupiur — **SIBERIA DUS-ÎNTOARS, 73 DE RUBLE**. Amintiri despre o familie din Basarabia. (Editura Anima, București, 120 p., 61 lei).

● C. W. Schenk — **TESTAMENT**. Ultimele versuri românești, cu un portret al autorului de Irene Reicherts-Born și prezentări de Emil Manu și Dan Tărchilă. (Editura Labirint, București, 72 p., 30 lei).

Aldo Rosselli, oaspeți ai Uniunii Scriitorilor în octombrie 1990... Pentru prima oară lucrările unui colocviu în străinătate au fost transmise **în direct** în țară. Lucru posibil datorită receptivității conducerii Radiodifuziunii noastre, precum și profesionalismului redactorului Carmen Velcu de la secția italiană. Nu același lucru se poate spune despre Televiziunea noastră. Mulțumim, în schimb, redactorului de la Cultural, Lucia Negoiță, care s-a descurcat, ajutată fiind de atașatul nostru de presă și de unul dintre bursierii români la Roma. Organizarea acestui colocviu a reactualizat dictonul vechi: **Toate drumurile duc la Roma**. Este adevărat. Însă drumul nostru n-ar fi fost posibil fără prietenia domnului Papa, directorul și patronul Agenției de voiaj OGNI-VIA, care pur și simplu ne-a oferit gratuit călătoria, participînd astfel, generos, la realizarea colocviului. Totuși, cu o singură prezență în cetatea eternă, imaginea României nu va putea căpăta acel puternic impuls, capabil să pună în mișcare, cu adevărat, logosul universului românesc. Este nevoie de un sprijin tot mai eficient în vederea stringerii legăturilor noastre cu lumea italiană.

Mara CHIRITESCU

Fotografie de Ion Cucu

Colocviul traducătorilor și editorilor de literatură română

La Colocviul traducătorilor și editorilor de literatură română organizat de Uniunea Scriitorilor și Ministerul Culturii în zilele de 20 și 21 iunie la Sinala au participat 29 de invitați din 15 țări și numeroși scriitori români. În prima zi, după referatele prezentate de Ștefan Aug. Doinaș (poezie), Florin Manolescu (proză) și D. Al. Condeescu (istorie literară), oaspeții și-au prezentat pe scurt activitatea de traducători și editori, precum și proiectele.

În ziua a doua au referit despre critică Adrian Marino, dramaturgie, Marian Popescu și literatură pentru copii, Grete Tartler.

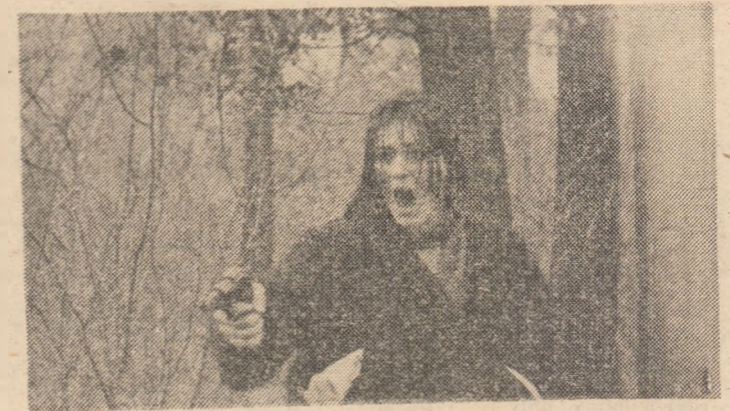
S-a discutat însuflețit pe marginea referatelor și s-au acordat din partea organizatorilor premii pentru numărul și valoarea traducerilor lui Dionis Bubani (Albania), Libușei Valentovă (Cehoslovacia), lui Marco Cugno (Italia), Ioan Flora și Taško Sarov (Iugoslavia), Danutei Bienkowska (Polonia), lui Leons Briedis și Anastasiei Starostina (U.R.S.S.).

Concerte extraordinare

MARIANA NICOLESCO, celebra interpretă a muzicii lui Mozart, Bellini, Donizetti, Verdi, Pucini va apare pentru prima oară în fața publicului din țara natală în cadrul concertelor extraordinare din 27, 28 și 29 iunie. „O mare voce, o măiestrie extraordinară” a scris despre ea prestigiosul cotidian Süddeutsche Zeitung din München. „Unul dintre ultimii monștri sacri ai „intului” scrie săptămînalul L'Express din Paris. Considerată una dintre marile interprete ale Violetei din Traviata, ea și a rolurilor dramatice mozartiene. Donna Elvira în Don Giovanni, Vitellia în La Clemenza di Tito sau Elettra în Idomeneo (în imagine), ea este aclamată pretutindeni ca o adevărată regină în belcanto. Concertele extraordinare ale Marianei Nicolescu cu Filarmonica „George Enescu”, dintre care primele două sînt rezervate în

primul rînd abonaților, au loc în favoarea copiilor din orfelinatele române și pentru fondul de restaurare a Ateneului Român.

PREMIERA SĂPTĂMÎNII: Undeva, în Est — un film de Nicolae Mărgineanu, după romanul Fețele tăcerii de Augustin Buzura (în imagine, Maria Ploae)

Concursul MARIN PREDĂ

● Juriul celei de a V-a ediții a Concursului național de literatură **Marin Preda** (presedinte, Eugen Simion) a acordat următoarele premii pentru proză scurtă:

Premiul Uniunii Scriitorilor — Liviu Alger, București; Premiul I și al revistei Luceafărul — Stelian Băduță, Tirgoviste; Premiul al II-lea și al Suplimentului literar-artistic Tineretului liber — Florin Moinar, București; Premiul al III-lea și al ziarului Teleormanul liber — Valentin Cristian Piroș, București; Premiul revistei Ateneu — Septimiu Stoica, București; Premiul revistei Albina — Marinică Gheorghe, Ploiesti.

De asemenea, pentru recepta-

rea critică a operei lui Marin Preda, a primit Premiul I, acordat de Inspectoratul pentru cultură al județului Teleorman și revista Luceafărul — Diana Păstaru, Cimpina; Premiul al II-lea și al Suplimentului literar-artistic Tineretului liber — Elisabeta Roșca, București; Premiul al III-lea, acordat de ziarul Teleormanul liber — Cornel Munteanu, Satu Mare.

Nota redacției. Din pliantul editat cu prilejul concursului, rezultă că premiul „Marin Preda” a fost acordat și de revista noastră. Nu am fost consultați și nu am acordat acest premiu. Facem cuvenita rectificare.

În căutarea sinelui pierdut

ÎN 1930, Samuel Beckett, de doi ani lector de limba engleză la Școala Normală Superioară din Paris, scria lucrarea intitulată Proust, propusă de Nancy Cunard și Richard Aldington, în beneficiul editurii londoneze Chatto and Windus, unde cartea apare un an mai târziu. Abia anul trecut Editura Minuit din Paris a tipărit prima traducere în franceză a textului.

Intr-un scurt prolog, Beckett își avertizează cititorii: ei nu vor găsi în paginile cărții nici o aluzie la viața lui Proust și nici o referință la corespondența, eseurile și poemele scriitorului. Beckett se apleacă doar asupra romanului în căutarea timpului pierdut.

Autor, până în 1930, de poeme și nuvele, traducător de poezie italiană (Montale, Franchi, Comisso) și franceză (Rimbaud, Crevé, Breton, Eluard) și a unui eseu intitulat Dante... Bruno. Vico... Joyce, Beckett realizează cu textul Proust o lucrare matură și care, în lumina creației lui ulterioare, apare ca un program literar.

De la bun început, Beckett insistă asupra dualității romanului. El este Amorul prezențian ca pe un revelator al incongruenței dintre cronologia calendaristică și timpul realitatei trăite. Amorul apare ca o tentativă de control al timpului de stăpânire a viitorului, și deci și a morții. Dar tinzind să fixeze

Samuel Beckett, Proust, trad. din engleză în franceză de Edith Fournier, Les Editions de Minuit, Paris, 1980.

obiectul mobil al dorinței, voindu-l imobil și imuabil, obligându-l să fie veșnic prezent (luindu-l ostatic — Albertine prizonieră!), stabilindu-i orare precise, recurgând pentru aceasta la cadentele timpului „oficial”, subiectul își pregătește sieși capcana finitului, a morții anunțate, programate. Pe care o așteaptă cu insușită angoasă.

„Memoria și obișnuința aparțin acestui cancer care este timpul”, scrie Beckett... „Legile memoriei depind de legile generale care reglementează obișnuința. Obișnuința este un pact semnat între individ și mediul său inconjurător, sau între individ și excentricitățile propriului său corp. E garanția unei inviolabilități tacite, paratrăsnitului existenței sale... Viața este obișnuită”.

Beckett ilustrează obișnuința, rutina, prin Françoise, bucătăreasa familiei lui Marcel, care știe mereu ce are de făcut, ale cărei gesturi nu au nimic superfluu. Căutându-l pe Proust („Dacă obișnuința este o a doua natură, înseamnă că ea ne împiedică să o cunoaștem pe cea dintâi, cu cruzimile și incitările ei.” — Sodoma și Gomora, vol. III, p. 151). Beckett omologhează cu natura dintâi, realitatea; realitatea eliberată de precauțiile normalității liniștitoare, scapată de lanțurile pactului intrinsec relativ al rutinei, tot una cu efortul minim.

Decurge din acestea lipsa totală de valoare evocatoare din punct de vedere creator a memoriei voluntare, care este un memento al obișnuințelor. Ruperea acestui sir adăptător debutează în suferința de a fi. Două incidente sunt citate: angoasa naratorului în oda de la Balbec, unde nici un obiect nu îi e cunoscut; apoi, episodul apelului telefonic de la Donderes, când naratorul aude pentru prima dată în receptor vocea bunicii aflate la Paris. Vocea e atât de puțin asemănătoare celei știute de Marcel atât de „străină” ritmului bunicii, încât el are dubia revelație — a unei personalități secrete a bunicii, și a morții ei iminente.

Obișnuința, natură secundară, anesteziază conștiința de a fi, interzicând suferința. Viața naratorului (pe care Marcel însuși o compară cu un răsădit) acționează, scrie Beckett: „între suferința care deschide o înnoastră spre calitate și care este prima condiție a oricărei experiențe artistice (subl. ns.) și pierderea acestor de bucură lui de ministri cărții cu bobine mătăsoș-lucitoare, plătite pe care îl puteam socoti răul cel mai tolerabil dintre toate relele omului, fiindcă e cel mai durabil”.

În compania lui Proust, Beckett face de fapt rechizitoriul realismului în înțe-

lesul reproducător, fotografic. Proust însuși compara travaliul de rutină al memoriei voluntare cu parcurgerea unui album de fotografii. (De semnalat convergența gândirii lui Barthes cu viziunea proustiană, în privința imaginii fotografice — sigiliu al dispariției, epitaf). Beckett comentează: „Memoria voluntară pretinde la plagiatul esențial, cel mai salubru și fastidios: plagiatul de sine. Democrată conștiințioasă (memoria voluntară), nu face nici o distincție între «Meditațiile» lui Pascal și o publicitate pentru săpun.”

Memoria involuntară (Proust o numea astfel) „este imediată, delicioasă și provacă o totală deflagrație a amintirii”. (Albertine dispărută, vol. IV, p. 267). Ea exclude utilul, norma, obișnuitul acceptat și revelează realul. Remarcăm precizarea, la un moment dat, a opoziției pe care Beckett o recunoaște între acest real revelat și „falsa experiență a realității”. El redactează o listă a „fetitelor” proustiene, mai mult de o duzină, începând cu madeleina înmuiată în ceal și sfârșind cu „François de Champi” al lui George Sand, tot atâtea scurt-circuite în cimpul memoriei nediferențiate, și afirmă: „Opera lui Proust este în întregime un monument ce omagiază memoria involuntară și măreția epică a acțiunii ei.”

Adevărata memorie este așadar o trezire din uitare — nu un depozit de date. Și cu cât imaginea unui obiect, a unei ființe, ori epura unei senzații, unui sentiment etc. au fost mai adânc îngropate în uitare, cu atât puritatea, prospețimea lor se va păstra mai bine. Beckett vorbește despre proximitatea acestor „uitări” cu „Ideea” (majusculată!) și despre apartenența lor la un Paradis pierdut.

CUM operează Amorul în fluxul obișnuinței? Dorința de a fixa, de a înceteni mobilitatea, de a captura, Amorul câtă să convertească în existență perfect cunoscută (deoarece posedată), ceea ce e fără contur, inexistabil, fugitiv. Albertine fugara (trebuie să devină statică). „Nu iubim decât ceea ce nu posedăm în întregime.” (Captiva, vol. III, p. 614). Ni se pare fructuos să revedem aici discursul lui Vladimir Jankélévitch despre conflictul între existență și Amor, între Ființă și iubire. Jankélévitch scria: „Cu cât existența e mai abundentă, cu atât iubirea e mai puțină (și invers)... Iubirea și existența sunt una față de cealaltă în raport invers proporțional.” Dar o existență fără iubire nu-și merită numele, după cum iubirea presupune anterioritatea ființei.

Jankélévitch propunea formula ideală a „unei maxime iubiri însuflețind o existență minimă” (înțelegând, încă o dată, prin existență — conștiința și afirmarea sinelui). Nu e posibilă o cale de mijloc fără pericolul confortului, al rutinei, al satisfacției mic-burgheze. Dar înaintea filosofului, Proust și comentatorul său, Beckett, opuneau expansiunii amoroase, exploziei imaginarii celui ce iubește — momentul cuceririi, al posesiei, al convertirii obiectului dorinței în obiect existențial, ca pe o reinstalare în fluxul obișnuinței.

Furia de a poseda, gelozia, suferințele amoroase sunt asemănătoare manifestărilor unei crize fagocitare, aceasta (și) deoarece, cum scria Barthes în Fragmente dintr-un discurs amoros: „subiectul îndrăgostit constată cu spaimă că «eu nu sunt un altul» — contrar credinței pe care s-a întemeiat literatura ultimei sute și mai bine de ani. Ba mai mult, dorința de posesie nu privește doar persoana (Albertine), ci toate punctele din spațiu în care aceasta s-ar putea afla, toate secundele ei de trăire. Subiectul îndrăgostit se vrea omniprezent, în-simultaneitate cu obiectul dorinței. Născut de multiplicitatea picturală a Albertinei, Marcel se află în permanentă vinătoare, într-o cursă „contra cronometru”, pe lungimea-plus-durată căreia imaginarii posesiv abstrage în cele din urmă din Persoană, o noțiune cu numele Albertine.

Cele mai frumoase pagini ale lui Beckett se referă la „soluția proustiană” a Timpului.

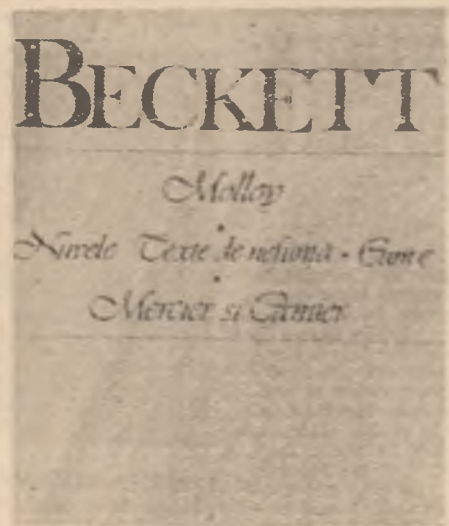
Trezirea din uitare — memoria involuntară grație căreia actul de creație e posibil — se petrece adesea, în epica lui Proust, cu prilejul ciocnirii experienței imediate cu o experiență trecută, sau cum spune Beckett: „printr-o acțiune recurentă și prin reacția ei în prezent... Grație acestei recurențe, experiența e concomitentă imaginării și empiriei, totodată evocare și percepție directă, reală, nu doar prezentă, ideală și nu doar abstractă, un real ideal esențial, extra-temporal. Dar dacă această experiență mistică (subl. ns.) pune la îndemână o esență extra-temporală, urmează că cel ce o încearcă este el însuși o ființă în afara timpului. Soluția proustiană... constă deci în negarea timpului și a morții — negare a morții decurgând din negarea timpului. Moartea e moartă pentru că timpul însuși e mort... Timpul nu e regăsit, ci abolit.”

Un mod al Împăcării cu Lumea

S-A (de)săvârșit, după ce l-am așteptat atâta amar de vreme, nu numai noi, cititorii, dar și însuși cei cărora li-l datorăm, un mare act de cultură, pe care trebuie să-l întâmpinăm cu toată bucuria și cu tot respectul: publicarea (oricum într-un tiraj insuficient și oricum întârziată în raport cu cea a altor valori ale marii literaturi contemporane universale intrate în cultura românească) a două volume de proză beckettiană în foarte frumoasa traducere a Gabrielei Abăluță și a lui Constantin Abăluță, primul cuprinzând și o substanțială și interesantă prefață de Romul Munteanu (Plăcerea de a fabula), precum și o nu mai puțin remarcabilă postfață de Constantin Abăluță, în care acesta ne vorbește și de relația sa cu textul ca traducător (Molloy, Beckett, vocea care-i unește).

Laureat al premiului Nobel în 1969, deci bucurându-se de mai bine de două decenii de o reputație mondială, Samuel Beckett continuă să rămână, din perspectiva unei abordări biografice, un necunoscut. Cronologiile vieții sale, cel puțin cele existente până în prezent, nu cuprind aproape nici un fel de alte date decât cele ale nașterii și morții și ale publicării operelor sale, mai ales pentru perioadele ulterioare celei de început. Este, în această descărnare până la dis-

Beckett, Molloy. Nuvele, Texte de ne-ființă, Cum e, Mercier și Camier, - Univers, 1990, trad. de Gabriela și Constantin Abăluță; Beckett, Prima iubire, Unu, col. „Inițieri” trad. de Gabriela Abăluță, ilustrații de Egon Schiele.

pariție a omului Beckett, a eului său biografic, nu o simplă întâmplare, ci o deliberată (predestinată?) abstragere, în virtutea unei conștiințe artistice ce se îndreaptă tot mai mult în această direcție a punerii în evidență doar a eului auctorial, a celui cu numele de Proust (autor despre care Beckett a scris în tinerete un eseu) eu profund, creator, opus eului social. Refuzând sistematic orice intervenție, orice explicație asupra operei sale, Beckett vorbește totuși întruna, tăcând, despre opera sa — căci și tăcerea devine la un moment dat, când se organizează într-un sistem de ocurențe, vorbitoare — sau, mai bine spus, lasă deplină libertate de mișcare unei opere ce se poate astfel pe deplin vorbi pe sine.

Cititorul nu se apropie așadar de această operă intens ambiguă călăuzit de firul unui (meta)discurs auctorial ce l-ar plasa, vrînd-nevrînd, pe un anume făgaș (traducătorii au sesizat acest principal punct sensibil, care-i obliga să trateze textul ca pe cel al unui poem modern, ferindu-se de orice explicitare, ce ar fi redus lectura polisemică la una monosemică, și pe această intuiție/„știință” se

bizuirea una din reușitele lor). Situația este mai rară decât s-ar putea crede, căci până și autorii Noului Roman și ai Noului Nou Roman, promotorii ai unei literaturi impersonalizate (sau depersonalizate), fenomenologice, au căzut în capcana construirii unui vast și multiplu meta-discurs critic ce amenință să reducă, printr-o prea mare explicitare doctrinară, o trăire originară a contactului cu realul la o pură preieștie intelectuală — cel puțin în unele receptări nu îndeajuns de sensibile, sau tendențioase.

Beckett, care este unul din inventatorii acestui tip de literatură — unele clasificări îl plasează chiar printre Noii Romancieri, dar dacă acceptăm această categorisire, trebuie să vedem în el chiar primul, și nu numai în ordine cronologică, Nou Romancier —, a avut deplină inteligență artistică de a rămâne până la capăt doar — il parafrazăm acum pe Mallarmé — o voce impersonală prin care vorbește întreg universul, o voce care în același timp afirmă și neagă, iubește și urăște, e tandră și crudă, o voce care este în același timp cea a celui ce

suferă și cea a celui care torturează, acuzatoare și totodată retrasă într-o perpetuă autoculpabilizare. O Voce, alcătuită dintr-o infinitate de voci, foșnind precum toți copacii lumii, susurînd precum toate riurile lumii, din vocile naturii în toate intruchipările ei și din vocile oamenilor, firave, în extincție, puternice, chinute, sacadate, imperioase, stridente, spasmodice, voci ale vieții și ale morții indisolubile și mereu percepute de o lăuntrică ureche ca murmur confuz sau ca larmă asurzitoare: „Tipelele mă umară aproape până în stradă. Mă opri în fața ușii casei și ciuli urechea. Le auzeam neîncetat. Dacă n-aș fi știut că înăuntru cineva țipă, poate nu le-aș fi auzit. Dar știind-o, le auzeam distinct. Nu știam prea bine unde mă găsec. Căutați, printre stele și constelații, ursele, dar nu reușiți să le găsec. Totuși trebuie să fie acolo. Tata mi le arăta primul. [...] Am început să mă joc cu țipetele cam așa cum mă jucasem cu cîntecul, înaintînd, oprindu-mă, înaintînd, oprindu-mă, dacă poți numi așa, joc. În timp ce mergeam nu le auzeam, din cauza zgomotului propriilor pași. Dar de-abia oprit le auzeam iar, de fiecare dată și mai slab desigur, dar ce va să-nsemne asta că un țipăt e mai slab sau mai tare? Ceca ce trebuie e să se oprească. Odată cu scurgerea anilor am crezut că se vor opri. Acum n-o mai cred. Mi-ar fi trebuit alte iubiri, poate. Dar iubirea nu vine la comandă” (Prima iubire). (O altă recuzită a versiunii românești: traducătorii au înțeles că trebuie să transpună în primul rînd ritmul, intensitatea și culoarea unor voci.)

Cuplurile de personaje — intruchipate în tot ce are umanitatea mai derizoriu, mai degradant și mai vrednic de înfrîntă milă, sînt „tratate” cu aceeași deplină răceală. Dar mai pot fi oare numite personaje aceste guri ale universului prin care lumea, cu urîșenia și frumusețea ei mereu triumfătoare („Mă întinsesem, era vreme frumoasă, priveam printre crengile dezgolite, pe care cei doi arbori și le prelungeau deasupra capului meu, priveam printre norii disconținui un colț de cer instelat ducîndu-se și revenînd” — op. cit.), și omul în veșnica lui condiție supusă bolii, bătrîneții și morții, se spun,

București

Beckett arată cât de impropriu e titlul ultimei părți a romanului (**Timpu regăsit**), dar oare Proust se referea la regăsirea „timpului trecut” ori, tocmai, la un timp eliberat din roțile zinate ale memoriei voluntare, la un timp al reinvenirii — al artei, a cărei necesitate vitală se revelează naratorului în biblioteca prietelui de Guermantes, ex-doamna Verdurin? Părăsind biblioteca, scrie Beckett: „(naratorul) înțelege în fine definiția baudelairiană a realității: fuziunea adecvată a subiectului cu obiectul, și mai limpede ca oricând caracterul iluzoriu și absurd al unei arte realiste («mizerabil releveu de linii și suprafețe» — Proust: **Timpu regăsit**) ca și vulgaritatea unei literaturi de notație, de doi bani rîndul.”

De ce acest text-bijuterie al tinărului Samuel Beckett — mai bogat, ca cele o sută de pagini ale sale, decât multe compendii critice consacrate lui Proust — poate fi privit ca un program literar? Insistența lui Beckett în a condamna obișnuința ca pe un somn al creației, va fi douăzeci de ani mai târziu „aplicată” unor personaje ca Molloy sau Moran. Și unul, și celălalt, sunt **decompoziții** vii ale gesturilor, trăirilor, deplasărilor într-un timp nedeterminat și într-un spațiu care, în ciuda unei subtile specificități irlandeze, aparține unei geografii, de asemenea, imprecise. Molloy ca și Moran (ca să ne limităm doar la prima scriere-eveniment a lui Beckett) narează fiecare, la persoana întâi, căutarea de sine, uneori feroce și mizerabilă, alteori transfigurată de revulsii poetice. În **Molloy**, anunțat deja de **Murphy** și **Watt**, Beckett inaugura, cum o făcuse și Joyce, un limbaj capabil să destructure obișnuința. Să-i smulgă ancorele sociale și fărâșii convențiilor literare și să lase pagina liberă, disponibilă pentru denudarea ființei.

Samuel Beckett înțelese astfel romanul proustian — ca pe o căutare a sine-lui, în afară de timp, expulzându-l și condensându-l în personaje din ce în ce mai îndepărtate, și de figurine în deriva îmbătrînirii și a morții. O căutare a sine-lui pierdut — într-o realitate ale cărei păcat și teroare sînt tocmai ocultarea realului.

Rod'ca Iulian

ca într-un delir pitătic, pe sine, ca semne ale unei confuzii și uitări generalizate („Mă întreb dacă toate acestea nu s-au inventat, dacă în realitate lucrurile nu s-au petrecut cu totul altfel, după o schemă pe care neapărat am uitat-o” — **ibidem**). Rolurile se schimbă întruna, între cel ce afirmă și cel ce neagă, între victimă și călău, într-o ciclică, infernală metamorfoză. Totul e nimicit: — unii critici l-au atacat pe Beckett tocmai în numele ideii de demnitate umană —, dar sublimă nimicnicie, de o culoare tragică ce ne trimite de-a dreptul la Dante, Shakespeare, Pascal. O infinită „căutare a timpului pierdut”, durerea încercării de a recupera prin memorie fișii, zdrențe de copilărie, de tinerețe, de viață poate cîndva supusă unei ordini a fericii, acum derutată, scoasă de pe orbită, haotică, în plină dezagregare, îndreptîndu-se ineluctabil, sub semnul atotputernicei zădărnici, către neantul ce ființează ca adevăr ultim. Către un hău, un gol ce se cascadează în preajma ficcării dintr-o noi, așa cum l-a simțit și Cioran. Nimicul și Totul, Vidul și Plinul, Moartea și Viața, Trecutul și Prezentul — antinomii ce sînt în permanență transgresate, prin senzația de profunzime ce le unifică în ceva ce ar putea să poarte numele de împăcare cu Lumea. Este o Voce care unește și care parcă spune, ca și cea din opera lui Camus: „Totul e bine”, făcînd efortul imposibilei asumări.

Creația lui Beckett, atât de nepăsător și orgolios monotonă în unitatea ei structurală — nici nu se poate vorbi de fapt de o diferență de scriitură între proză și teatru —, suprem și artistic ambiguă, deschisă astfel spre toate interpretările — cea metafizică, dar și cea sociologică —, și dezarmîndu-le, tocmai prin nemărginire, pe toate, este menită la veșnică recitare/recitare, întru învierea ei ca VOCE ce ne umple ființa cu zumzetul știutor de sine al propriei noastre vieți și morți: „Auzea mai bine pe-ntu-noric, auzea zgomotele pe care lunga zi l le ascunsese, șoptele oamenilor de exemplu, și ploaia pe apă” (**Mercier și Camier**).

Irina Mavrodin

„CĂRȚILE SACRE”, cum mai sînt cunoscute textele intitulate „Hermes Trismegiste”, s-au bucurat de un imens succes în primele secole ale bisericii creștine. Redactate, inițial, în limba greacă, însuși Sfîntul Augustin a realizat, la timpul lui o versiune în limba latină. Leagănul filosofiei care se desprinde din aceste Cărți este Alexandria cîntecă din primele secole ale mileniului unu. Oras nrin excelență cosmopolit, cuprinzînd între zidurile sale sumedenie de rase și neamuri, avînd o bibliotecă rămasă prin bunăvoința ei în memoria omenirii, Alexandria putea fi considerată în acele timpuri ca o capitală a lumii civilizate. Să adăugăm la aceasta hărnicia de excepție a locuitorilor ei, nemăsurată toleranță și deschidere față de orice religie adusă aici. Egipțenii antici au fost remarcabili în încercările lor de a descifra secretul morții, originea răului, destinul sufletelor, mîntuirea lor etc. Așadar, nu ne surprinde recentitatea lor în leagănul cu orice religie care ar fi putut să le dea un răspuns la aceste întrebări. În acest climat, prin excelență cultural se produceau interferențe surprinzătoare, chiar cu elemente de creștinism ezoteric. Amestec înalt de elemente filosofice și religioase egiptene, crifice, neoplatoniciene, pithagoreice inducând produse ale unei epoci decadente. Cărțile sacre ni-l prezintă pe Dumnezeu ca pe un principiu superior al inteligenței. Această idee este extraordinară în sensul că îndeamnă la efortul de cunoaștere, numita Gnosă fiind instrumental prin care se ajunge la cunoaștere prin instruire. Este emoționant acest aspect. Se promite o „mîntuire” prin cultivarea inteligenței proprii, reușită a învînzului cu concursul inteligenței supreme care este Dumnezeu și avînd ca principale componente binele și frumosul. „Veniți și botezați-vă întru inteligență” este apelul solemn lansat în capitolul din care prezentăm acum fragmente, pentru prima oară în românește. Considerîndu-l, ne întrebăm dacă nu cumva ar trebui să ne întoarcem înapoi, în timp, să ne restructurăm felul de a gîndi, reluînd totul de unde s-au oprit ei.

Craterul sau monada

Hermes Trismegiste către fiul său Tat
HERMES

Creatorul a făcut lumea, dar nu cu mîinile ci prin cuvîntul sau. El trebuie considerat ca prezent și existînd din totdeauna, ca autor a toate, unul și singur, care a creat ființele prin voința sa. Corpul lui nu poate fi atins, nu poate fi măsurat, nu putem spune nici că este ceva imens căci nu poate fi ascănat cu nici un alt corp. Nu este nici foc, nici apă, nici spirit dar totul ne vine de la el. Fiînd bun, a vrut să creeze lumea pentru sine, împodobind pămîntul cu ea. A așezat omul pe pămînt ca pe un giuvaer, animal muritor și nemuritor. Omul este deasupra animalelor prin rațiune și prin inteligență; și s-a născut pentru a preamări lucrările lui Dumnezeu, pentru a-l cunoaște pe cel care l-a făcut. Dumnezeu i-a dăruit cu rațiune pe toți oamenii dar nu și cu inteligență; aceasta nu din cauză că ar avea nevoie numai de unii, căci pofta îi este străină și ea se naște numai în sufletul oamenilor lipsiți de inteligență.

TAT
O, tată, pentru ce Dumnezeu n-a dat inteligență tuturor?

HERMES
O, fiule, a vrut să ofere sufletelor o răsplătă care putea fi cîștigată.

TAT
Și cum a făcut aceasta?
HERMES

A umplut cu apă un vas mare, un crater și a pus să fie purtat de un trimis al său, poruncindu-i să strige spre inimile oamenilor: Botezați-vă, dacă puteți, în acest vas, voi, cei care credeți că vă veți întoarce la cel care v-a trimis, voi, care știți pentru ce v-ați născut. Și cei care vor răspunde la această chemare și vor fi botezați întru inteligență, aceștia vor cuceri Gnosă și vor deveni inițiați în Inteligență, oameni perfecți. Cei care nu vor înțelege, avînd numai rațiune nu și inteligență, nu vor ști nici prin cine și nici pentru ce s-au născut. Simțirea lor se aseamănă cu cea a animalelor lipsite de rațiune. Alcătuiți numai din pasiuni și din dorințe, aceștia nu pot vedea ceea ce este demn de a fi contemplat, se dedau plăcerilor și poftelor trupesti, crezînd că aceasta este menirea omului. Însă aceia care au primit darul lui Dumnezeu, o, Tat, vor fi răsplătiți pentru faptele lor bune, ieșînd dintre muritori ei vor deveni nemuritori. Ei cuprînd, prin inteligență, tot ceea ce se află pe pămînt și în cer, precum și ceea ce poate fi deasupra cerului. De la înălțimea la care au ajuns, ei privesc binele și acest spectacol îi face să simtă ca pe o nenorocire șederea lor aici, jos, pe pămînt. Dezbrîndu-se de toate lucrurile, cu trup sau fără trup, ei aspiră spre Unul și Singurul. Aceasta este o, Tat, știința inteligenței: a contempla lucrările divine și a-l înțelege pe Dumnezeu. Aceasta este o, Tat, binefăcerea craterului divin.

Hermes Trismegiste

TAT
Și eu vreau să fiu astfel botezat, o, tată.

HERMES
Dacă nu începi prin a-ți uri trupul, o, fiul meu, nu te vei putea iubi pe tine însuși. Iubindu-te pe tine însuși vei cuceri inteligența și atunci vei avea și știință.

TAT
Ce vrei să spui, o, tată?

HERMES
Este imposibil, o, fiule, ca în același timp să te ataezi și de lucrurile pieritoare și de cele divine. Existențele au trup sau n-au, și prin aceasta ceea ce este muritor se deosebește de divin; trebuie să alegi între unul și celălalt, pentru că nu poți fi în două locuri în același timp. Cînd alegerea s-a făcut, partea abandonată își manifestă energia în cealaltă; alegînd ceea ce este bine se obține, de la început, o răsplătă magnifică, apoteoza omului și crește numărul acelor care arată pietate față de Dumnezeu. O proastă alegere înseamnă pierderea omului, fără a-i cășuna lui Dumnezeu vreun necaz; numai că, la fel ca acei vagabonzi care umplu drumurile, vor trece și el prin viața preocupată numai de plăcerile trupului. Așa stînd lucrurile, o, Tat, binele care vine de la Dumnezeu se află la îndemina noastră, n-avem decât să întindem mîna și să-l luăm fără teamă. Răul nu vine de la Dumnezeu el vine din noi înșine pentru că îl preferăm binelui. Vezi, o, fiule, prin cite inimi de demoni și revoluții stelare trebuie să trecem pentru a ajunge la Dumnezeu cel singur și unic. Binele este inaccesibil, fără margini, nesfîrșit; pentru el însuși, el nu are un început. Însă pentru noi pare a avea unul și acesta este Gnosă. Este foarte sigur că Gnosă nu este principiu binelui, dar prin ea putem ajunge la el. Avînd-o călăuză vom putea depăși toate obstacolele. Este greu să renunțăm la lucrurile din prezent și să ne obișnuim să revenim pe vechile căi. Aparențele ne înșeală și refuzăm să credem în ceea ce este nevăzut; or, toate lucrurile rele sînt aparente, însă răul propriu-zis este invizibil pentru ochii noștri fiindcă nu are o formă sau o înfățișare anume; seamănă numai cu el însuși și cu nimic altceva. Lipsa de corp nu se poate manifesta într-un corp. Iată în ce fel, ceea ce este asemănător se deosebește de ceea ce este diferit și prin ce anume, ceea ce este diferit este inferior la ceea ce este asemănător.

Unitatea, principiu și rădăcina tuturor lucrurilor, există în toate ca principiu și rădăcină. Nu există nimic fără principiu iar principiu derivă numai din sine însuși. Tot ceea ce este zămislit este imperfect, divizibil, crește sau se micșorează. Ceea ce este perfect nu are nici una din aceste caracteristici. Ceea ce poate să crească se referă la cantitate și sucombă, prin propria sa slăbiciune, atunci cînd nu poate avea unitate. Iată, o, Tat, imaginea lui Dumnezeu, așa cum poate fi ea reprezentată. Dacă ai s-o contempli atent și dacă ai s-o vezi cu ochii inimii, crede-mă fiule, vei găsi calea spre înălțare și, mai mult, chiar această imagine te va conduce; căci astfel este virtutea contemplării, te înlanțuie și te atrage așa cum este atras fierul.

Piedicile care aduc în suflet pasiunile trupului

ATUNCI cînd un muzician, dorînd să execute o melodie, este împiedicat de lipsa de acordare a instrumentului, nu va obține decât un rezultat ridicol; eforturile sale inutile nu vor stîrni decît batjocura asistenței; zadarnic va pune în joc toate resursele artei sale acuzînd instrumentul care îl reduce la neputință. Însă marele muzician al naturii, Dumnezeu, cel care dirijează armonia odelor și care face ca instrumentele să sune după ritmul melodiei sale, este neobosit, căci oboseala nu-i afectează pe zei. Dacă un artist vrea să dea un concert, cînd trompetii au dat măsura talentului lor, cînd suflătorii din flaut au exprimat finețea melodiei, cînd lira și instrumentele de coarde au acompaniat cîntul, nimeni nu va pune la îndoială inspirația compozitorului, căruia l se acordă stima pe care o merită lucrarea sa; se vor plînge, în schimb, de instrumentul al cărui dezacord a tulburat melodicitatea, împiedicînd sesizarea purității.

La fel, cînd este vorba de slăbiciunea trupului, ea nu-i poate fi reproșată creatorului fără a comite o impietate. Află, însă, că Dumnezeu este un artist cu suflu neobosit, mereu stăpin pe știința sa, mereu fericit în eforturile sale, răspîndînd peste tot aceleași binefaceri. Dacă Fidius, cioplitorul creator, a întîlnit o împotrivire în piatra pe care trebuia s-o cioplească pentru a-și ridica opera, nu acuzăm artistul care a muncit după puterile sale; ne plîngem, oare, de o coardă slăbită care coborînd sau ridicînd sunetul determină dispariția ritmului? nu, căci nu acuzăm artistul de viciele instrumentului; cu cit instrumentul este mai prost, cu atît merită mai multe elogii cel care a reușit să găsească tonul potrivit. Ascultătorii îl vor iubi și mai mult, fără a-i reproșa nimic. Tot așa, o, preastrălucitor, trebuie ca lra noastră interioară să fie pusă în acord cu gîndirea muzicianului.

Am văzut un muzician care, lipsit de ajutorul lirei, însă trebuînd să realizeze un efect de armonie deosebit, a reușit să suplinească aceasta prin mijloace necunoscute instrumentului cu care era obișnuit pînă atunci încît a stîrnit entuziasmul ascultătorilor. Se spune că un cîntăreț (cîntăreț la cîteră), căruia Dumnezeu muzicii îi era favorabil, fiind oprit în timpul execuției unei melodii de o coardă care s-a rupt, bunăvoința lui Dumnezeu a făcut ca acest lucru să fie suplinat, punîndu-se în evidență talentul său și anume, printr-un noroc providențial, un greiere a înlocuit coarda ruptă și a executat el notele care lipseau. Muzicianul, conșolat în urma acestei întîmplări nefericite, a ieșit victorios. Ceva asemănător simt și eu în mine, o, preafiericitor: de îndată ce mă conving de neputința și de slăbiciunea mea, puterea ființei supreme completează, în locul meu, melodia... Deci, înainte! Muzicianul o vrea și de aceea și-a acordat lira. Fie ca măreția suavă a melodiei să fie pe măsura subiectului cîntecelor noastre!

Prezentare și traducere de
Maria Genescu

Premii

chel. Un parfum d'absinthe. Marcel Moussy este romancier, dramaturg, scenarist și realizator.

● Cel de al 14-lea premiu Relais H du roman d'évasion a fost atribuit anul acesta scriitorului englez William Boyd pentru romanul *Brazaville plage*, apărut la ed. du Seul.

● Regizorul Luc Besson a fost dintre nominalizații Cășorului din acest an, dar a primit premiul numai interpretă principală a filmului. În schimb, a luat pentru a treia oară Marele premiu al tineretului ISC-1991 pentru *Nikita*. Luc Besson a mai primit acest premiu în 1988, pentru *Subway*, și în 1989, pentru *Le grand bleu* (PREMIERE, iunie).

● Premiul Ambasadorilor 1991, decernat de douăzeci de ambasadori la post la Paris, a fost remis la începutul lunii lui Gabriel de Broglie pentru biografia lui Guizot apărută la ed. Perrin. (LE QUOTIDIEN DE PARIS, 12 iunie).

● Premiul Friedrich Holderlin al orașului Bad Homburg a fost acordat anul acesta scriitorului Günther Kuchert (în imagine) pentru creația sa poetică. Juriul a apreciat diversitatea operei scriitorului, astăzi în vârstă de 61 de ani, în lucrările cărui sunt formulate întrebări ale unui contemporan sceptic. Distincția este însoțită de o subvenție de 15 000 de mărci. (NRZ, 8 iunie).

● Creat în 1965, la Lourmarin, unde Camus își găsisse refugiu, premiul Albert Camus a fost decernat anul acesta scriitorului Marcel Moussy pentru romanul apărut la ed. Albin Mi-

Concert la Beijing

● Luciano Pavarotti (în imagine) și Lucio Dalla s-au hotărât să dea împreună un concert, pe care să-l înregistreze pe o casetă video. Dorindu-și o scenografie sugestivă pentru acest eveniment, ei s-au gândit la piața Tiananmen sau la Orașul Interzis de la Beijing, dar în aceste locuri nu este permisă filmarea, conform dispozițiilor existente. O excepție s-a făcut totuși la filmările pentru *Ultimul împărat* al lui Bernardo Bertolucci, provocând multe polemici.

● În schimbul autorizației, Pavarotti și Dalla au acceptat să dea acest concert în mod gratuit. Acum, autoritățile chineze, după o lungă așteptare, sânt dispuse să acorde celor doi cântăreți spațiul din fața porții Wu Men, la marginea Orașului Interzis. Dacă

cel doi artiști vor accepta locul oferit, spectacolul va avea loc în luna octombrie. (ITALIA & ITALIA, ediția estivală '91).

Un film al memoriei

● *The two Jakes*, cel de al treilea film în regia lui Jack Nicholson — deasemenea și interpret al rolului principal — este considerat de comentatori drept un succes. „Un film al memoriei, o scrisoare de dragoste către trecutul unui oraș, un Los Angeles ca-

re nu mai există“. „Nu vreau să trăiesc în trecut, vreau numai să nu-l pierd“. Alături de Nicholson joacă actrii Harvey Keitel, Meg Tilly, Ruben Blades (ultimul, în imagine, lângă Nicholson. (PREMIERE, iunie).

Patriarhul

● Richard Harris s-a reintors pe platouri, după multi ani în care a preferat scena, ca să-l interpreteze pe Bull McCabe în impresionantul film semnat de Jim She-

ridan *The field*. Se pare că a realizat o compoziție extraordinară în rolul unui țaran bătrîn, Patriarhul, orbit de pasiunea pentru pământ. (PREMIERE, iunie).

Călătoria căpitanului Fracasse

● Realizînd filmul cu acest titlu, Ettore Scola și-a împlinit un vis din copilărie. Cu multă atenție, elaborînd îndelung, regizorul a construit „călătoria“ care nu este un simplu film de capă și spadă ci o meditație asupra implicațiilor unor drumuri în viața unui om, și, totodată, un omagiu adus teatrului, azelei trupe de commedia del arte care l-a „primi-“ mit“ pe Fracasse de Sigognac. Scola a impus viziunea teatrală a operei ca pe un postulat. Cu serioase eforturi a ciștigat „pariul“, filmul fiind un succes. Din distribuție fac parte: Vincent Perez (Fracasse), Emmanuelle Béart, Ornella Muti. (PREMIERE, iunie).

Willi Boskowsky

● A încetat din viață în Elveția, în vîrstă de 82 de ani, Willi Boskowsky (în imagine). Din 1954 pînă în 1979, el a condus 25 de concerte de Anul nou, susținute de Filarmonica vieneză. Asemenea lui Johann Strauss, Boskowsky obișnuia să dirijeze cu vîloara în mîna (era capelmaistru al celebrei orchestre, în picioare, privind spre public. (DIE BÜHNE, iunie).

Godard polemic

● Într-un interviu acordat săptămînalului american *Newsweek* cineastul Jean-Luc Godard a criticat cu asprime posturile de televiziune americane care au transmis reportaje în timpul războiului din Golf. „Responsabilii canalelor de televiziune sînt adevărați criminali de război, neținînd cont de ceea ce spuneau, în timpul conflictului din Golf, atît timp cît transmisia le aducea bani“ a daugă Godard cu subînțeleș. (LE QUOTIDIEN DE PARIS, 12 iunie).

O adevărată scriitoare

● „Frumoasă, mondenă, prietenă a lui Proust, dar Papagalul verde dovedește că Martha Bibescu a fost și o adevărată scriitoare“, se spune în supratitul cronicii literare *Principesa memoriei*, semnată de Daria Galateria în *L'Espresso*. La bal cu Marcel Proust era unica operă a Marthei Bibescu apărută în Italia, cu 13 ani în urmă la editura Sellerio. Recent, aceeași editură a publicat romanul ei autobiografic, *Papagalul verde*, scris în 1924 și care a făcut-o cunoscută în cercurile literare. (În imagine, un portret al principesei Martha Bibescu, pictat în 1911 de Giovanni Boldini). (L'ESPRESSO, 2 iunie).

O expoziție neobișnuită

● În l'Espace Parfeuille din Uzès s-a deschis de curînd o expoziție mai puțin obișnuită, organizatorii sperînd că pînă la 13 iulie, data închiderii, să fie frecventată de toți admiratorii și profesioniștii jazz-ului. Sînt prezentate peste două sute de cărți despre jazz: eseuri, dicționare, enciclopedii (auto), biografii, monografii, volume de critică, romane, albume, polaruri etc. (LE QUOTIDIEN DE PARIS, 12 iunie).

Premiera Menotti la Spoleto

● Actuala ediție a Festivalului de la Spoleto (26 iunie — 14 iulie) stă sub semnul sărbătoririi lui Gian Carlo Menotti, care împlinește 80 de ani, întemeietorul acestei prestigioase manifestări. Festivalul a fost inaugurat cu premiera europeană a operei *Goya*, compusă și regizată de Menotti. Pe afișul manifestării sînt înscrise 63 de spectacole muzicale și de teatru. (NRZ, 11 iunie).

Breytenbach în Europa

● Poetul sud-african Breyten Breytenbach, cunoscut militant împotriva apartheid-ului, a participat la Conferința anuală a Societății pentru noua literatură de limbă engleză, desfășurată la Universitatea din Essen. Conferința, care a durat patru zile și a reunit 300 de participanți din toată lumea, a avut drept temă „Tradiționalism versus Modernism“ în literatura anglofonă. (NRZ, 8 iunie).

Esențialul Soyinka

● Acesta este titlul volumului publicat la editura Pantheon sub îngrijirea și cu o introducere a lui Henri Louis Gates Jr. Este vorba de o necesară antologie din creația lui Wole Soyinka, deținătorul Premiului Nobel pentru literatură din 1986 — „Indiscutabil cel mai bun scriitor din Africa“, după părerea exprimată în *New York Times Book Review*.

SCRISOARE DIN AMERICA

Însemnări de peste Atlantic

SĂ SCRIU ceva din America? Ce să scriu? Să dau o imagine a evenimen-

mentelor zilei de aici, a confruntărilor din Congres, a deosebirilor dintre ceea ce vor republicanii și ceea ce vor democrații? Dar mă interesează asta cu adevărat mai mult decît situația politică din România la ora de față? Să scriu despre evenimentul cultural despre ultimul „best-seller“, despre filmul lui Koestner care a primit ultimul Oscar? Toate acestea sînt lucruri foarte bune și cei care o fac, nici discuție, fac o treabă admirabilă. Dar personal nu pot să uit că ani de zile am aruncat o privire nu tocmai amabilă rubricii din colțul de pagină al *României literare* despre cartea străină, știînd că sînt pus în francă imposibilitate de a avea acces la acea carte de ultimă vogă. S-au schimbat mult lucrurile de atunci? Se pare că nu. Să scriu despre ce zic zărele de-alc, despre România? E aproape imposibil căci, cu excepția unor minuscule note, la mari intervale de timp, nu zic nimic. Și nu spun mai nimic nici *Le Monde*, nici *The Times*. De fapt ignor acel aspect care se discută totuși aici, acela al țării care exportă copii pentru adoptare. De fapt aștept vestea cădării guvernului neocomunist, și ea nu vine, întîrzie să vină.

ASEARĂ, 29 mai, am ascultat la postul național de radio (NPR) tableta cutremurătoare a lui Andrei Codrescu despre asasinarea, în stil de execuție publică, a lui Ion Petru Culiuan la Universitatea din Chicago. De necrezut L-am cunoscut pe Petru, ca și pe sora lui Tereza, prin Dan Laurentiu. Într-o străfulgerare de memorie, l-am revăzut — sfios, făcut, aproape angelic — în cămăruța de la Luceafărul. Peste puțin timp, Laurentiu avea să-mi arate o recenzie în italiană, scrisă de Petru la unul din volumele lui de versuri. Ultimul lucru scris de Petru pe care l-am citit, și nu cu

plăcere, a fost un atac caricatural și extrem de violent la adresa lui Heidegger, publicat într-un ziar românesc de aici. Mă gîndesc la Tereza, la Dan Petrescu, la Dan Laurentiu.

NOAPTEA, în vis, ca și cum printre nouri s-ar fi deschis o poartă, văd o mare de verde în montura elastic-schimbătoare a soinelor aburoase. O voce îmi șoptește: „Asta e Bucovina!“, și visul se încheie. Noaptea începuse cu o furtună nădrasnică și cu sirenele anunțînd peste oraș un posibil tornado.

PRINTRE SEMNĂTURILE, destul de numeroase, pe care le citesc cu plăcere în intervențiile lor publicistice, as vrea să amintesc aici pe cele ale lui Stefan Teaciu și Anatolie Panis! Știu, și pe „Taras Bulba“ și pe „Pădurarul de la Snagov“, îi știu cu alte cuvinte că pot fi și buni scriitori și buni prieteni și buni colegi. Ceea ce nu știu e dimensiunea politică de excepție pe care articolele lor mi-o revelă. Măcar atît și tot e un indiciu că ceva-ceva se schimbă și se reîncălește în România.

CUM lucrez la un eseu despre *Autobiografia* lui Franklin, mă gîndesc la ceea ce scrie D.H. Lawrence despre ea și despre „eu“ american lăsat mîsternic de genialul yanke, Tăticu' Ben, cum îl numeste sarcastic Lawrence într-o strălucită polemică pe marginea credoului franklinian, ar fi vrut să impună, dacă n-a și impus de fapt, un anume model standard de personalitate americană: Americanul self made, cumoătat, rațional, democrat, pus pe căpătăială și făcînd din succes o virtute dar gol pe dinăuntru ca un manechin automatizat.

Imaginea asta, cam simplistă și exprimînd mai degrabă irationalul din Lawrence, a dăinuit și mai dăinuie. Sartre o relua și o nuanța prin '45, văzînd identitatea americană drept un paradoxal aliaj de individualism și conformism, un „eu“ care, de fapt, se descoperă și se constituie ca entitate plecînd de la viața comunitară, și nu invers. Cu alte cuvinte, americanul se descoperă pe el însuși în momentul cînd aderă la o formă asociatională, de orice natură. Peisajul urban american, cu succesiunea lui de zgîrie-nori incredibili și case făcute după simțul normal, exprimă aceeași

structură paradoxală de unicitate și uniformitate. E, s-o recunoaștem, ceva adevăr în toate astea. Mă gîndesc de pildă, că epitetul de „comunist“ sună aici cam cît o injurătură de mamă. Și totuși, cite aspecte de viață „comunistă“, adică de existență comunitară, bazată și inspirată de respirația însăși a comunității nu pot întîlni în America? O membră a Consiliului orașului Iowa City stă într-un bloc cu alte 11 familii care împart toate cheltuielile de la întreținerea casei pînă la cele de hrană zilnică, împreună. Stă acolo și în acest mod comunitar pentru că atîta-i permite munga să trăiască într-un mod decent. Și e care-va-să-zică persoană importantă, una dintre cele 5-6 de care depînd în multe feluri destinele orașului. De Ziua (Globului) (Earth Day), să mai dau un exemplu dintre sutele ce se pot da, puteai vedea americani de toate vîrștele cîrînd tot ce se poate curăța în locurile în care trăiesc, se plîmbă sau se distroză. Curată „muncă patriotică sau voluntară“, dar pentru care aimeni nici nu-i trîgea de mincă, nici nu-i supraveghea, aici nu le acorda cine știe ce favoruri „știtoare“. Capitalismul a cărui ascensiune o ilustra Franklin, poate fi, vorba lui Marx, luptă fără crutare din care cel mai puternic și mai bine înzestrat să iasă învingător, întelepciunea e de a nu-l lăsa doar la atît. După cum întelepciunea e să nu crezi că-i poți estompa posibilele asperități cu decizii de „sus“, de la guvern.

Strategia socială venînd de la guvern e calea „paternalistă“, care, după cum și arată numele, încearcă să determine mecanismul social să se comporte față de individual ca un părinte, adică să-i arate locul în societate și, la nevoie să îl și creeze. Asta într-o societate care, prin definiție, e bazată pe competiție și inițiativă personală. Cum practica, americană inclusiv, arată, lucrurile se împotmolesc undeva, într-o imensă burocratie. Calea pe care, printre alții, Franklin o sugera, e aceea de a pleca de la valorii tinute în comun care să înscrie individul, în primul rînd, într-un sistem de responsabilitate. E o cale spirituală sau educațională unde valoarea creează oportunitatea socială. Mi-e greu să spun ce cale au ales guvernarii actuali ai României, după atîtea schimbări și refaceri de program, dar că ar fi ales calea promovării valorilor morale și sociale, asta e sigur că nu s-a întimplat.

Dan Cristea
Iowa City, 30 mai 1991

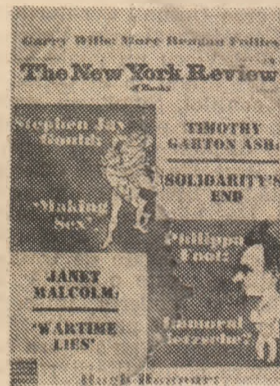

Esprit

● Numărul pe mai 1991, ca întotdeauna, pune în incurcătură pe recenzent datorită sumarului bogat ce debată cu seriozitate probleme ale contemporaneității sau actualizarea unor idei care merită a fi evidențiate. Intitulat **Dreptul de a primi și fluxul migrației**, pornind la exterminarea, din voința lui Saddam Hussein, a minorității kurde irakiene, editoriașul re-duce în discuție respectarea demnității umane, posibilitatea, evocată și de Kant în **Proiect de pace perpetua**, a dreptului unui individ de a-și părăsi țara dar și cel de a fi primit în altă țară, posibilitate care ridică însă, concret, problema primirii, obligația Europei și comunității internaționale de a susține minoritatea kurdă politic, economic și cultural, într-o zonă unde rămânerea se dovedește imposibilă. Secțiunea: **Ecologie, bioetică, demografie: cite responsabilități?** este deschisă de convorbirea cu Hans Jonas, ca urmare a apariției de curind a lucrării **Le Principe de responsabilité** care a stîrnit un mare interes. Hans Jonas explică schimbarea „cimpului” său de cercetare după ce a participat la război în calitate de combatant, avînd posibilitatea unei studii și aplicări pe viu a principiilor sale filosofice. Este descoperirea unui demers filosofic original, incluzînd un itinerar intelectual. Dominique Bourg este autoarea studiului **Să ne fie frică de bioetică?**, în care printr-o trecere în revistă a lucrărilor consacrate bioeticii se întreabă dacă pot fi oprite derivatele tehnico-științifice, discutînd totodată câteva din propunerile enunțate de Hans Jonas. **Respectarea patrimoniului genetic și respectarea persoanei** constituie un prilej pentru Anne Fagot-Largeault să analizeze consecințele cuceririlor biologiei moleculare și dezvoltarea tehnicii geneticii asupra acumulărilor culturale; rostul semnificației etice a unei eventuale „respectări a patrimoniului genetic”. Pe măsură ce apărarea mediului se răspîndește printre cei care dovedesc bun simț se pierde posibilitatea de a furniza mișcării ecologiste un loc specific în spațiul politic, consideră Philippe

și a studierii obiective a documentelor. Stabilirea unui raport exact între evaluare, cheltuieli și valorificare pentru a împiedica **Revenirea deficitului. Întoarcerea din URSS** provoacă o cunoaștere a realităților, complicate în raport cu evoluția noilor relații din URSS. **Cormoranul, copilul și Scud-ul** comentează războiul din Golf și modul cum au fost transmise la televiziune informațiile „cenzurate”. O expoziție, relevînd plasticitatea compoziției plastice în pictură și sculptură, este semnată de Jean-Henri Roger.

Reperete reproduc un articol din **Liberation**, **Să sfîrșim cu inspectorul Gaudino**; apoi sinteză realizată de către Thierry Paquot volumele **Mica lume a cafenelelor și debitorul** (revizuire de Henri Melchior de Lamoignon la ed. PUF) **Ducele de Richelieu** (de Emmanuel Waresquiel, ed. Perrin), **Michellet** sau gloria profesorului de istorie (de Eric Fauquet). **Esprit**, prin sumarul său succint comentat în această prezentare, îndeamnă la o lectură atentă. (A.F.)

The New York Review of Books

● Cărțile recenzate în atrăgătorul număr din 13 iunie 1991 s-ar putea grupa în câteva teme, dintre care ne-au reținut atenția: figuri ale politicii americane contemporane (este vorba despre **President Reagan: The Role of a Lifetime** de Lou Cannon — un bun ziarist, cunosător al carierei politice a lui Reagan; **Panama: The Whole Story** de Kevin Buckley, carte care infățișează, prin comparație cu războiul din Golf, intrarea americană în Panama); probleme ale Evului Mediu și nu numai (este vorba despre cartea **Ecstasies: Deciphering the Witches' Sabbath** de Carlo Ginzburg în traducerea lui Raymond Rosenthal recenzată de Robert Barlett sub titlul **Witch Hunting**: aflăm că „scopul lucrării a fost de a investiga cine acuza pe cine și de ce, de a analiza categoriile sociale, distribuția pe sexe și vîrste, și de a face corelațiile dintre acuzațiile de vrăjitorie, pe de o parte și tensiunile sociale, pe de altă parte, în perioada modernă timpurie”; o altă carte legată tot de Evul Mediu poartă titlul **Childhood in the Middle Ages** de Shulamith Shahar care, așa cum notează Maurice Keen, „încearcă să prezinte o nouă viziune asupra istoriei copilăriei europene timp de aproape patru secole”, fiind „o istorie a sentimentelor” și, în același timp, „un studiu comparativ, între educația și creșterea copiilor de tip creștin, specifice Evului Mediu, și teoriile psihologice moderne asupra semnificației experienței din copilărie asupra formării (sau deformării) personalității”).

Menționăm de asemenea recenzia cărții **Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud** de Thomas Laqueur, autorul reușind să evidențieze „această dualitate — și anume faptul că sexul este important atît în sine, dar și ca semn, simbol sau reflecție a aproape tot ce există în cultura noastră”. O altă carte interesantă pare să fie **America's Rome** (cu două volume — vol. I **Classical Rome** și vol. II **Catholic and Contemporary Rome**) de William L. Vance, fiind vorba mai degrabă despre „o contribuție majoră la înțelegerea dezvoltării culturii americane și a concepției americane despre sine în ultimele două decenii”.

Iar, cu titlul **Poland after Solidarity**, Timothy Garton Ash, el însuși autorul recentei cărți **The Magic Lantern: The Revolution of '89 Witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin and Prague**, recenzează cinci cărți despre Solidaritatea poloneză, „solidaritate care însemna mult mai mult decît o camaraderie de luptă împotriva unui dușman comun”. Și T.G. Ash face o călătorie prin Polonia post-solidaritate, hoinărind prin librării unde se găsesc multe cărți referitoare la ceea ce el numește „trecutul recent”, memoriile foștilor conducători comunisti și chiar vol. II al memoriilor lui Wałasa, carte scrisă de fostul său purtător de cuvînt), cunoscînd problemele actuale ale Poloniei, încercînd să contureze cum va arăta Polonia în anul 2001. Autorul consideră că „nici o țară nu a făcut mai mult pentru cauza libertății în anii 80, și nici o altă țară nu a plătit mai mult”. Fotografia muncitorilor greviști din santierul naval Gdansk în anul 1980 este ilustrativă. (M.G.)

Voci critice

● Primul congres al scriitorilor germani, consacrat unificării celor două uniuni, a lăsat intacte rezervele și rezervele unora din figurile proeminente ale frontului literar din R.F.G. Dieter Grass a criticat această fuziune formală, considerînd că era mai bine ca fosta Uniune a

scriitorilor din R.D.G. să-și fi continuat existența separată pînă la reunirea să-și spele propriile păcate, adică desprinderea de acei membri compromiși prin colaborarea lor activă cu Stasi (securitatea de stat) și conducerea comunistă.

Au refuzat aderarea la noua organizație: Ger-

hard Zwerenz, Leonie Ossowski și Reiner Kunze (în imagini), scriitorii care s-au opus, cu ani în urmă, și asocierii uniunii lor profesionale din R.F.G. cu sindacatul I.G. Medien, considerînd inacceptabilă subordonarea creatorilor de literatură sindicatelor. (DIE WELT, 3 iunie).

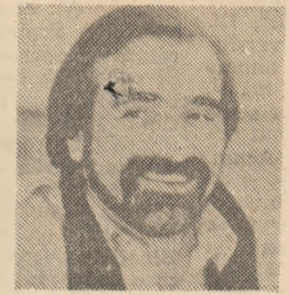
Sora lui Fellini

(Giuseppe), Barilli și Tornatore. Pentru Maddalena Fellini (în imagine) a fost o experiență frumoasă care, ca în povești, a transformat-o imediat dintr-o gospodină de provincie în actriță, permițîndu-i să-și realizeze visul din tinerețe. Maddalena vruse să frecventeze o școală de recitări din Roma. Dar mama (care avea deja doi fii în capitală și care nu dorea să riște s-o piardă

și pe mezină) o rugase să rămînă la Rimini. Iar în orașul acela, mult mai puțin mitic decît apare în filmele miticului său frate, Maddalena a rămas toată viața: s-a căsătorit, a avut o fată și s-a ocupat singură de familie. Vechea dragoste pentru recitare a dăinuit în ea și, cu patru ani în urmă, a reușit să se urce pe o scenă, pentru a interpreta, cu o companie de diletanți, o comedie în dialect romanol pezintulată **Stal mami** (Aceste mame), bucurîndu-se de succes. Aflînd de succesul ei teatral, regizorul Marco Tulio Giordana i-a propus personajul Caterinei. Astfel, doamna Fellini, căsătorită Fabbri, a părăsit Rimini și a sosit la Roma, cu o întîrziere de 40 de ani, dar cu tot atîta dorință de a „face film”. (ITALIA & ITALIA, ediție estivală '91).

Festivalul „Ciné-memoire”

re cinematografice care au fost restaurate sau salvate de la uitare, toate în cea mai bună versiune. Palatul Tokyo va fi sediul central al festivalului, dar proiecții vor avea loc în teatre și cinematografe din tot Parisul, inclusiv la Opéra Bastille, la Théâtre des Champs-Élysées și Grand Rex. Filmele mute vor fi proiectate cu acompaniament orchestral „live”. Dintre partiturile originale care vor fi interpretate amintim mu-

zica lui Pietro Mascagni pentru **Rapsodia Satanică** din 1915, care a însemnat o colaborare specială între compozitor și regizorul Nino Oxilia. De amintit și partitura originală a filmului **Salammbô** din 1925, scrisă de compozitorul impresionist Florent Schmidt. Filmele vor fi puse la dispoziția festivalului de către 20 de arhive. Implicarea lui Martin Scorsese în conservarea și restaurarea filmelor este datorată pasiunii sale care concurează cu activitățile de regizor. Cu un an în urmă, împreună cu alți șapte regizori americani — Woody Allen, Francis Ford Coppola, Stanley Kubrick, George Lucas, Sydney Pollack, Robert Redford și Steven Spielberg — a înființat „The Film Foundation”, avînd ca obiectiv salvarea moștenirii cinematografice americane. (THE TIMES, 7 iunie).

Importantă descoperire arheologică

● Experți egipteni au anunțat, la începutul acestei luni, descoperirea unui oraș faraonic necunoscut, ascuns sub furnicarul unor străzi dintr-un sat turistic de la periferia Sfinxului, la periferia orașului Cairo. Această descoperire este mult mai importantă decît aurul din mormîntul lui Tutankhamon” a declarat Zahi Hawass, directorul Antichităților din zona Piramidelor de la Giza. „Obiectele din mormîntul lui Tutankhamon sînt plătute de privit, dar ele nu ne spun nimic despre viața reală, despre cele ce se petreceau pe

vremea cînd Tutankhamon era faraon. Aceste ruine vor revela o mulțime de lucruri despre faraoni, nobilime și omul de rînd” a declarat dr. Dorothe Arnold, egiptolog de la Metropolitan Museum of Art din New York. Noua descoperire va constitui „un mare pas înainte în înțelegerea vieții cotidiene din Egipt” pe vremea cînd au fost construite piramidele. Dar, a spus ea, ar fi greșit să se compare o asemenea descoperire cu lezarea din mormîntul lui Tutankhamon, care au fost unice. (THE TIMES, 6 iunie).

Conflicte de editare

● Moștenitorii lui Antonin Artaud au cerut retragerea din vînzare a revistei **L'Infini**, editată de Gallimard, fiindcă în numărul înconferință, 34, a apărut **Inferința de la Vieux Colombier** fără autorizația lor. Gallimard avea avizul pentru a publica acest text în volumul al XXVI-lea de opere dar... volumul este blocat din februarie trecut, datorită unui conflict pentru drepturile de autor datorate editoarei operei lui Artaud, Paule Thévenin. (LIBERATION-LIVRES, 13 iunie).

van Parijs în **Impasuri și speranțe ale ecologiei politice**, continuat de Jean-Marie Poursin în **Explozia demografică și dezastrul ecologic**, în care sînt continuate preocupările anterioare din **Populația mondială și Omul stabilizat**, autorul înfățișînd cu luciditate problemele demografice inseparabile de viitorul economic al planetei. Grupajul intitulat **Articole** discută probleme etico-economico-politice de diverse nuanțe. Joseph Rovay mărturisește **Intrarea în Rezistență**, înainte de deportarea la Dachau. După eliberare, a asigurat împreună cu Jean-Marie Domenach secretariatul de redacție al revistei **Esprit**. Evocarea activității de la **Esprit**, în timpul războiului, este cel mai bun răspuns dat atacurilor nefondate și veninoase ale lui Bernard-Henry Lévy, ca și articolului istoricului Bernard Comte. **Respect cetățeanului** la nivel național și internațional, apărarea împotriva violării drepturilor sale este dezbătut de Jean-Michel Belorgey. „Doctrinile egalitariste n-au putut evolua decît spirîndu-se pe anumite forțe politice” afirmă Laurent Schwartz, considerînd că extremizarea este în general nocivă și mai ales asupra învățămîntului. În tot articolul acestuia. **Învățămîntul bolnav de egalitarism**, este vehement denunțată tendința aceasta prin argumente ivite în urma analizelor diferitelor trepte ale învățămîntului francez. Revista își propune să revină asupra acestor probleme de stringentă importanță. Michel Mesnil analizează filmul lui Bertrand Blier **Mulțumesc, viață**, pe care îl consideră interesant din punct de vedere al raporturilor conflictuale dintre bolile „transmisibilele sexuale” (SIDA) și dragoste, dar, totodată „bolnav” de estetica franceză.

Secțiunea sugestivă a **Jurnalului** o evocă pe Paulette Mounier, care a murit la 85 de ani, pregătînd cu compententă și pasiune a 40-a comemorare a morții lui Emmanuel Mounier.

Important este tot în această secțiune **Manifestul împotriva excluderii**, a excluderii individului din viața socială datorită somatului, manifest semnat deocamdată de importante personalități ale vieții sociale. Cele două „afaceri” **Boudarel și Piton** sînt argumente în plus pentru cunoașterea adevărului prin participarea reală a justiției

Ceartă între
tradiționaliști

și moderniști la Chișinău

● **TOTUȘI IUBIREA** (nr. 24) reproduce din revista *Literatura și arta* de la Chișinău un articol al poetului Grigore Vieru despre un conflict izbucnit de curind între scriitorii români din Basarabia. Acest conflict opune o parte din conducerea Uniunii Scriitorilor publicității *Literatura și arta*. Vehemența de ton a dlui Vieru nu poate ascunde câteva lucruri aflate în al doilea plan al acestui conflict. Sigur, nu vrem să intervenim și, mai ales, cu ipoteze hazarde, în disputa colegilor noștri de dincolo de Prut. Ne spunem doar o părere bazată pe literatura lor pe care am citit-o. Noi bănuim că la mijloc e ceva mai profund, decât o ceartă de interese imediate, legate de Uniune și de publicația ei: este o ceartă între tradiționaliști și moderniști, între scriitori care continuă a paria pe tradiție (în teme, în limbă) cu pe singura formă de manifestare a identității românești în Basarabia ocupată (ne referim la scriitorii din jurul revistei *Literatura și arta*) și scriitori încredințați că literatura se schimbă odată cu lumea, că există moduri și limbaje noi ce merită să fie adoptate, dacă nu dorești să pierzi trenul istoriei (literare) (ne referim la cei din conducerea Uniunii). Nu ascundem că noi vedem un mare risc în exacerbarea tradiționalismului: el condamnă literatura basarabeană la provincialism. Dl. Vieru dorește să ne convingă că „ineri ambițioși” de felul poetului Leo Botnaru și al criticului Mihai Cimpoi vor „să pună pe banca acuzării săptămânalul *Literatura și arta* [...] pentru că, vezi bine, popularul săptămânal grijește mai mult de necazurile curente ale neamului decât de propriile lor producții poetice”. Noi, care i-am citit și publicat pe dnii Botnaru și Cimpoi, (și am dori să-i publicăm pe regretatul George Meniuc, Ion Vătăneș, Serafim Saka, Teo Chiriac, Vasile Gîrneț, Paul Mihnea, Nicolae Esinencu, Grigore Chiperi, Valeria Grosu, Vsevolod Ciornei, și alții „moderni”) ca de altfel și pe scriitorii „tradiționaliști” de la *Literatura și arta*, vedem în „ambitia” celor dinții mai mult decât un joc de interese personale, și anume încercarea de a aduce aer proaspăt în literatura basarabeană de azi. De aceea, nu ne împacăm cu dl. Vieru care se teme de „ambitia” lor ca de un pericol pentru o literatură ce apără, dincolo de Prut, neamul românesc. O literatură este cu atât mai națională, cu cât mai valoroasă. Provincialismul nu poate duce pe promotorii săi decât la „frății” ca aceea, recentă, dintre companionii de idei ai dlui Vieru și fosilele colaborationismului ceaușist de dincoace de Prut. ● Revista de teatru film și video **MONITOR** publică în numărul 5-6, reluată după **Ogoniok**, stenograma procesului poetului Iosif Brodski, laureat al Premiului Nobel, acuzat de parazitism, pe cînd se mai afla în țara lui, fiindcă nu avea altă ocupație decât scrisul. În simplitatea ei, discuția din're judecător și poet reprezintă o uluitoare tragicomedie modernă. Reproducem un scurt pasaj: „**Judecătorul**. Și care vă este în general profesunea? **Poetul**. Poet. Poet și traducător. **Judecătorul**. Cine a confirmat că acuzatul este poet? Cine l-a considerat ca făcînd parte dintre poeți? **Poetul**. Nimeni. (Neîntrebat). Dar cine m-a considerat ca făcînd parte dintre oameni?”. ● „Ploaia” — din care simți nevoia să muști / ca din trupul unei păsări”: ridicola metaforă încheie o tablă „lirică” publicată de dl. C. Duică în **DIMINEATA** (15-16 iunie), toată scrisă în același stil prețios — moftologic. De unde i s-o fi trăgînd dlui Duică nădejdea că e poet?

Amintirile scriitorilor

● **INTERVAL** (nr. 6) publică mai multe răspunsuri la o anchetă referitoare la raportul dintre om și operă. Întrebarea a doua pretinde relatarea unei întâmplări care a marcat existența scriitorului. Dl. Adrian Marino își amintește, de exemplu, stupefacția pe care o încerca prin anii 1944-1947 văzînd „rinocerizarea” profesorilor și colegilor lui, mulți dintre ei oameni fini și cultivați. Întreaga intelectualitate „capitula”, devenea comunistă. Scrie dl. Marino: „Era un caz tipic de adevărată patologie ideologică, pe atunci foarte generalizată. Dar picătura care a umplut paharul a fost conflictul meu cu G. Călinescu. Acesta trecuse vertiginos de la Nihil Sine Deo Nihil Sine Rege de la **Jurnalul literar**, la articolele penibile — unii ar spune chiar infame — de la **Națiunea**. Oportuniste, c'nice, revoltătoare (cel puțin pentru mine). Ne-am despărțit pentru totdeauna...”. Poetul Liviu Ioan Stoiciu își amintește de o întâmplare mult mai recentă, cu un telefon care i-a modificat existența. În seara de 13 octombrie 1989, l-a sunat de la București (el locuiește la Focșani) Mariana Marin și l-a întrebat dacă vrea să semneze **Declarația Doinei Cornea** și a lui Dan Petrescu prin care se cerea ca N. Ceaușescu să nu mai fie reales secretar general al PCR. A fost de acord. Ce a urmat, bănuim. Dacă nu, citiți în **Interval**, nr. 6, p. 24-25. ● La 10 noiembrie se va împlini un secol de la moartea lui Arthur Rimbaud. **MAGAZINE LITERAIRE** (iunie) îi consacra câteva zeci de texte. Rimbaud poate fi considerat unul din întemeietorii modernismului. „Il faut être absolument moderne” proclama el. Multe lucruri interesante sînt reamintite cu acest prilej, între care „afacerea” cu **La Chasse spirituelle**, un celebru fals din 1949, datorat a doi tineri comedieni, dar popularizat de prestigiu unor Maurice Nadeau și Pascal Pia, în pofida protestelor lui André Breton. Citabil și extraordinarul portret făcut lui Rimbaud de către Mallarmé, la 25 de ani după unica lor întâlnire: „Cu un soi de fîfnă rea de față de la țară, precizez, spălătoreasă de felul ei, din cauza miinilor lătărete și, prin trecerea de la cald la frig, înroșite ca după degerături. Care miini te-ar fi dus cu gîndul la îndeletniciri încă mai grele, potrivite cu un băiat”. ● Dintr-un bun număr dublu (2-3) al revistei **STEAUA** semnalăm grupajul de cronici literare, ieri, ca și azi, un punct forte al publicației clujene: dl. Ovidiu Pecican comentează foarte favorabil **Lunrea lui Caron**, dl. Victor Felea scrie despre **Levantul**, dl. Mihai Dragolea despre **Femeia în roșu**, dl. Gh. Grigurcu despre **Citeva amănunte** de Elena Ștefci, în fine, dl. Florin Mihăilescu se referă la două cărți, una de esuri critice a Elenei Indrieș (**M'nerva**), alta, intitulată, **Argument pentru o estetică a științei** (Dacia), de Caius Dragomir.

Citiți
MERIDIAN
REVISTĂ DE INFORMAȚIE, OPINIE ȘI COMENTARII

DIRECTOR
DORIN TUDORAN

DIRECTOR ARTISTIC
ION DOGAR MARINESCO

REDACTOR ASOCIAT
VLADIMIR TISMĂNEANU

POLITICĂ / ECONOMIE / MENTALITĂȚI / SECOLUL 21
TELEFAX / DIALOG / EST-VEST / MASS-MEDIA / LITERATURĂ
ARTE / ORIZONTURI / SOCIETATEA / MĂNTURII
CONTROVERSE / ROCK/POP/FOLK / DOCUMENT

Rubrici permanente semnate de:
Vladimir Bukovsky • Ghiță Ionescu — **ANGLIA** / Andrei Brezianu
Ferenc Feher • Agnes Heller • Judith Ingram • Virgil Nemoianu
Daniel Pipes • Michael Radu • Valeriu Sela • Erich Wolfgang
Skwara • Vladimir Tismăneanu — **STATELE UNITE** / Daniel Dăianu
Nicolae Manolescu • Octavian Paler — **ROMANIA** / George Banu
Bujor Nedelcovici • Virgil Ierunca • Mircea Iorgulescu — **FRANȚA**
Victor Ieronim Stoichiș — **ELVEȚIA**

În primul număr al revistei
MERIDIAN
mai semnează:
Liviu Cangeopol • Matei Călinescu • Daniel Chirot • Patrick
Clawson • Andrei Codrescu • Andrei Filotti • Clara Gyorgyey
R. F. Hassing • Ken Jowitt — **STATELE UNITE** / Oana Orlea — **FRANȚA**
Martin Weiss — **CERNOLOVACIA** / Ory Csaba • Sándor Szilágyi —
UNGARIA / Michael Zeeman — **BLANDA** / Karl Schlögel • William
Totok — **GERMANIA** / Victor Ivanovici — **GRECIA** / Andrei Cornea
Dan Desliu • Ion Bogdan Lefter • Ion Manolescu • Fevronia
Novac • Alexandru Pleșcan • Nicolae Prelpeanu • Ara Șeptilici
Alex. Ștefănescu • Stelian Tănase • Mircea Zăciu — **ROMANIA**
Ioan Petru Culiuan (†)

MERIDIAN
92 de pagini de informații, opinii,
comentarii, desene, caricaturi, fotografii!

ADRESA:
P.O. Box 8130, Gaithersburg,
MD 20898-8130, USA
Telefon: (301) 590-0757
Fax: (301) 590-9537

ABONAMENTE:
MERIDIAN este distribuit
de V.Press - București
Plata Presa Libere Nr. 1
Corp C, Camera 466
Informații suplimentare pot
fi găsite la telefonul:
18 34 09 și 17 60 10,
memor 1717

Numerus clausus

● Două „surprize” în numărul 54 din **ROMANIA MARE**. Prima este reapariția în scena literară a criticului literar Mihai Ungheanu, cu un articol intitulat **Incognito, un caz politic**. Ideea articolului este că toată afacerea plagiatului E. Barbu din 1979 a fost orchestrată de Uniunea Scriitorilor contra unui membru al ei de care se temea foarte tare. Mă rog, nu chiar de **icată** Uniunea, dar de acea parte a ei kominternisto-stalinistă care nu putea ierta lui E.B. „nonconformismul”. Dl. Ungheanu susținea nu demult o versiune mai radicală a lucrurilor și anume că E.B. este victima răzbinării lui N. Ceaușescu însuși cu ajutorul unor scule fidele politicii sale, care au primit ordin direct de la Cabinetul 1. Acum, dl. Ungheanu o lasă mai moale și o dă pe „oculta kominternistă” din interiorul Uniunii. Specialist în „oculte” (a se vedea ipoteza d-sale despre boala și „asasinarea” lui Eminescu) cum îl știm, dl. U. nu se dezmente. O noutate a articolului constă și în elogiu operii lui E.B., a cărei valoare ar fi „global vorbind, mai importantă decât a tuturor membrilor comitetului dirigent al Uniunii Scriitorilor la un loc”. În plus, spune dl. Ungheanu, nu s-a făcut nici până azi, 9 luni de la revoluție (articolul e datat octombrie 1990) proba plagiatului. Proba s-a făcut (dl. U. o știe bine) înainte de revoluție iar textele s-au publicat — față în față — în **România literară** de la finele anului trecut. Dar ce contează asemenea fleacuri la un critic convins că E.B. e un geniu persecutat politic de confrăți ai săi miinați de sentimente antiromânești. ● A doua „surpriză” e articolul semnat de colonel (r) Radu Theodoru și intitulat amenințător **Pină nu e prea târziu**. În orice țară civilizată, discriminarea rasială exprimată net în acest articol ar atrage autorului dificultăți cu justiția. Probabil că la noi nu se va întâmpla nimic, fiindcă justiția nu se autosesizează singură iar sesizările noastre nu ating decât orgoliul ministrului de resort (a se vedea în p. 2 scrisoarea Biroului de Presă al Ministerului de Justiție). Dl. colonel în retragere

pune mai multe întrebări de genul: ce rol au jucat **evreii** în evenimentele din decembrie 1989? Cîți miniștri **evrei** sînt în guvern, cîți directori generali, directori, consilieri, ambasadori, atașai culturali? cîți **evrei** sînt la Televiziune, Radio? cîte familii au fost scoase din locuințe ca să se instaleze pseudo-demnitari **evrei**? care este ponderea **evreilor** în Ministerul Învățămîntului și la Universitatea din București? ce rol au miniștrii **evrei** în distrugerea industriei, a patrimoniului forestier, a economiei românești? ce a făcut guvernul dominat de **evrei** spre a stăvili corupția? cîți **evrei** au murit în revoluție? Etc. Probabil dl. colonel ar dori reintroducerea unui **numerus clausus**. Și doar că l-am folosi nu ca să împiedicăm ascensunea (ierată! să fim!) jidanilor, ci pe a jigodiilor, indiferent de rasă, religie, vîrstă și sex! ● Fiind vorba de jgodie, iată, o astfel de jigodie, pe numele ei Florin Popa Micșan a publicat în numărul precedent al revistei un articol odios despre Ana Blandiana (continuat și în acesta), în care, între altele, aduce poetei Elena Ștefci grave „acuzatii” de furt. Mai mult, ar exista un întreg dosar penal întocmit poetei! Dna Ștefci publică în **TINERETUL LIBER** din 18 iunie o scrisoare deschisă adresată procurorului general al României în care arată că toate „acuzatiile” din **România Mare** sînt calomnii și cere să-și vadă dosarul penal la care jigodia din revista dnilor E.B. și C.V.T. face referire. Bineînțeles că un astfel de dosar nu există. Dar ce valoare are un asemenea argument cînd sînt la mijloc jgodiile? ● **JURNALUL LITERAR** (mai-iunie) ne aduce vestea stupefiantă că dl. Sică, director adj. al D.P.P.T., nu dorește să administreze decât publicații propeziționale și face șicane (jocul de cuvinte involuntar ne aparține!) **Jurnalului** din pricina unor articole anti-prezidențiale scrise de redactorul-șef. Și noi care credeam că cenzura s-a desființat!

Cronicar

Director: Nicolae Manolescu; Redactor-șef: Gabriel Dimisianu; Secretar general de redacție: Mihai Pascu

Secretariat: Andriana Fianu, Magda Groza (telefoane 17 61 90, 17 28 67 și 17 60 10, interioare 1001, 1200). Critică: Alex Ștefănescu (interior 2602). Poezie: Constanta Buzea (interior 1736). Proză și reportaj: Vasile Băran, Platon Pardău, Cristian Teodorescu, C. Toiu (interior 1736). Arte: Valentin Silvestru, Eugenia Voădă (interior 1736) Externe: Adriana Bittel, Mihai Minculescu (18 41 01 și interior 2602). Secretariat de redacție: Olga Andronache, Mihai Grecu (interior 2529). Fotoreporter: Ion Cucu (18 41 01). Corectură: Irina Horea, Maria Ionescu, Laura Popa, Margareta Popescu (interior 2024). Stenodactilografie: Elena Mareș, Ioana Niculescu (interior 1159). Curier: Maria Micu (interior 1159). TELEFAX: (400) 184101. CORESPONDENȚI: Mircea Iorgulescu (Paris), Dorin Tudoran (Washington)